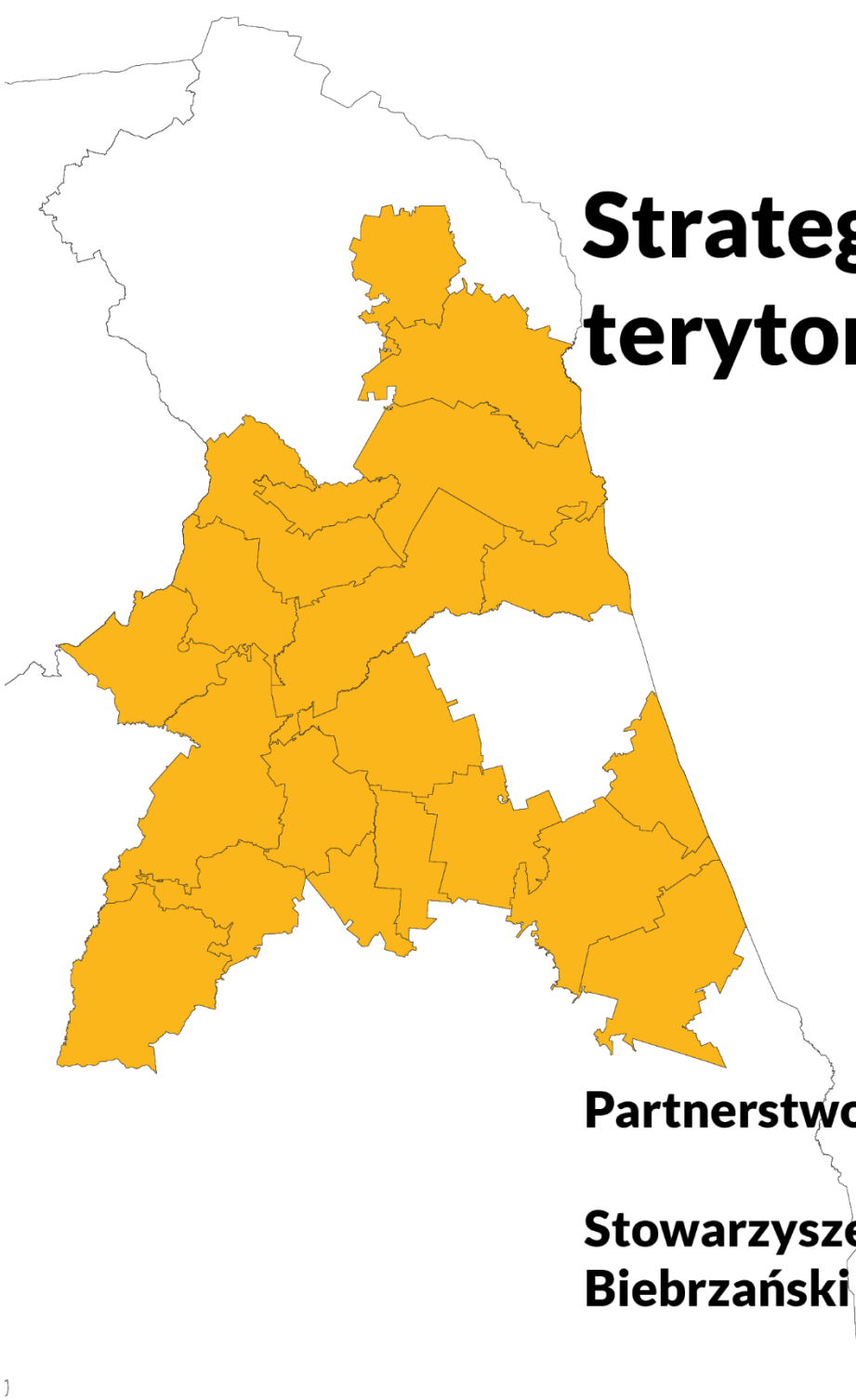

Strategia terytorialna

Partnerstwo

**Stowarzyszenie Augustowsko-
Biebrzański Park Turystyczny**

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

MIASTO
AUGUSTÓW

GMINA
AUGUSTÓW

GMINA
BARGŁÓW
KOŚCIELNY

GMINA GIBY

MIASTO I GMINA
GONIĄDZ

GMINA
JANÓW

GMINA
JASIONÓWKA

GMINA
JAŚWIŁY

GMINA
KORYCIN

GMINA KRASNOPOL

GMINA
KUŹNICA

MIASTO I GMINA
LIPSK

MIASTO I GMINA
MOŃKI

GMINA
PŁASKA

MIASTO I GMINA
RAJGRÓD

MIASTO I GMINA
SOKÓŁKA

MIASTO I GMINA
SUCHOWOLA

GMINA
SZTABIN

GMINA
SZUDZIAŁOWO

GMINA
TRZCIANNE

POWIAT
AUGUSTOWSKI

POWIAT
MONIECKI

Niniejsza Strategia stanowi rozwinięcie i aktualizację wcześniejszej Strategii Partnerstwa „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”, opracowanej przez Związek Miast Polskich w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego. Pierwotny dokument strategiczny został przygotowany na podstawie szerokiego procesu diagnostycznego, obejmującego analizę danych statystycznych, badania społeczne, analizy funkcjonalne oraz prace warsztatowe z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego tworzących partnerstwo.

Obecna Strategia bazuje na dorobku tamtego procesu, w tym na ustaleniach Raportu diagnostycznego oraz wcześniejszych kierunkach rozwoju partnerstwa, jednak została istotnie zaktualizowana. Aktualizacja wynika przede wszystkim ze zmiany składu partnerstwa, ewolucji potrzeb rozwojowych obszaru, zmian uwarunkowań społeczno-gospodarczych, środowiskowych i związanych z bezpieczeństwem, a także z nowego zakresu projektów strategicznych planowanych do realizacji w ramach perspektywy finansowej 2021–2027. W konsekwencji zweryfikowano zarówno część diagnostyczną Strategii, jak również system celów, kierunków interwencji oraz katalog projektów strategicznych.

Opracowanie pierwotnej wersji

Związek Miast Polskich

Zespół autorski pierwotnej wersji

Norbert Brzostowski, Maciej Kolczyński, Karolina Koguciuk, Grzegorz Dudzik, Adam Witas, Jerzy Zaborowski.

Kierownik projektu CWD

Jarosław Komża

Strategia została zaktualizowana przez Stowarzyszenie „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny” w 2026 roku.

Projekt „Centrum Wsparcia Doradczego 2023” był trzecią edycją projektu strategicznego pod nazwą Centrum Wsparcia Doradczego, zainicjowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Edycja CWD, w ramach której powstała pierwotna wersja strategii wdrażana była przez Fundację Fundusz Współpracy oraz Związek Miast Polskich. Program miał na celu popularyzowanie idei partnerstwa międzysamorządowego oraz budowanie kompetencji samorządów lokalnych do strategicznego planowania rozwoju we współpracy z innymi JST i planowania kompleksowych przedsięwzięć, rozwiązujących problemy rozwojowe i odpowiadających zidentyfikowanemu potencjałowi obszaru partnerstwa. Projekt „Centrum Wsparcia Doradczego 2023” realizowany był w okresie od lipca do końca grudnia 2023 roku w ramach programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027.

2023 © Związek Miast Polskich

Skład partnerstwa

Powiat Augustowski, Powiat Moniecki, Gmina Augustów, Gmina Bargłów Kościelny, Gmina Giby, Gmina Goniądz, Gmina Janów, Gmina Jasionówka, Gmina Jaświły, Gmina Korycin, Gmina Krasnopol, Gmina Kuźnica, Gmina Lipsk, Gmina Miasto Augustów, Gmina Mońki, Gmina Płaska, Gmina Rajgród, Gmina Suchowola, Gmina Sokółka, Gmina Sztabin, Gmina Szudziałowo, Gmina Trzcianne.

Spis treści

1.	Synteza diagnozy	8
1.1.	Podstawowe informacje o partnerstwie	8
1.2.	Synteza wniosków z analizy statystycznej	10
1.2.1.	Ogólny wskaźnik rozwoju partnerstwa	10
1.2.2.	Wymiar gospodarczy	13
1.2.3.	Wymiar społeczny	19
1.2.4.	Wymiar środowiskowo-przestrzenny	28
1.3.	Kluczowe potencjały i bariery zidentyfikowane w procesie diagnostycznym.....	32
1.3.1.	Potencjały obszaru partnerstwa	32
1.3.2.	Bariery, problemy, deficyty obszaru partnerstwa	36
1.4.	Analiza wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych.....	40
1.5.	Kluczowe potrzeby rozwojowe obszaru partnerstwa	44
2.	Cele partnerstwa	46
2.1.	Misja i cele strategiczne	46
2.2.	Opis zintegrowanego podejścia do stwierdzonych potrzeb rozwojowych i potencjału	47
2.3.	Obszary strategicznej interwencji	49
3.	Projekty strategiczne.....	53
3.1.	Określenie projektów strategicznych	53
3.2.	Zbieżność celów strategicznych i projektów strategicznych ze strategiami wyższego	56
3.3.	Opis projektów strategicznych	61
3.3.1.	PS1. Rozwój oferty turystycznej ABPT.....	61
3.3.2.	PS2. Zarządzanie i promocja turystycznego obszaru ABPT	65
3.3.3.	PS3. Ochrona bioróżnorodności na obszarze ABPT	69
3.3.4.	PS4. Błękitna infrastruktura – Zintegrowany System Odporności Wodnej	
	Regionu Augustowsko-Biebrzańskiego	74
3.3.5.	PS5. Bezpieczne Regiony – Infrastruktura i Sprzęt dla Ochrony Ludności	
	Partnerstwa ABPT.....	78
4.	Warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii	84

4.1.	Zasady realizacji strategii.....	84
4.2.	System wdrażania.....	85
5.	System monitoringu i oceny skuteczności realizacji strategii.....	90
5.1.	Wskaźniki realizacji strategii.....	90
5.2.	Wskaźniki produktów i rezultatów projektów strategicznych	91
5.3.	Monitorowanie procesu wdrażania strategii	94
5.4.	Ewaluacja stopnia osiągnięcia celów strategicznych	94
6.	Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych.....	96
6.1.	Partycypacja społeczna na etapie przygotowywania strategii.....	96
6.2.	Partycypacja społeczna na etapie realizacji strategii	98
6.3.	Partycypacja społeczna na etapie oceny efektów strategii.....	98
6.4.	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	99
7.	Źródła finansowania	100
7.1.	Ogólne źródła finansowania	100
7.2.	Dedykowane źródła finansowania.....	102

1. Synteza diagnozy

1.1. Podstawowe informacje o partnerstwie

Partnerstwo „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny” (ABPT) powstało w 2020 r. jako forma współpracy samorządów położonych na obszarze powiązanym funkcjonalnie przede wszystkim poprzez wspólne zasoby przyrodnicze, turystyczne i przestrzenne. Pierwotnie współpraca koncentrowała się na jednostkach samorządu terytorialnego położonych w obszarze oddziaływania Kanału Augustowskiego, Puszczy Augustowskiej i rzeki Biebrzy, a następnie została rozszerzona również na samorządy związane funkcjonalnie z Puszcą Knyszyńską. Partnerstwo rozwijano w ramach projektu „Pilotaż Centrum Wsparcia Doradczego”, którego celem było m.in. wzmacnianie zdolności samorządów do wspólnego planowania rozwoju i przygotowywania zintegrowanych przedsięwzięć.

Współpraca samorządów została następnie zinstytucjonalizowana w formie Stowarzyszenia „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”, będącego dobrowolnym samorządowym zrzeszeniem jednostek samorządu terytorialnego. Instytucjonalizacja partnerstwa umożliwiła trwałe prowadzenie wspólnych działań, przygotowywanie i realizację projektów o charakterze ponadlokalnym oraz reprezentowanie wspólnych interesów samorządów w procesach związanych z programowaniem i finansowaniem rozwoju.

W aktualnym składzie partnerstwo tworzą 22 jednostki samorządu terytorialnego: Powiat Augustowski, Powiat Moniecki, Gmina Augustów, Gmina Bargłów Kościelny, Gmina Giby, Gmina Goniądz, Gmina Janów, Gmina Jasionówka, Gmina Jaświły, Gmina Korycin, Gmina Krasnopol, Gmina Kuźnica, Gmina Lipsk, Gmina Miasto Augustów, Gmina Mońki, Gmina Płaska, Gmina Rajgród, Gmina Suchowola, Gmina Sokółka, Gmina Sztabin, Gmina Szudziałowo, Gmina Trzcianne.

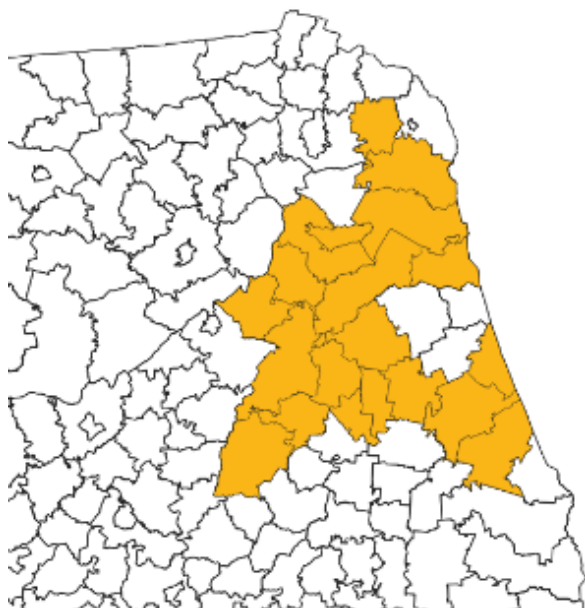
Obszar ABPT obejmuje znaczną część północnej i północno-wschodniej części województwa podlaskiego. Jego szczególną cechą jest powiązanie terytorium przez system cennych przyrodniczo terenów wodnych, leśnych i bagiennych, wśród których kluczowe znaczenie mają Czarna Hańcza, Kanał Augustowski i Biebrza, a także Puszcza Augustowska i obszary położone w sąsiedztwie Puszczy Knyszyńskiej.

Szczególnie istotnym elementem struktury przestrzennej partnerstwa jest oś Czarna Hańcza – Kanał Augustowski – Biebrza (CHaKABi). Łączy ona obszary o wyjątkowej

wartości przyrodniczej i krajobrazowej z istniejącą oraz rozwijaną ofertą turystyki wodnej, aktywnej i przyrodniczej. Jednocześnie znaczna część tego obszaru podlega różnym formom ochrony przyrody. Teren ten należy do najcenniejszych przyrodniczo obszarów w Polsce i Europie, a jego udostępnianie powinno odbywać się w sposób pozwalający na ukierunkowanie ruchu turystycznego i ograniczenie jego negatywnego wpływu na siedliska oraz gatunki.

Specyfika partnerstwa powoduje, że jego rozwój opiera się na łączeniu funkcji turystycznej, przyrodniczej i społeczno-gospodarczej. Rozwój turystyki pozostaje ważnym elementem wspólnej polityki rozwojowej, jednak współczesny zakres współpracy ABPT jest szerszy niż w początkowym okresie funkcjonowania partnerstwa. Obejmuje również ochronę różnorodności biologicznej, zwiększanie odporności infrastruktury wodnej oraz budowanie zdolności samorządów do reagowania na sytuacje kryzysowe i zapewnienia ochrony ludności. Kierunki te odpowiadają zarówno zmianom otoczenia zewnętrznego, jak i aktualnym potrzebom inwestycyjnym zgłaszanym przez członków partnerstwa.

Ryc. 1. Położenie partnerstwa na tle podziału administracyjnego województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie ZMP

Wspólną cechą planowanych działań pozostaje ich ponadlokalny i zintegrowany charakter. Poszczególne przedsięwzięcia realizowane przez samorządy mają tworzyć wspólne efekty dla szerszego obszaru – spójną ofertę turystyczną, system ochrony i udostępniania zasobów przyrodniczych, zwiększoną odporność infrastruktury wodnej oraz wzmocniony system ochrony ludności. Takie podejście odpowiada idei

partnerstwa jako obszaru funkcjonalnego, w którym część problemów i potencjałów nie kończy się na granicach administracyjnych poszczególnych gmin i wymaga współpracy wielu jednostek samorządu terytorialnego.

Zgodnie ze Statutem Stowarzyszenie „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny” działa na rzecz rozwoju społeczności lokalnych z obszaru zrzeszonych jednostek samorządu terytorialnego, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki, ochrony środowiska naturalnego, krajobrazu i zasobów dziedzictwa kulturowego. Do najważniejszych celów Stowarzyszenia należą w szczególności: rozwój i promocja turystyki, w tym produktu turystycznego CHaKABi, wspieranie przedsiębiorczości i rozwoju gospodarczego, ochrona środowiska i edukacja ekologiczna, rozwój infrastruktury i usług służących mieszkańcom, wspieranie kultury, sportu i rekreacji, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, działania rewitalizacyjne oraz wspieranie bezpieczeństwa, w tym ochrony przeciwpowodziowej i przeciwpożarowej. Istotnym celem jest również integracja środowiska samorządowego, gospodarczego i społecznego oraz inicjowanie i realizacja wspólnych projektów rozwojowych.

Tak szeroko określone cele statutowe umożliwiają prowadzenie przez Stowarzyszenie działań wykraczających poza sam rozwój turystyki, w tym przedsięwzięć dotyczących ochrony przyrody, odporności środowiskowej i infrastrukturalnej oraz bezpieczeństwa mieszkańców.

1.2. Synteza wniosków z analizy statystycznej

1.2.1. Ogólny wskaźnik rozwoju partnerstwa

W przypadku ogólnego wskaźnika rozwoju¹, jego wartości dla całego partnerstwa na przestrzeni lat 2020-2024 utrzymują się na dość stabilnym, minimalnie ujemnym poziomie. Wartości oznaczają, że obszar partnerstwa jako całość, pod względem

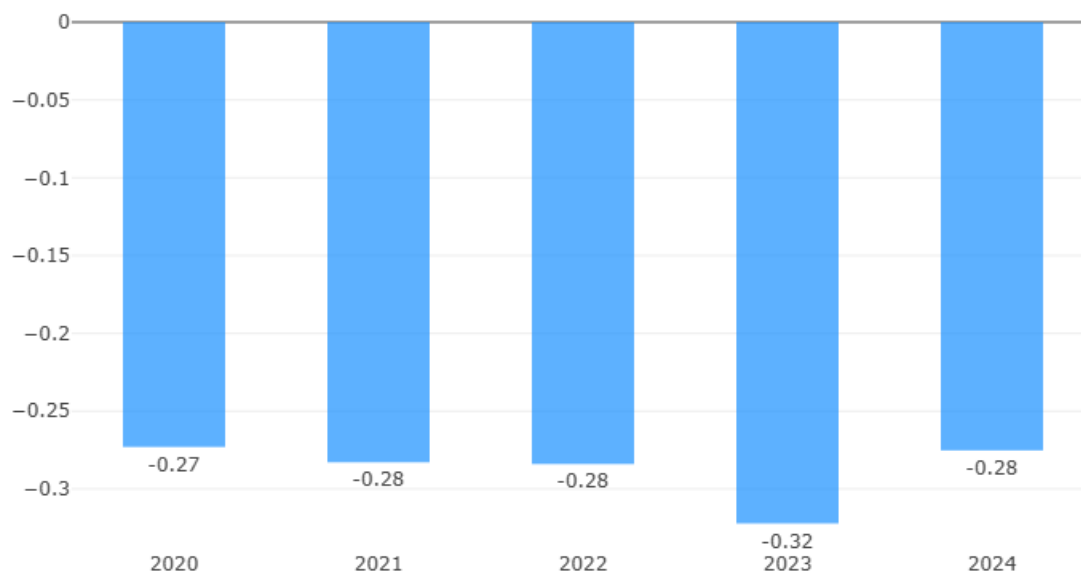
¹Ogólny wskaźnik rozwoju partnerstwa to suma wartości wskaźników syntetycznych gmin wchodzących w skład partnerstwa, ważonych udziałem mieszkańców danej gminy w liczbie mieszkańców partnerstwa.

Wartości wskaźników dla gmin są wyliczane względem innych gmin należących do tej samej grupy funkcjonalnej (wg prof. Śleszyńskiego). Obrazuje on zbiorczą sytuację w partnerstwie na tle innych partnerstw i obszarów, a zatem obejmującą wszystkie wymiary: gospodarczy, społeczny i środowiskowo-przestrzenny. Podobnie należy rozumieć pozostałe wskaźniki względne dla wymiarów: gospodarczy, społeczny i środowiskowo-przestrzenny oraz poszczególnych sfer w ramach tych wymiarów.

Wskaźnik obrazuje zbiorczą sytuację w skali od -3,00 do +3,00; wartości zbliżone do 0,00 wskazują na przeciętne osiągnięcia wskaźników rozwoju w danym obszarze.

rozwoju, znajduje się poniżej średniej w porównaniu z podobnymi do siebie funkcjonalnie obszarami w kraju.

Ryc. 2. Ogólny wskaźnik rozwoju partnerstwa na tle kraju

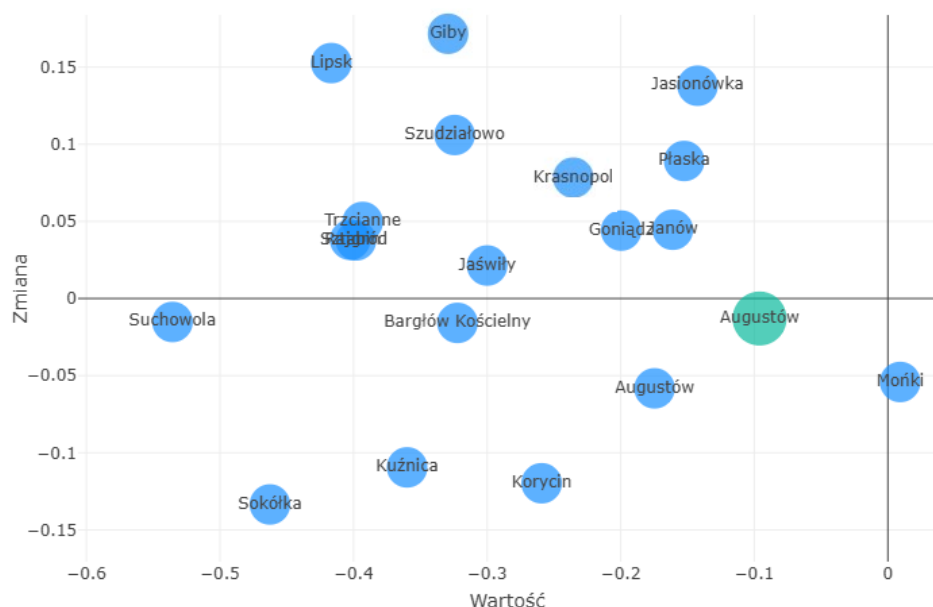

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Więcej optymizmu, przynajmniej w przypadku części samorządów, przynosi analiza wskaźnika rozwoju poszczególnych gmin na tle ich grup porównawczych.

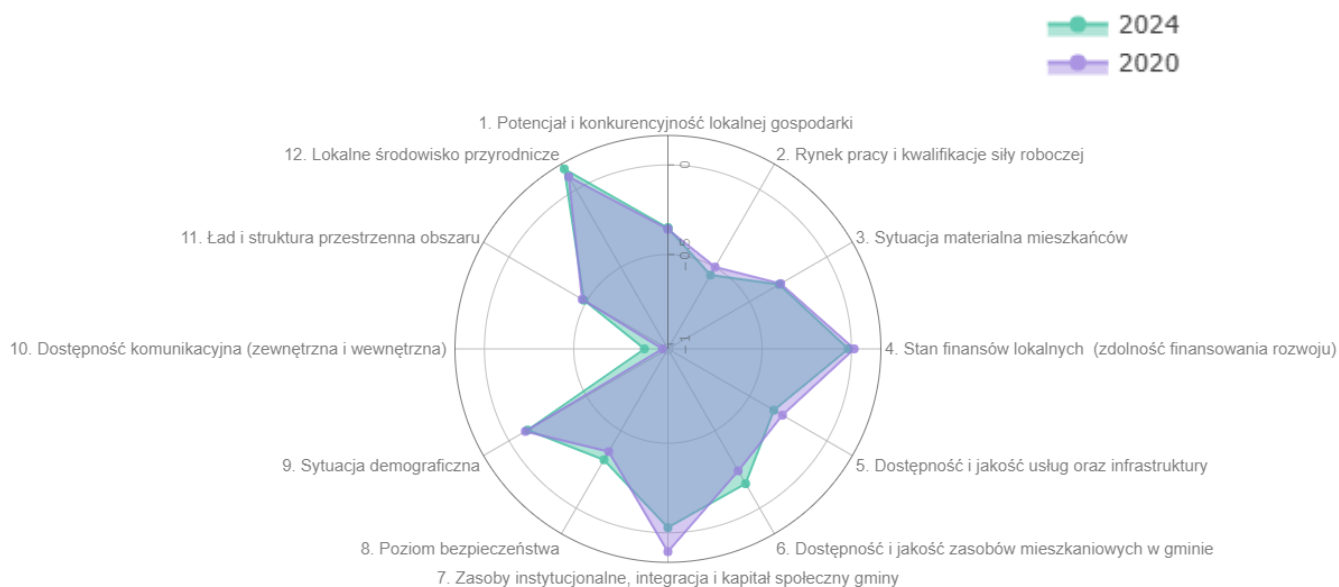
Tylko jedna gmina – gmina Mońki sytuuje się powyżej średniej w swojej grupie funkcjonalnej, ale minimalnie i tylko pod względem wartości wskaźnika. Wszystkie pozostałe gminy wykazują ogólny poziom rozwoju poniżej średniej. Niemniej wiele gmin wykazuje niewielki względny postęp, najwyższy – Giby, Lipsk i Jasionówka.

Ryc. 3. Ogólny wskaźnik rozwoju poszczególnych gmin partnerstwa na tle ich grup porównawczych (wartość wskaźnika i jego dynamika)

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Ryc. 4. Ogólny wskaźnik rozwoju partnerstwa na tle kraju wg 12 obszarów

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

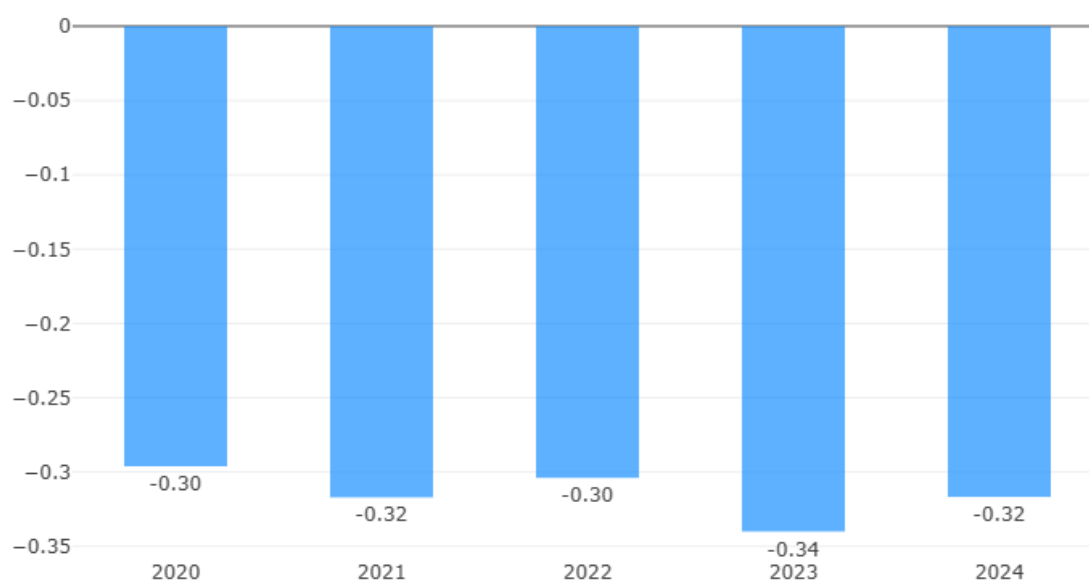
Sytuacja w partnerstwie w 12 przedstawionych na powyższym wykresie obszarach, nie uległa istotnej zmianie w latach 2020-2024.

1.2.2. Wymiar gospodarczy

W wymiarze gospodarczym zaobserwowano stabilizację ujemnej wartości wskaźnika na przestrzeni lat 2022-2024. Oznacza to, że obszar partnerstwa rozwija się nieco poniżej przeciętnej pod względem gospodarczym w relacji do innych partnerstw i średnich wartości w grupach porównawczych. Najkorzystniej sytuacja wygląda w obszarze **zdolności samorządów do finansowania rozwoju** – poziom zbliżony do średnich w grupach porównawczych (wartość wskaźnika zbliżona do zera).

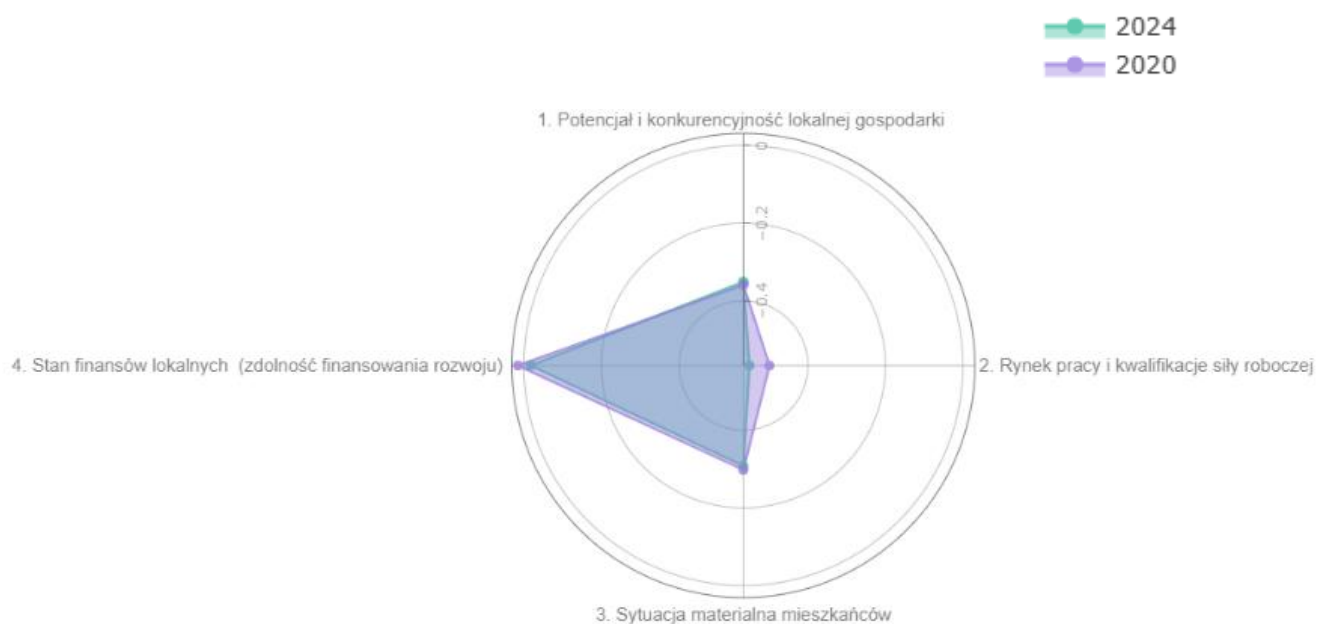
Porównując z rokiem 2020, pogorszyła się nieco sytuacja w obszarze **rynku pracy i kwalifikacji siły roboczej**. Pozostałe obszary – praktycznie bez zmian.

Ryc. 5. Ogólny wskaźnik rozwoju gospodarczego partnerstwa

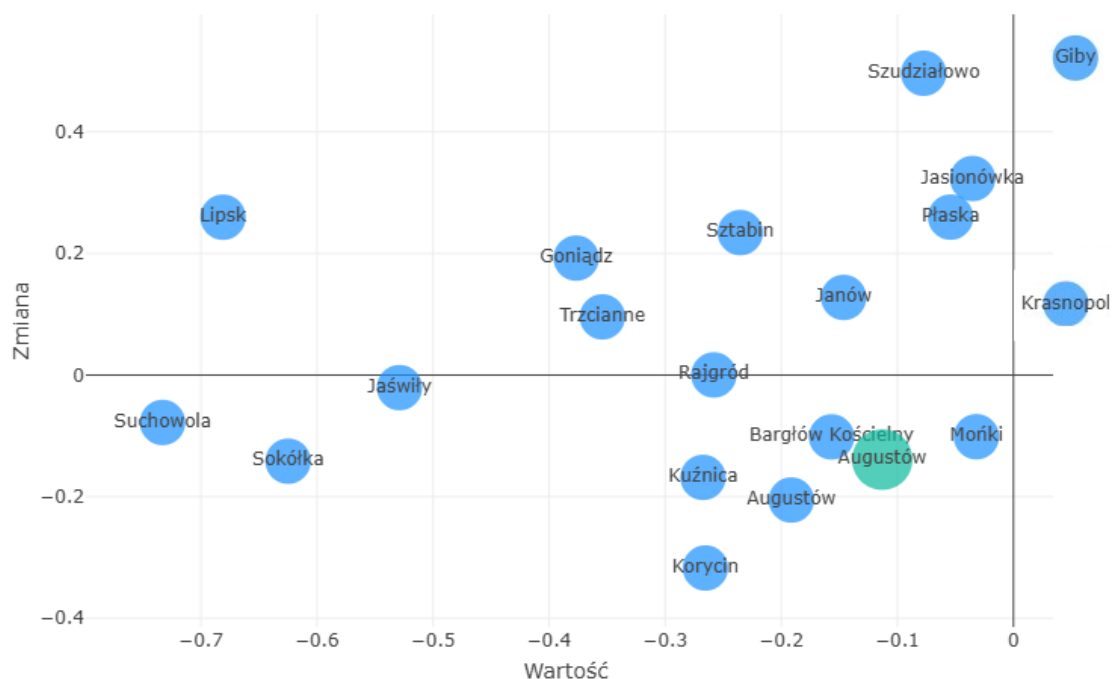
Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Ryc. 6. Ogólny wskaźnik rozwoju gospodarczego partnerstwa - wskaźniki rozwoju w wybranych obszarach na początku i końcu badanego okresu

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Ryc. 7. Wskaźnik rozwoju gospodarczego poszczególnych gmin partnerstwa na tle ich grup porównawczych (wartość wskaźnika i jego dynamika)

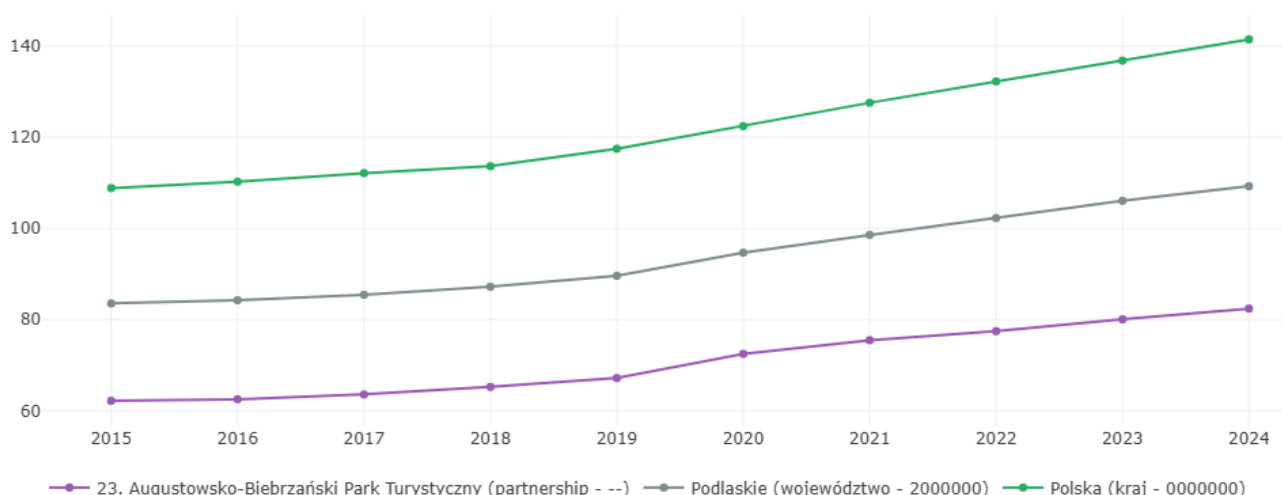
Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Tylko gminy Krasnopol i Giby osiągają wyższy poziom rozwoju gospodarczego niż średnie w ich grupach porównawczych. Najbliższe średniej poziomu są gminy: Mońki, Jasionówka, Płaska, Szudziałowo.

Większą dynamiką rozwoju gospodarczego niż średnia charakteryzuje się część gmin, pod tym względem przodują: Giby i Szudziałowo. Pozostałe gminy zlokalizowane w lewej dolnej ćwiartce wykresu cechują się niższym poziomem rozwoju i niższą od średniej dynamiką wzrostu.

Obszar partnerstwa na tle grup porównawczych charakteryzuje się znacznie niższym ogólnym poziomem rozwoju gospodarczego, który jest wyraźnie widoczny także w analizie wskaźników bezpośrednich. Istotnym wskaźnikiem prezentującym kondycję lokalnej gospodarki jest liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców. Wskaźnik ten określa zdolność lokalnej społeczności do podejmowania ryzyka gospodarczego i prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek lub w spółkach prawa handlowego. Podstawowe wskaźniki przedsiębiorczości są niższe od krajowych i regionalnych. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców wynosiła w 2024 roku 82,4, przy średniej dla województwa podlaskiego – 109,3, dla Polski – 141,5. Samorządami wiodącymi pod względem liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców są: gmina Płaska (127,3), miasto Augustów (111,3), wartość powyżej 89 osiągają: Sokółka i Mońki. Większość gmin wiejskich osiąga poziom 50 - 70.

Ryc. 8. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON na 1000 mieszkańców

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Mimo niskiej wartości dynamika wskaźnika przedsiębiorczości w latach 2015-2024 jest bardzo wysoka: w Polsce - 30,0%; w województwie podlaskim - 30,8%; na obszarze partnerstwa - 32,5%.

Z punktu widzenia rozwoju obszaru partnerstwa kluczowe są dane dotyczące rozwoju branży turystycznej. Baza noclegowa stanowi jeden z istotnych elementów potencjału turystycznego obszaru partnerstwa. W 2025 r. na terenie Augustowsko-Biebrzańskiego Parku Turystycznego funkcjonowało 4 764 miejsc noclegowych, w tym 3 150 miejsc całorocznych. Oznacza to, że na obszar partnerstwa przypadało około 28,8% wszystkich miejsc noclegowych województwa podlaskiego oraz 23,8% jego miejsc całorocznych. Udział ten jest wysoki, biorąc pod uwagę, że partnerstwo obejmuje jedynie część województwa, i potwierdza znaczenie obszaru ABPT jako jednego z głównych regionów koncentracji funkcji turystycznej w Podlaskiem.

Tabela 1. Miejsca noclegowe

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
miejsca noclegowe ogółem (lipiec danego roku)										
POLSKA	749 191	773 957	798 723	825 522	775 282	784 159	779 938	793 056	839 376	887 158
Zmiana [%]	-	3,31%	3,20%	3,36%	-6,09%	1,15%	-0,54%	1,68%	5,84%	5,69%
PODLASKIE	14 034	14 022	14 636	15 035	14 525	14 099	13 648	13 450	14 454	16 545
Zmiana [%]	-	-0,09%	4,38%	2,73%	-3,39%	-2,93%	-3,20%	-1,45%	7,46%	14,47%
ABPT	3 886	3 920	4 292	4 461	4 207	3 924	3 971	3 668	4 085	4 764
Zmiana [%]	-	0,87%	9,49%	3,94%	-5,69%	-6,73%	1,20%	-7,63%	11,37%	16,62%
miejsca noclegowe całoroczne										
POLSKA	521 938	532 598	561 525	578 684	550 104	560 061	559 153	579 533	616 815	657 941
Zmiana [%]	-	2,04%	5,43%	3,06%	-4,94%	1,81%	-0,16%	3,64%	6,43%	6,67%
PODLASKIE	10 341	10 504	11 136	11 107	10 891	10 514	9 970	10 590	11 140	13 256
Zmiana [%]	-	1,58%	6,02%	-0,26%	-1,94%	-3,46%	-5,17%	6,22%	5,19%	18,99%
ABPT	1 904	2 111	2 422	2 388	2 302	2 133	2 270	2 302	2 420	3 150
Zmiana [%]	-	10,87%	14,73%	-1,40%	-3,60%	-7,34%	6,42%	1,41%	5,13%	30,17%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W dłuższej perspektywie widoczny jest wyraźny wzrost potencjału bazy noclegowej partnerstwa. W latach 2016-2019, a więc przed pandemią COVID-19, liczba miejsc noclegowych ogółem w ABPT wzrosła z 3 886 do 4 461, czyli o ok. 14,8%. Było to tempo wyższe zarówno niż w województwie podlaskim (+7,1%), jak i w Polsce (+10,2%). Jeszcze korzystniej przedstawiała się dynamika miejsc całorocznych, których liczba w ABPT wzrosła w tym okresie z 1 904 do 2 388, tj. o około 25,4%, wobec około 7,4% w województwie i 10,9% w kraju. Wskazuje to, że już przed pandemią na obszarze partnerstwa następował proces rozbudowy i stopniowego uniezależniania bazy turystycznej od sezonu letniego.

Lata 2020-2023 należy analizować z uwzględnieniem skutków pandemii COVID-19, która szczególnie silnie dotknęła sektor turystyczny. W ABPT liczba miejsc noclegowych ogółem zmniejszyła się z 4 461 w 2019 r. do 3 668 w 2023 r., czyli aż o około 17,8%. Spadek był wyraźnie większy niż w województwie podlaskim, gdzie wyniósł około 10,5%, oraz w Polsce, gdzie liczba miejsc spadła o około 3,9%. Najtrudniejsze dla partnerstwa były lata 2020–2021 oraz 2023; w 2021 r. liczba miejsc ogółem zmniejszyła się o kolejne 6,7%, a w 2023 r. o 7,6% w stosunku do roku poprzedniego.

Nieco większą odporność wykazała baza całoroczna. Między 2019 a 2023 r. liczba miejsc całorocznych w ABPT spadła jedynie o ok. 3,6% – z 2 388 do 2 302. Był to spadek mniejszy niż w województwie podlaskim, gdzie wyniósł ok. 4,7%, podczas gdy w Polsce liczba miejsc całorocznych w 2023 r. była już nieznacznie wyższa niż w 2019 r. Oznacza to, że kryzys pandemiczny w większym stopniu dotknął na obszarze ABPT obiekty i miejsca o charakterze sezonowym niż stabilniejszą, całoroczną część bazy.

Od 2024 r. obserwowane jest bardzo silne odbicie. W ciągu dwóch lat, pomiędzy 2023 a 2025 r., liczba miejsc noclegowych ogółem w ABPT wzrosła aż o około 29,9%, podczas gdy w województwie podlaskim wzrost wyniósł ok. 23,0%, a w Polsce 11,9%. Jeszcze większą dynamikę odnotowano w przypadku miejsc całorocznych – ich liczba w partnerstwie zwiększyła się z 2 302 do 3 150, czyli o około 36,8%. Dla porównania wzrost w województwie wyniósł ok. 25,2%, a w kraju 13,5%. Szczególnie wyróżnia się rok 2025, kiedy liczba całorocznych miejsc noclegowych w ABPT wzrosła w ciągu jednego roku aż o 30,2%.

W efekcie baza noclegowa partnerstwa przekroczyła już poziomy sprzed pandemii. W 2025 r. liczba miejsc ogółem była o około 6,8% wyższa niż w 2019 r., natomiast liczba miejsc całorocznych aż o około 31,9% wyższa. W całym okresie 2016-2025 liczba miejsc noclegowych ogółem zwiększyła się w ABPT o ok. 22,6%, a liczba miejsc całorocznych aż o 65,4%. Dla porównania w tym samym okresie liczba miejsc całorocznych wzrosła w województwie podlaskim o ok. 28,2%, a w Polsce o ok. 26,1%. Oznacza to, że długookresowa dynamika rozwoju całorocznej bazy noclegowej partnerstwa była ponad dwukrotnie wyższa niż średnio w regionie i kraju.

Jednocześnie nadal widoczna jest większa sezonowość turystyki w ABPT. W 2025 r. miejsca całoroczne stanowiły około 66% wszystkich miejsc noclegowych, podczas gdy w województwie podlaskim było to około 80%, a w Polsce około 74%. Sytuacja ulega jednak stopniowej poprawie – w 2016 r. udział miejsc całorocznych w ABPT wynosił niespełna 49%, a w 2019 r. około 54%. Wzrastający udział obiektów dostępnych przez cały rok należy więc ocenić pozytywnie jako oznakę stopniowego

wydłużania sezonu i zwiększania możliwości funkcjonowania turystyki poza okresem wakacyjnym.

ABPT jest obszarem o znaczącej bazie turystycznej, skupia blisko 30% potencjału noclegowego województwa podlaskiego. Problemem pozostaje większa sezonowość oraz podatność części oferty na wahania popytu, co szczególnie uwidoczniła pandemia. Jednocześnie tempo odbudowy po 2023 r., a zwłaszcza bardzo szybki wzrost liczby miejsc całorocznych, wskazuje na wzmacnianie funkcji turystycznej i stopniową profesjonalizację bazy noclegowej.

Tabela 2. Działalność gospodarcza w sekcji I PKD – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (2025 rok)

Obszar	Ogółem	Sekcja I	Udział Sekcji I	Sekcja I dział 55	Udział działu 55	Sekcja I dział 56	Udział działu 56
POLSKA	5 442 880	171 357	3,15%	49 862	0,92%	121 495	2,20%
PODLASKIE	126 612	3 075	2,43%	861	0,68%	2 214	1,70%
ABPT	11 293	434	3,84%	173	1,53%	261	2,30%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura podmiotów gospodarczych w 2025 roku potwierdza istotne znaczenie turystyki i gastronomii dla gospodarki obszaru partnerstwa. W 2025 r. na obszarze ABPT funkcjonowały 434 podmioty sekcji I PKD – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, co stanowiło 3,84% wszystkich podmiotów gospodarczych. Był to udział wyższy niż w województwie podlaskim – 2,43% oraz w Polsce – 3,15%.

Szczególnie wyraźna jest specjalizacja w zakresie zakwaterowania. Dział 55 PKD obejmował 173 podmioty, tj. 1,53% wszystkich podmiotów w ABPT, wobec 0,68% w województwie podlaskim i 0,92% w Polsce. Oznacza to, że udział działalności noclegowej w strukturze gospodarczej partnerstwa był ponad dwukrotnie wyższy niż średnio w regionie. Na obszarze ABPT funkcjonowało przy tym około 20% wszystkich podmiotów zajmujących się zakwaterowaniem w województwie podlaskim.

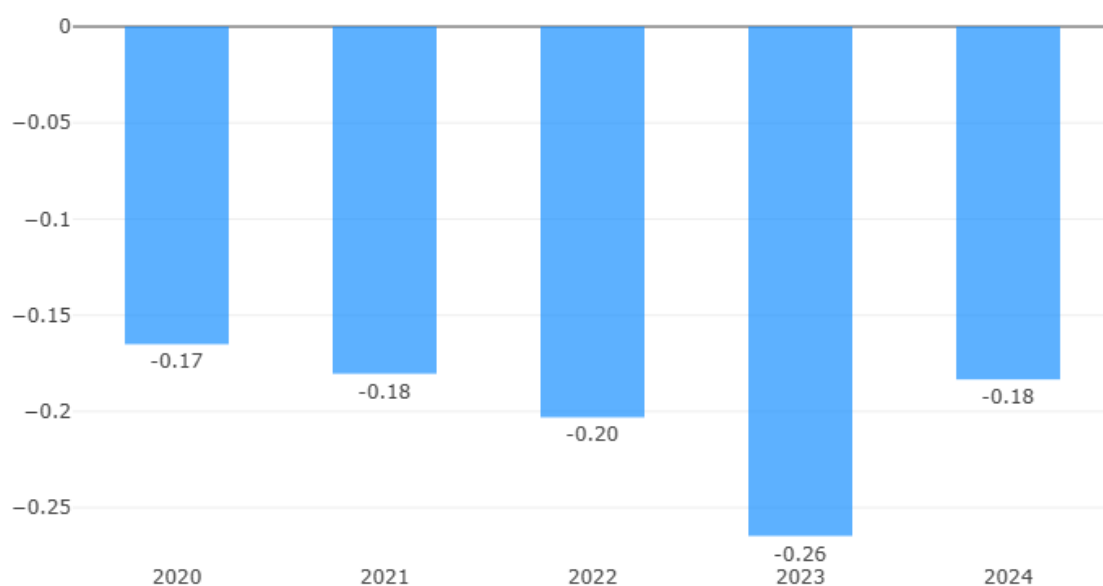
Również działalność gastronomiczna ma relatywnie duże znaczenie – 261 podmiotów działu 56 stanowiło około 2,3% wszystkich podmiotów ABPT, wobec 1,7% w województwie i 2,2% w kraju. Dane wskazują więc na wyraźną specjalizację turystyczną obszaru partnerstwa, szczególnie w zakresie usług noclegowych, oraz potwierdzają znaczącą rolę turystyki w lokalnej gospodarce.

1.2.3. Wymiar społeczny

Sytuacja w wymiarze społecznym na obszarze partnerstwa wydaje się być najbardziej pozytywna, zbliżona w ostatnich latach do średnich w grupach porównawczych (wskaźnik ogólny bliski zeru, mimo że dynamika w latach 2020-2023 była niekorzystna). Patrząc na elementy składowe, które uwzględnia wymiar społeczny, zaskakująco optymistycznie na tle innych grup porównawczych wygląda **sytuacja demograficzna**. Na stabilnym, i dobrym poziomie są również **zasoby instytucjonalne, integracja i kapitał społeczny**, mimo że w latach 2020-2024 odnotowano niewielki spadek wskaźnika.

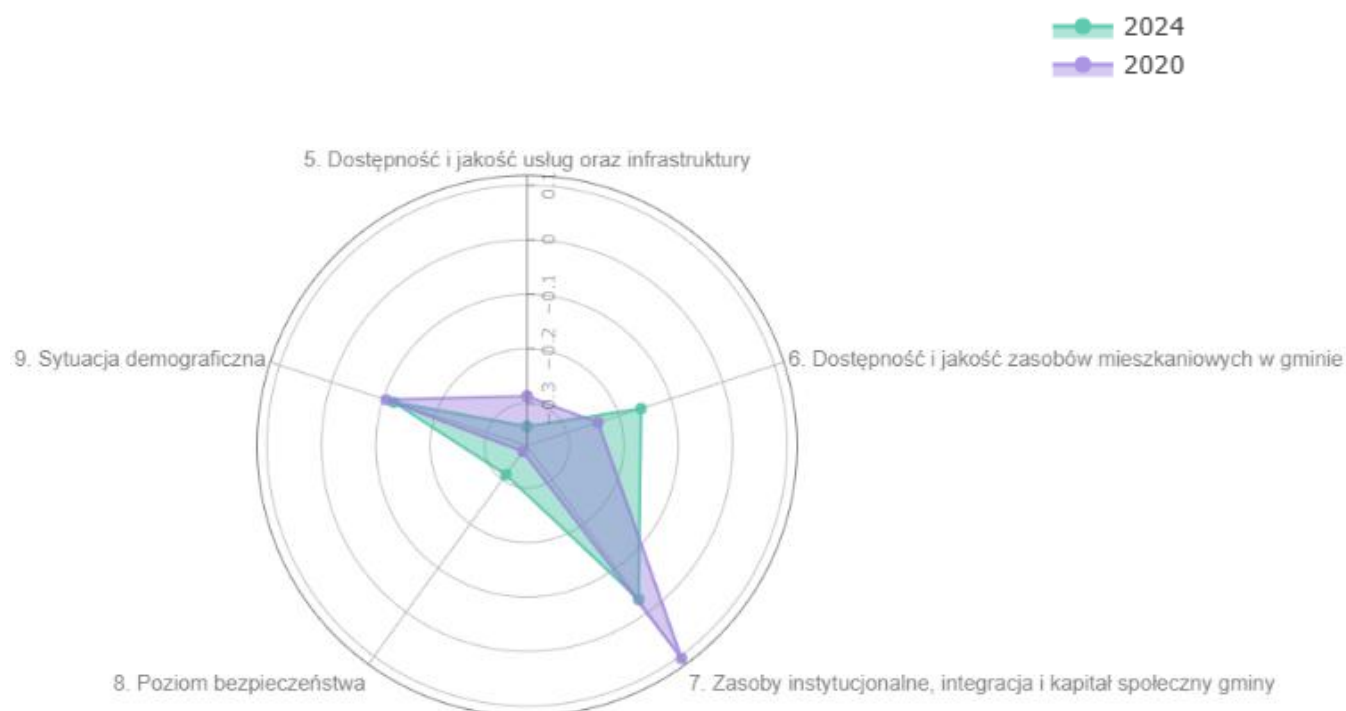
Nieco gorzej sytuują się natomiast wartości w zakresie **dostępności i jakości zasobów mieszkaniowych** (mimo niewielkiej poprawy), **dostępności i jakości usług oraz infrastruktury** (w tym przypadku odnotowano spadek wskaźnika) oraz **bezpieczeństwa** (względna poprawa).

Ryc. 9. Ogólny wskaźnik rozwoju społecznego partnerstwa

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

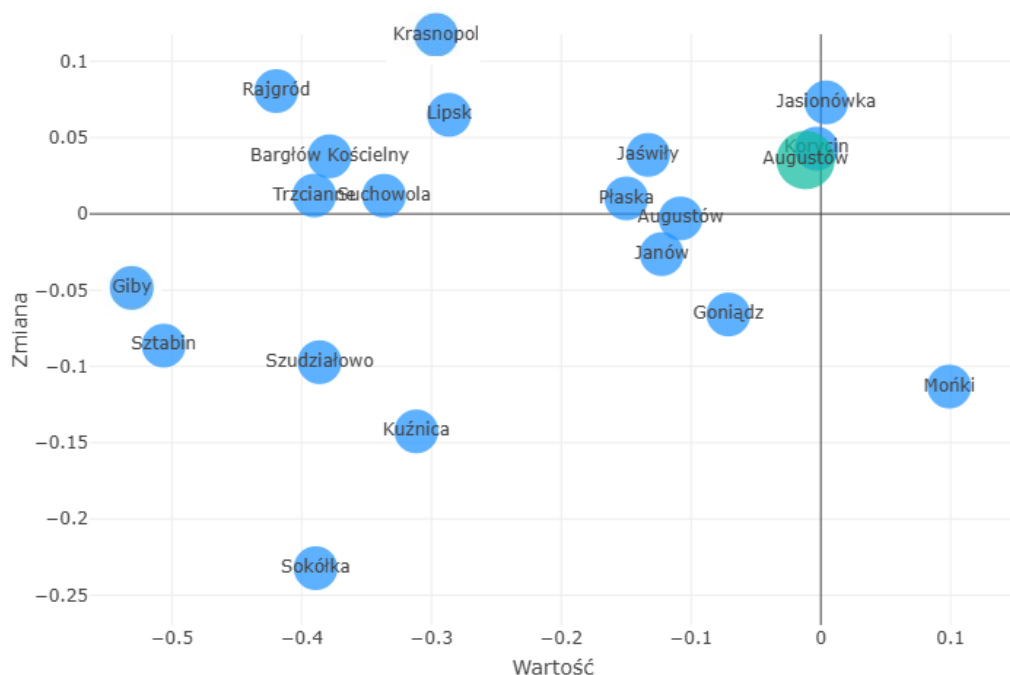
Ryc. 10. Ogólny wskaźnik rozwoju społecznego partnerstwa – wskaźniki rozwoju w wybranych obszarach na początku i końcu badanego okresu

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Najkorzystniejszą relatywną sytuacją pod względem społecznym charakteryzują się Mońki (mimo że mają ujemną dynamikę), w drugiej kolejności Jasionówka, Korycin oraz Gmina Augustów i Miasto Augustów (sytuacja zbliżona do średniej na tle własnych grup porównawczych). Bardzo duża dynamika poprawy ma miejsce w Krasnopolu, Jasionówce, Rajgrodzie, Lipsku. Relatywnie najslabsza sytuacja pod względem społecznym jest w Gibach i Sztabinie. Natomiast takie gminy jak Kuźnica i Sokółka cechuje zarówno niski poziom rozwoju społecznego, jak i ujemna dynamika.

Ryc. 11. Wskaźnik rozwoju społecznego poszczególnych gmin partnerstwa na tle ich grup porównawczych (wartość wskaźnika i jego dynamika)

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Demografia

Relatywnie dobra sytuacja partnerstwa, na tle jednostek z grup porównawczych, pod względem demograficznym, nie ma niestety odzwierciedlenia w danych bezpośrednich. Tak jak w większości samorządów w kraju, tak też na obszarze partnerstwa odnotowuje się liczne negatywne zjawiska demograficzne.

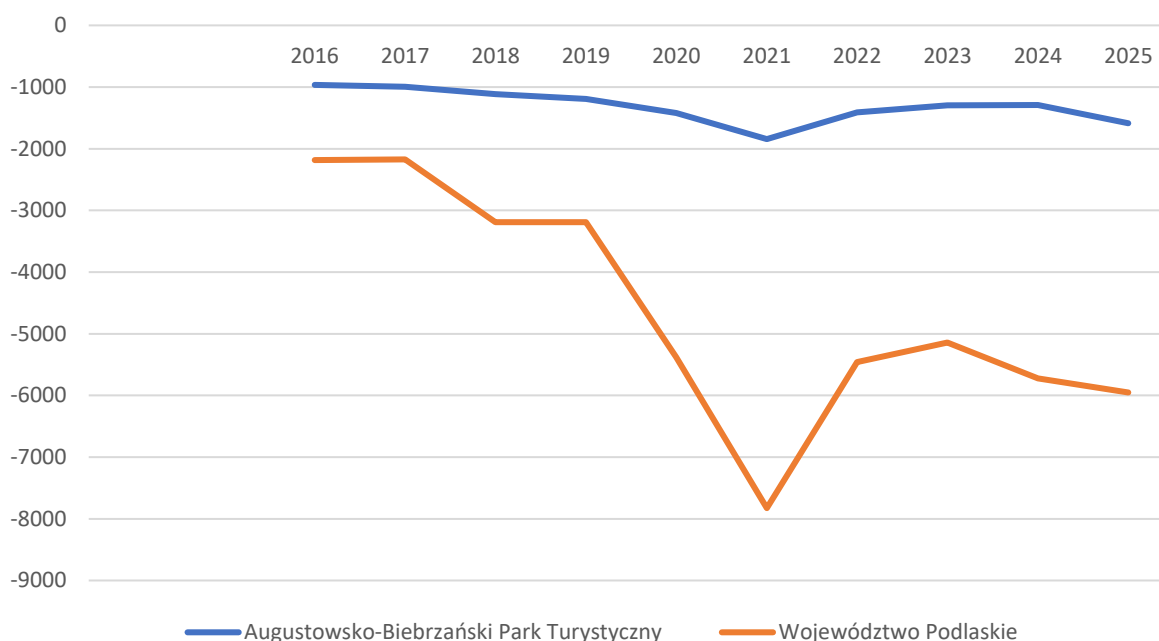
W latach 2016–2025 liczba ludności na obszarze ABPT systematycznie spadała – ze 147,8 tys. do 131,7 tys. mieszkańców, czyli o ok. 16,1 tys. osób (10,9%). Spadek odnotowano w każdym kolejnym roku, przy czym największe jednoroczne zmniejszenie liczby mieszkańców wystąpiło w 2020 r. (-3,92%). Po 2020 r. tempo depopulacji ustabilizowało się na poziomie ok. 1% rocznie. Dane potwierdzają zatem trwały charakter procesów wyludniania się obszaru partnerstwa.

Tabela 3. Liczba ludności obszaru ABPT

Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Liczba ludności [tys.]	147,8	147,0	145,9	144,8	139,1	137,3	136,0	134,6	133,3	131,7
Zmiana r/r [%]	-	-0,54%	-0,70%	-0,81%	-3,92%	-1,26%	-0,95%	-1,04%	-0,96%	-1,19%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ryc. 12. Łączny efekt migracji i przyrostu naturalnego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Saldo migracji w ostatnich pięciu latach na obszarze partnerstwa waha się w granicach od ok. -600 do ok. -700 rocznie, a w całym województwie od ok. -1200 do ok. -1350. Przyrost naturalny na obszarze partnerstwa w ostatnich pięciu latach waha się w granicach od ok. -950 do ok. -1500 rocznie, gdzie w całym województwie od ok. -3700 do ok. -6600. Łączny efekt migracji i przyrostu naturalnego prezentuje rycina poniżej.

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców sytuacja demograficzna obszaru partnerstwa jest wyraźnie mniej korzystna niż w województwie podlaskim i w kraju.

W 2025 r. przyrost naturalny wyniósł -7,2‰, wobec -4,1‰ w województwie i -4,5‰ w Polsce. Jednocześnie saldo migracji osiągnęło -4,5‰, podczas gdy dla województwa było to -1,2‰, a dla kraju 0,3‰. Oznacza to, że depopulacja obszaru partnerstwa wynika równocześnie z przewagą liczby zgonów nad urodzeniami oraz trwałego odpływu migracyjnego. Szczególnie niekorzystny jest odpływ osób młodych w wieku 15–39 lat, co dodatkowo osłabia potencjał demograficzny, rynek pracy i możliwości odnowy pokoleniowej. Dane wskazują więc na trwały i kumulacyjny charakter niekorzystnych zmian demograficznych.

Tabela 4. Wskaźniki demograficzne

Obszar	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców										
Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny	-3,4	-2,8	-4,2	-4,6	-7,0	-9,7	-6,6	-6,1	-6,3	-7,2
Podlaskie	-0,8	-0,4	-1,0	-1,0	-3,5	-5,7	-3,8	-3,3	-3,9	-4,1
Polska	-0,2	0,0	-0,7	-0,9	-3,2	-5,0	-3,8	-3,6	-4,2	-4,5
Saldo migracji na 1000 ludności										
Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny	-3,5	-4,5	-4,4	-4,1	-3,8	-4,2	-3,7	-4,5	-3,5	-4,5
Podlaskie	-1,1	-1,4	-1,7	-1,7	-1,1	-1,1	-1,0	-1,2	-1,1	-1,2
Polska	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3
Saldo migracji osób w wieku 15-39 na 1000 mieszkańców w wieku 15–39 lat										
Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny	-8,5	-8,6	-10,7	-11,8	-11,5	-10,0	-11,0	-11,0	-10,7	b.d.
Podlaskie	-7,6	-7,9	-10,2	-10,6	-7,4	-8,2	-8,4	-9,6	-9,2	-9,1
Polska	-3,4	-3,7	-4,3	-5,2	-3,2	-3,7	-3,7	-4,2	-4,7	-4,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Dostęp, bezpieczeństwo użytkowania i odporność podstawowej infrastruktury

Bezpieczeństwo i odporność obszaru są istotnymi elementami warunkującymi jakość życia mieszkańców oraz zdolność samorządów do reagowania na sytuacje kryzysowe. Analiza obejmuje zarówno skalę zdarzeń wymagających interwencji służb, jak i stan oraz niezawodność infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej.

Infrastruktura wodociągowa i kanalizacyjna

Wyraźnym deficytem obszaru ABPT pozostaje dostęp mieszkańców do sieci wodociągowej. W 2025 r. korzystało z niej 81,6% ludności, podczas gdy średnia dla województwa podlaskiego wynosiła 91,4%, a dla Polski 92,8%. Różnica wynosi zatem około 9,8 pkt proc. względem regionu oraz 11,2 pkt proc. względem kraju.

Sytuacja stopniowo się poprawia. W 2016 r. dostęp do wodociągu miało 79,8% mieszkańców ABPT, natomiast w 2025 r. 81,6%, co oznacza wzrost o 1,8 pkt proc. Problem polega jednak na tym, że wzrost ten jest stosunkowo powolny i nie prowadzi do istotnego zmniejszenia dystansu wobec województwa i kraju. W tym samym okresie wskaźnik dla Polski zwiększył się z 91,9% do 92,8%, a dla województwa podlaskiego z 90,6% do 91,4%.

Tabela 5. Infrastruktura wodociągowa i kanalizacyjna

Wskaźniki	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Awarie sieci kanalizacyjnej [szt.] - ABPT	540	510	513	532	487	518	554	552	501	439
Awarie sieci wodociągowej [szt.] - ABPT	494	403	392	484	475	446	441	473	451	417
Długość eksploatowanej sieci wodociągowej [km] - ABPT	2642,5	2641,5	2686,9	2715,8	2738	2752,4	2767,9	2805,5	2878,6	2961,1
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej [tys.] - ABPT	68,7	68,2	68,4	67,9	66,2	65,6	65,1	64,7	64,4	63,9
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej [km] - ABPT	417,4	418,4	419,7	420,9	421,8	423	423,6	428,1	428,4	460
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej [tys.] - ABPT	117,8	117,2	116,7	116,0	111,9	110,8	110,0	109,1	108,3	107,5
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej [%]										
POLSKA	91,9%	92,0%	92,0%	92,2%	92,2%	92,4%	92,5%	92,6%	92,7%	92,8%
PODLASKIE	90,6%	90,6%	90,7%	90,8%	91,0%	91,1%	91,3%	91,4%	91,5%	91,4%
ABPT	79,8%	79,7%	80,0%	80,1%	80,5%	80,7%	80,9%	81,0%	81,2%	81,6%
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej [%]										
POLSKA	70,2%	70,5%	70,8%	71,2%	71,6%	71,9%	72,3%	72,6%	72,9%	73,3%
PODLASKIE	64,1%	64,3%	64,5%	64,8%	65,4%	65,7%	65,9%	66,4%	66,8%	66,8%
ABPT	46,5%	46,4%	46,9%	46,9%	47,6%	47,8%	47,8%	48,1%	48,3%	48,5%
Straty wody [dam3] - ABPT	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	1 278,0	1 470,6	1 500,0	1 607,4	1 363,2
Straty wody [dam3/tys. mieszkańców]										
POLSKA	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	8,26	8,11	8,00	8,24	7,72
PODLASKIE	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	7,89	7,02	7,14	7,62	7,13
ABPT	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	9,31	10,81	11,14	12,06	10,35
Awarie sieci wodociągowej [szt./ tys. mieszkańców]										
POLSKA	2,19	2,12	2,11	1,96	2,00	2,16	2,09	2,03	2,14	2,09
PODLASKIE	2,69	2,65	2,26	2,57	2,75	3,10	2,79	2,89	3,29	3,27
ABPT	3,34	2,74	2,69	3,34	3,42	3,25	3,24	3,51	3,38	3,17
Awarie sieci kanalizacyjnej [szt./ tys. mieszkańców]										
POLSKA	2,24	2,26	2,24	2,16	2,23	2,38	2,42	2,29	2,37	2,35
PODLASKIE	2,58	2,25	2,21	2,60	2,73	2,54	2,42	2,50	2,74	2,91
ABPT	3,65	3,47	3,52	3,68	3,50	3,77	4,07	4,10	3,76	3,33

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jednocześnie długość eksploatowanej sieci wodociągowej ABPT zwiększyła się z 2642,5 km w 2016 r. do 2961,1 km w 2025 r., czyli o ponad 318 km. Pomimo rozbudowy sieci liczba korzystających z niej mieszkańców spadła ze 117,8 tys. do 107,5 tys., co jest przede wszystkim konsekwencją zmian demograficznych. Oznacza to, że rozwój infrastruktury odbywa się przy równoczesnym zmniejszaniu się liczby jej użytkowników.

Jeszcze większa różnica występuje w zakresie kanalizacji. W 2025 r. z sieci kanalizacyjnej korzystało 48,5% mieszkańców ABPT, podczas gdy w województwie podlaskim było to 66,8%, a w Polsce 73,3%. ABPT pozostaje więc o 18,3 pkt proc. poniżej średniej regionalnej i aż o 24,8 pkt proc. poniżej średniej krajowej.

W ujęciu względnym oznacza to, że poziom skanalizowania ABPT jest o około 27% niższy od średniej wojewódzkiej i około 34% niższy od średniej krajowej. Jest to jeden z najbardziej widocznych deficytów infrastrukturalnych badanego obszaru.

Trend jest jednak pozytywny. Wskaźnik wzrósł z 46,5% w 2016 r. do 48,5% w 2025 r., a długość czynnej sieci kanalizacyjnej zwiększyła się w tym czasie z 417,4 km do 460 km. Postęp ten jest jednak niewystarczający, aby istotnie zmniejszyć dystans do poziomu wojewódzkiego i krajowego.

Z punktu widzenia odporności infrastruktury i bezpieczeństwa mieszkańców ma to znaczenie nie tylko jako kwestia jakości życia, ale także jako element odporności na awarie, zanieczyszczenia wód i sytuacje kryzysowe.

Wskaźniki strat wody wskazują na kolejny obszar wymagający uwagi. W 2025 r. na ABPT straty wynosiły 10,35 dam³ na 1000 mieszkańców, wobec 7,13 w województwie podlaskim i 7,72 w Polsce. Tym samym poziom strat na ABPT był o około 45% wyższy niż średnia regionalna i około 34% wyższy niż krajowa.

W latach 2021–2024 obserwowano również pogarszanie się sytuacji: wskaźnik dla ABPT wzrósł z 9,31 do 12,06 dam³ na 1000 mieszkańców. Dopiero w 2025 r. nastąpiła poprawa do poziomu 10,35. Wartość ta nadal pozostaje jednak znacząco wyższa od obu poziomów odniesienia. W kontekście rosnącego znaczenia bezpieczeństwa dostaw wody, odporności infrastruktury oraz skutków suszy i zmian klimatu ograniczenie strat wody powinno być traktowane jako istotny kierunek interwencji.

W 2025 r. na obszarze ABPT odnotowano 3,17 awarii sieci wodociągowej na 1000 mieszkańców. W województwie podlaskim wartość wyniosła 3,27, natomiast w Polsce 2,09. Oznacza to, że sytuacja ABPT jest obecnie nieznacznie lepsza od

średniej wojewódzkiej, ale jednocześnie liczba awarii w przeliczeniu na mieszkańców jest o około 52% wyższa niż w kraju.

W dłuższej perspektywie można mówić o niewielkiej poprawie. W 2016 r. wskaźnik ABPT wynosił 3,34, a w 2025 r. 3,17. W poszczególnych latach występowały jednak istotne wahania, a w 2023 r. wskaźnik wzrósł do 3,51. Na tle województwa pozycja ABPT uległa poprawie przede wszystkim dlatego, że regionalny wskaźnik awaryjności wzrósł w ostatnich latach.

Mniej korzystnie przedstawia się sytuacja kanalizacji. W 2025 r. wskaźnik dla ABPT wynosił 3,33 awarii na 1000 mieszkańców, wobec 2,91 w województwie podlaskim i 2,35 w Polsce. Wartość ABPT była zatem o około 14% wyższa niż regionalna i aż o około 42% wyższa niż krajowa.

Pozytywnym zjawiskiem jest jednak wyraźna poprawa w ostatnich dwóch latach. Po wzroście wskaźnika do 4,10 w 2023 r. spadł on do 3,76 w 2024 r. i 3,33 w 2025 r. Jest to najniższa wartość w całym analizowanym okresie 2016–2025. Mimo poprawy awaryjność pozostaje jednak większa niż w regionie i kraju.

Skala niebezpiecznych zdarzeń

W analizie odporności ważne znaczenie mają zdarzenia wymagające udziału jednostek ochrony przeciwpożarowej: pożary i miejscowe zagrożenia (silne wiatry, przybory wód, opady śniegu, opady deszczu, chemiczne, ekologiczne, radiologiczne, budowlane, infrastruktury komunalnej, w komunikacji, na obszarach wodnych, medyczne).

Tabela 6. Zdarzenia wymagające udziału jednostek ochrony przeciwpożarowej

Wskaźniki	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Zdarzenia wymagające udziału jednostek ochrony przeciwpożarowej [szt.] - ABPT	1876	1768	2551	2901	4113	2622	2659	2153
Zdarzenia wymagające udziału jednostek ochrony przeciwpożarowej [szt./tys. mieszkańców]								
POLSKA	13,1	13,4	15,3	15,3	16,1	12,9	14,7	13,3
PODLASKIE	10,2	9,5	13,5	12,9	14,7	11,2	11,8	9,8
ABPT	12,9	12,2	18,3	21,1	30,2	19,5	19,9	16,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dane dotyczące zdarzeń wymagających udziału jednostek ochrony przeciwpożarowej wskazują, że na obszarze ABPT skala interwencji, w przeliczeniu na liczbę mieszkańców, jest wyższa niż przeciętnie w województwie podlaskim i w kraju. W 2025 r. na 1000 mieszkańców ABPT przypadało 16,3 zdarzenia, wobec 9,8 w województwie podlaskim i 13,3 w Polsce. Oznacza to, że wskaźnik dla ABPT był o około 66% wyższy od średniej wojewódzkiej i o około 23% wyższy od średniej krajowej.

Jednocześnie należy zauważyć dużą zmienność tego wskaźnika w kolejnych latach. W 2018 r. wartość dla ABPT wynosiła 12,9, a więc była zbliżona do średniej krajowej wynoszącej 13,1. Następnie nastąpił silny wzrost, z kulminacją w 2022 r., kiedy odnotowano aż 30,2 zdarzenia na 1000 mieszkańców, podczas gdy w województwie było to 14,7, a w Polsce 16,1. W latach 2023–2025 sytuacja wyraźnie się poprawiła, jednak wskaźnik nadal pozostaje ponad poziomem regionalnym i krajowym.

W przypadku ABPT znaczenie ma rozległość obszaru, jego wiejski i leśny charakter, obecność dużych kompleksów przyrodniczych oraz infrastruktury i terenów narażonych na zjawiska pogodowe. Sama wartość wskaźnika wskazuje przede wszystkim na relatywnie wysokie obciążenie systemu ochrony przeciwpożarowej i reagowania kryzysowego.

Dane pokazują, że ABPT ma wyraźnie słabszą pozycję od województwa podlaskiego i Polski w kilku kluczowych elementach infrastruktury wpływającej na bezpieczeństwo i odporność obszaru. Największe różnice dotyczą poziomu skanalizowania, dostępu do wodociągów, strat wody oraz awaryjności sieci kanalizacyjnej. Jednocześnie obszar charakteryzuje się większą liczbą zdarzeń wymagających udziału jednostek ochrony przeciwpożarowej, co wskazuje na relatywnie wysokie obciążenie lokalnego systemu reagowania kryzysowego.

1.2.4. Wymiar środowiskowo-przestrzenny

Obszar partnerstwa obejmuje terytorium ok. 4 632 km², które w 2025 r. zamieszkiwało ok. 131,7 tys. mieszkańców. Oznacza to, że ABPT zajmuje ok. 22,9% powierzchni województwa podlaskiego i skupia ok. 11,7% jego ludności.

Partnerstwo charakteryzuje się relatywnie niską gęstością zaludnienia. W 2025 r. wynosiła ona 28,4 os./km², podczas gdy średnio w województwie podlaskim było to 55,8 os./km², a w Polsce 118,9 os./km². Gęstość zaludnienia ABPT jest zatem niemal dwukrotnie niższa od średniej regionalnej i ponad czterokrotnie niższa od średniej krajowej.

W latach 2016-2025 widoczny jest systematyczny spadek gęstości zaludnienia partnerstwa. W 2016 r. wynosiła ona 31,9 os./km², natomiast w 2025 r. już 28,4 os./km², co oznacza spadek o 3,5 os./km², tj. o ok. 11%. Tendencja ta wynika ze zmniejszającej się liczby mieszkańców – z ok. 147,8 tys. w 2016 r. do 131,7 tys. w 2025 r. Przy niezmienniej powierzchni obszaru oznacza to stopniowe rozrzedzanie sieci osadniczej i pogłębianie niskiej gęstości zaludnienia.

Obszar ABPT wyróżnia się wyjątkowymi walorami przyrodniczymi, należącymi do najważniejszych zasobów rozwojowych partnerstwa. Tworzą je przede wszystkim rozległe kompleksy leśne, doliny rzeczne, torfowiska, bagna i obszary wodne, w tym Puszcza Augustowska, dolina Biebrzy, Kanał Augustowski. Są to tereny o wysokiej bioróżnorodności, stanowiące siedliska wielu gatunków roślin i zwierząt oraz podstawę rozwoju turystyki przyrodniczej. Skala tych zasobów jest bardzo duża.

Według danych GUS dotyczących powierzchni obszarów prawnie chronionych, bez podwójnego liczenia nakładających się form ochrony oraz bez obszarów Natura 2000, ochroną objęte jest 50,0% powierzchni ABPT, podczas gdy średnia dla województwa podlaskiego wynosi 31,6%, a dla Polski 32,2%. Oznacza to, że udział terenów chronionych w ABPT jest o 18,4 pkt proc. wyższy niż w regionie i o 17,8 pkt proc. wyższy niż w kraju. Potwierdza to wyjątkowy charakter przyrodniczy partnerstwa, ale jednocześnie wpływa na sposób zagospodarowania przestrzeni i realizacji inwestycji.

Tabela 7. Udział powierzchni obszarów cennych przyrodniczo prawnie chronionych w powierzchni JST (bez podwójnego liczenia form ochrony przyrody i bez obszarów Natura 2000)

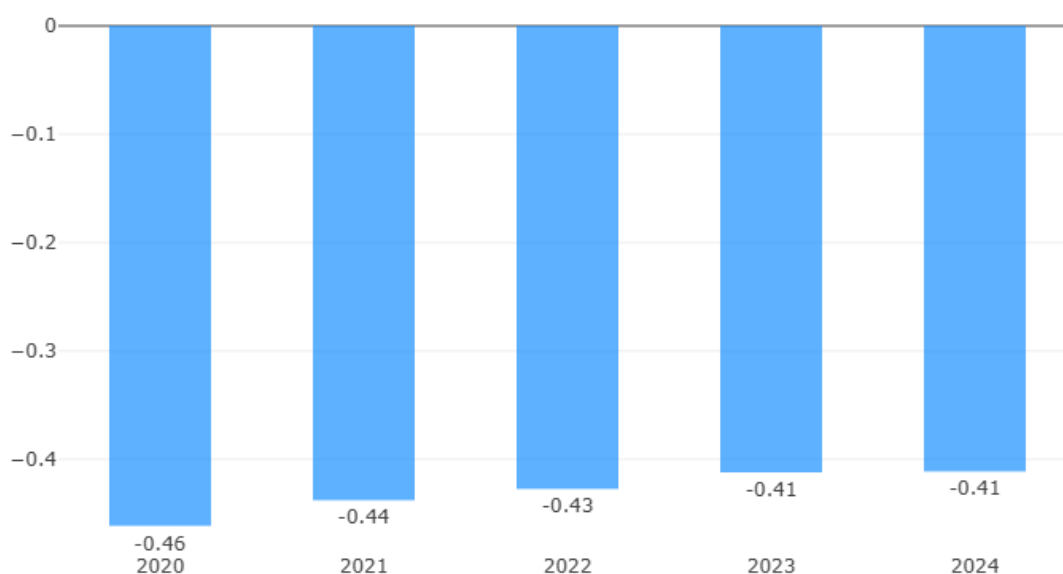
Obszar	Udział [%]
Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny	50,0
Podlaskie	31,6
Polska	32,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wymiar środowiskowo-przestrzenny partnerstwa na tle samorządów porównawczych wypada najgorzej ze wszystkich analizowanych wymiarów, osiągając wartości ok. - 0,40 w latach 2020-2024 (wymiar gospodarczy: ok. - 0,30, wymiar społeczny: ok. - 0,20). Z pozoru paradoksalnie, partnerstwo o tak dużych zasobach przyrodniczych, naj słabiej wypada pod względem czynników środowiskowo-przestrzennych. Należy jednak uwzględnić fakt, iż ogólny wymiar środowiskowo-przestrzenny zawiera w sobie poza oceną lokalnego środowiska przyrodniczego także elementy ładu przestrzennego oraz poziomu skomunikowania wewnętrznego i zewnętrznego. I to właśnie te dwa ostatnie elementy powodują niską, ogólną ocenę partnerstwa.

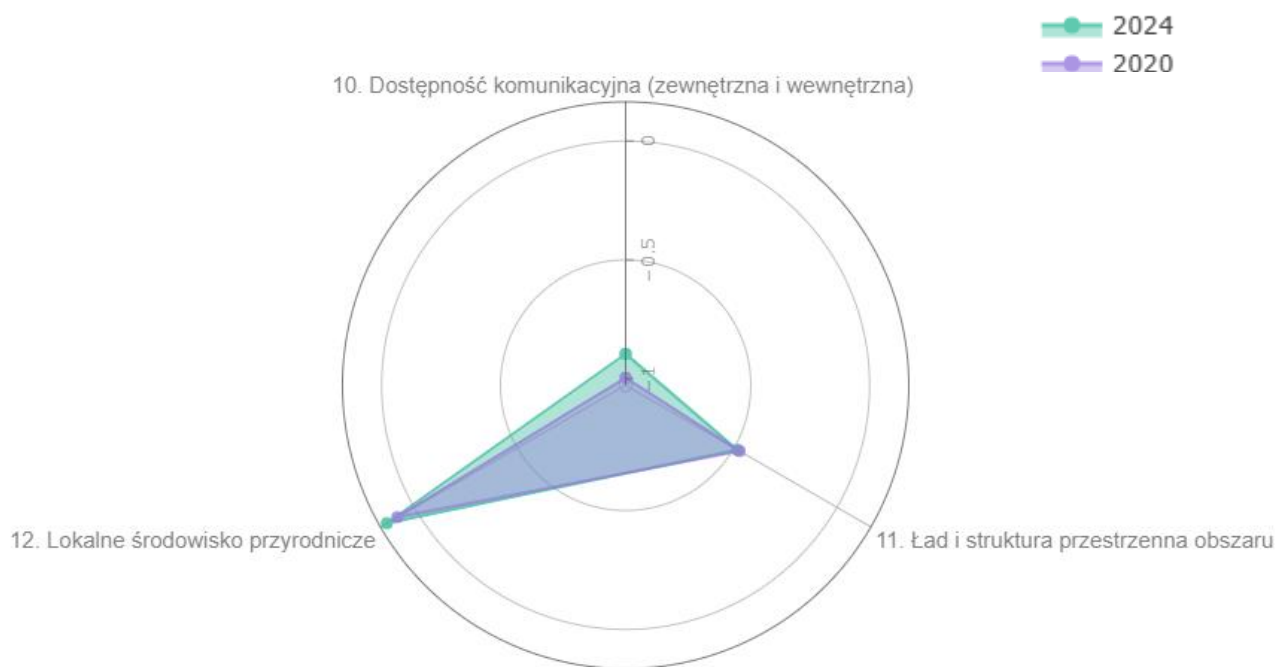
Zaobserwowano niewielkie pozytywne zmiany sytuacji w obszarze **dostępności komunikacyjnej** mimo że wskaźniki są nadal dużo poniżej średniej. Przeciętna sytuacja na tle grup porównawczych występuje w zakresie jakości **środowiska przyrodniczego**.

Ryc. 13. Ogólny wskaźnik rozwoju środowiskowo-przestrzennego partnerstwa

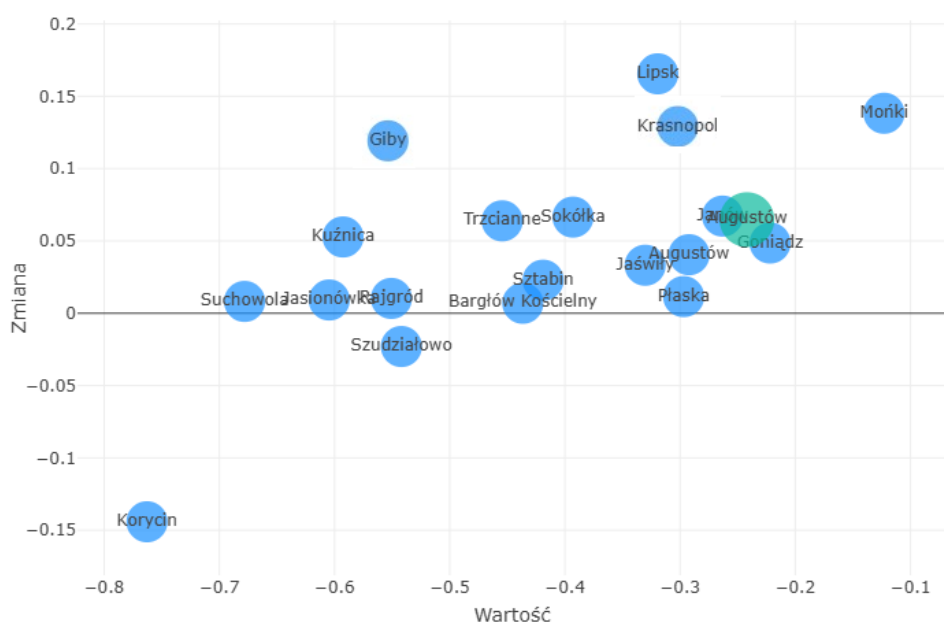
Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Ryc. 14. Ogólny wskaźnik rozwoju środowiskowo-przestrzennego partnerstwa – wskaźniki rozwoju w wybranych obszarach na początku i końcu badanego okresu

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Ryc. 15. Wskaźnik rozwoju środowiskowo-przestrzennego poszczególnych gmin partnerstwa na tle ich grup porównawczych (wartość wskaźnika i jego dynamika)

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Elementy ładu przestrzennego dotyczą takich zjawisk jak stosowanie instrumentów planowania przestrzeni, zwartość miast i gmin oraz zrównoważenie funkcji społeczno-gospodarczych i środowiskowych. Gminy partnerstwa negatywnie wypadają pod kątem zwartości zabudowy. Natomiast to co szczególnie negatywnie wpływa na zagregowany wskaźnik wymiaru środowiskowo-przestrzennego to kwestia dostępności komunikacyjnej, a w niej najbardziej: długość i jakość dróg, dostępność indywidualnych środków transportu i obecność alternatywnych rozwiązań komunikacyjnych.

Położenie partnerstwa w Polsce północno-wschodniej

Istotnym uwarunkowaniem przestrzennym partnerstwa jest również jego położenie w północno-wschodniej części Polski, w sąsiedztwie granicy państwowej z Białorusią oraz relatywnie niewielkiej odległości od Federacji Rosyjskiej – Obwodu Kaliningradzkiego. Położenie to, które w przeszłości można było postrzegać również jako potencjał współpracy transgranicznej, w aktualnej sytuacji geopolitycznej stało się przede wszystkim źródłem dodatkowych ryzyk i ograniczeń rozwojowych. Agresja Rosji na Ukrainę zasadniczo zmieniła środowisko bezpieczeństwa w Europie, a wschodnia flanką NATO jest obecnie obszarem podwyższonego znaczenia strategicznego. NATO wskazuje jednocześnie na nasilające się działania hybrydowe Rosji, obejmujące m.in. sabotaż infrastruktury krytycznej, cyberataki, zakłócenia elektroniczne, dezinformację, prowokacje graniczne oraz instrumentalne wykorzystywanie migracji.

Uwarunkowania te zwiększają znaczenie dostępności transportowej, niezawodności infrastruktury komunalnej, ciągłości dostaw wody i energii, systemów łączności, cyberbezpieczeństwa, zdolności jednostek ratowniczych oraz infrastruktury wykorzystywanej na potrzeby ochrony ludności i zarządzania kryzysowego. W przypadku ABPT odporność infrastruktury należy więc analizować nie tylko w kontekście zmian klimatu i zdarzeń naturalnych, ale również w szerszym kontekście bezpieczeństwa państwa i odporności obszarów przygranicznych.

1.3. Kluczowe potencjały i bariery zidentyfikowane w procesie diagnostycznym

1.3.1. Potencjały obszaru partnerstwa

O potencjale rozwojowym obszaru partnerstwa najlepiej świadczą znajdujące się na jego terenie zasoby, oferowane produkty i usługi, które przynoszą lub mogą przynieść korzyści bezpośrednie w postaci dochodów oraz pośrednie poprzez tworzenie wartości dodanej dla mieszkańców, przedsiębiorców i innych interesariuszy partnerstwa. Za potencjały uznano zarówno zasoby lokalne, jak i istniejące lub możliwe do rozwinięcia produkty obszaru.

Zasoby lokalne obejmują elementy środowiska, dziedzictwa kulturowego, infrastruktury, kapitału społecznego oraz potencjału gospodarczego i instytucjonalnego, które mają lub mogą mieć znaczenie dla rozwoju poszczególnych gmin oraz całego partnerstwa. Zdiagnozowano m.in. zasoby środowiskowe, kulturowe, społeczne, ekonomiczne, technologiczne i infrastrukturalne oraz organizacyjne i relacyjne.

Najbardziej charakterystycznym potencjałem ABPT są zasoby przyrodnicze i krajobrazowe. Obszar partnerstwa obejmuje duże kompleksy leśne, doliny rzeczne, jeziora, torfowiska, bagna oraz inne tereny wodno-błotne. Szczególne znaczenie mają Puszcza Augustowska, dolina Biebrzy, Kanał Augustowski, Czarna Hańcza oraz liczne jeziora i mniejsze ciek wodne. Duże znaczenie krajobrazowe mają także takie tereny jak Wzgórza Sokólskie oraz obecność licznych rezerwatów, parków krajobrazowych i innych form ochrony przyrody. Zasoby te tworzą podstawę rozwoju turystyki przyrodniczej, aktywnej i edukacyjnej, ale jednocześnie wymagają ostrożnego udostępniania oraz prowadzenia inwestycji w sposób ograniczający presję na siedliska i gatunki.

Szczególne znaczenie mają rzeki, jeziora i inne zbiorniki wodne, które od początku stanowiły jeden z głównych wyróżników funkcjonalnych partnerstwa. Kanał Augustowski, Biebrza, Czarna Hańcza, Rospuda oraz liczne mniejsze rzeki i ciek tworzą warunki do rozwoju turystyki kajakowej, rekreacji wodnej i aktywnego wypoczynku. Istnieje też potencjał mniejszych zbiorników wodnych i zalewów, które w wielu przypadkach są słabo zagospodarowane, ale posiadają atrakcyjne położenie i możliwości rozwoju funkcji rekreacyjnych i turystycznych. Zasoby wodne należy rozpatrywać również jako element odporności klimatycznej, retencji, bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę i ochrony ekosystemów wodnych.

Istotną częścią potencjału środowiskowego są zasoby leśne. Duże znaczenie mają kompleksy Puszczy Augustowskiej, Puszczy Knyszyńskiej i innych terenów leśnych, a także występujących na ich terenie rezerwatów i pomników przyrody. Lasy stanowią zarówno zasób ekologiczny, jak i turystyczny oraz rekreacyjny. Zasoby leśne mogą być podstawą rozwoju infrastruktury edukacyjno-przyrodniczej i turystyki o niskiej presji na środowisko.

Drugim bardzo ważnym obszarem potencjału jest dziedzictwo kulturowe, historyczne i wielokulturowe. Istnieje duże zróżnicowanie zabytków sakralnych i świeckich, miejsc pamięci, obiektów militarnych, cmentarzy, architektury tradycyjnej i pozostałości dawnych majątków oraz folwarków. Szczególną cechą obszaru jest współistnienie tradycji katolickiej, prawosławnej, żydowskiej, tatarskiej i innych elementów wielokulturowego dziedzictwa pogranicza.

Wśród ważnych zasobów kulturowych znajdują się kościoły, cerkwie, synagogi, meczety, sanktuaria, kapliczki i cmentarze. Istnieje duży potencjał turystyki religijnej i pielgrzymkowej, związany m.in. z sanktuariami, świętymi źródłami, kaplicami oraz lokalnymi tradycjami religijnymi. Elementy te mogą być wykorzystywane do tworzenia tematycznych tras, wydarzeń i produktów turystycznych łączących dziedzictwo materialne z lokalnymi legendami, historią i tradycją.

Znaczący potencjał posiada również dziedzictwo militarne i patriotyczne. Na obszarze partnerstwa występują miejsca pamięci związane z powstaniami, I i II wojną światową, działalnością niepodległościową i historią wojskowości. Takie zasoby mogą być podstawą szlaków historycznych, rekonstrukcji, wydarzeń edukacyjnych i promocji historii lokalnej.

Istotnym potencjałem rozwojowym pozostaje również sieć szlaków turystycznych. Przez obszar partnerstwa przebiegają liczne trasy piesze, rowerowe, wodne i kulturowe m.in. Green Velo, August Velo, Euro Velo, Wielki Gościniec Litewski, Tatarski Duży, Szlak Wzgórz Sokólskich, Szlak Tyzenhauza, Szlak Papieski, Szlak Maryjny, Szlak Czterech Kultur oraz szereg lokalnych tras pieszych, rowerowych i kajakowych.

Potencjał szlaków nie polega jednak wyłącznie na ich liczbie. Kluczowe znaczenie ma możliwość ich powiązania w bardziej spójny system, łączący atrakcje przyrodnicze, kulturowe, gastronomiczne i noclegowe. Istnieje potrzeba lepszego oznakowania, tworzenia lokalnych odnóg do głównych tras, budowy miejsc odpoczynku, rozwoju infrastruktury rowerowej i wyposażenia szlaków w informacje turystyczne. Wspólny system tras może wzmacniać rozpoznawalność ABPT jako obszaru, a nie tylko zbioru pojedynczych atrakcji.

Znaczącym potencjałem pozostaje również istniejąca infrastruktura sportowa, rekreacyjna i społeczna. Na obszarze partnerstwa funkcjonują boiska, stadiony, place rekreacyjne, siłownie zewnętrzne, obiekty szkolne i inne miejsca aktywności mieszkańców. Obiekty te mogą być szerzej wykorzystywane do organizacji wydarzeń, zawodów, spotkań integracyjnych i aktywności skierowanych zarówno do mieszkańców, jak i turystów. Szczególne znaczenie mają również przestrzenie publiczne, które mogą łączyć funkcje społeczne, rekreacyjne i turystyczne.

Kolejnym ważnym potencjałem są produkty lokalne, tradycje, kuchnia regionalna, rękodzieło oraz aktywność lokalnych społeczności. Mogą one stanowić naturalne uzupełnienie oferty turystycznej i przyczyniać się do tworzenia dochodów bezpośrednio w lokalnej gospodarce. Szczególną rolę mogą odgrywać lokalne wydarzenia, festyny, jarmarki, imprezy kulturalne oraz działalność organizacji społecznych i grup nieformalnych. Takie elementy budują autentyczność oferty, wzmacniają tożsamość mieszkańców i zwiększają atrakcyjność turystyczną obszaru.

Na szczególne podkreślenie zasługuje także rosnący potencjał bazy noclegowej i usługowej. W 2025 r. na obszarze partnerstwa funkcjonowały 4 764 miejsca noclegowe, w tym 3 150 całorocznych. Oznacza to koncentrację blisko 29% całej bazy noclegowej województwa podlaskiego. W latach 2016–2025 liczba miejsc całorocznych zwiększyła się o ponad 65%, co wskazuje na stopniową profesjonalizację i wydłużanie sezonu turystycznego.

Znaczenie gospodarcze turystyki potwierdza również struktura działalności gospodarczej. Udział podmiotów sekcji I PKD związanej z zakwaterowaniem i gastronomią jest na obszarze partnerstwa wyższy niż w województwie, a specjalizacja w działalności noclegowej jest szczególnie wyraźna. Oznacza to, że turystyka nie jest wyłącznie potencjałem przyszłym, ale już obecnie stanowi istotny element lokalnej gospodarki.

Tabela 8. Zestawienie kluczowych potencjałów wraz z możliwościami ich wykorzystania

Nazwa zasobu	Możliwość wykorzystania zasobu do rozwoju partnerstwa
Rzeki, jeziora, kanały i tereny wodno-błotne, w tym Czarna Hańcza, Kanał Augustowski i Biebrza	Rozwój spójnej oferty turystyki wodnej i przyrodniczej; tworzenie szlaków i miejsc obsługi turystów; edukacja ekologiczna; ochrona ekosystemów; zwiększanie retencji i odporności wodnej.
Puszcza Augustowska, obszary leśne, torfowiska i tereny chronione	Rozwój turystyki przyrodniczej i edukacyjnej; tworzenie ścieżek dydaktycznych i miejsc obserwacji przyrody; ochrona bioróżnorodności; kierowanie ruchu turystycznego w sposób ograniczający antropopresję.
Krajobraz kulturowy i przyrodniczy	Rozwój turystyki aktywnej, rowerowej, pieszej i krajobrazowej; tworzenie punktów widokowych i miejsc odpoczynku; wzmacnianie rozpoznawalności marki ABPT.
Istniejąca baza noclegowa i usługowa	Wydłużanie sezonu turystycznego; rozwój usług całorocznych; wzrost dochodów przedsiębiorstw i mieszkańców; tworzenie miejsc pracy związanych z turystyką.
Dziedzictwo kulturowe, religijne, militarne i wielokulturowe	Rozwój turystyki kulturowej, historycznej i pielgrzymkowej; tworzenie szlaków tematycznych; organizacja wydarzeń; promocja lokalnej tożsamości i produktów.
Produkty lokalne, kuchnia regionalna, tradycje i rękodzieło	Rozwój lokalnej przedsiębiorczości; tworzenie oferty komplementarnej wobec turystyki; budowanie marki obszaru; zwiększanie udziału lokalnych dostawców w obsłudze ruchu turystycznego.
Infrastruktura sportowa, rekreacyjna i społeczna	Rozwój usług dla mieszkańców i turystów; poprawa jakości życia; zwiększanie aktywności społecznej, sportowej i integracyjnej.
Istniejące szlaki piesze, rowerowe i wodne	Tworzenie spójnego systemu szlaków całego partnerstwa; łączenie istniejących tras; jednolite oznakowanie; powiązanie z usługami turystycznymi i transportem.
Istniejąca infrastruktura wodociągowa i kanalizacyjna	Modernizacja i zwiększanie niezawodności systemów; ograniczanie strat wody; poprawa bezpieczeństwa dostaw; rozwój rezerwowych źródeł zaopatrzenia w wodę i systemów monitorowania.
Potencjał jednostek OSP, służb i systemu zarządzania kryzysowego	Budowanie odporności lokalnej; rozwój infrastruktury ochrony ludności; poprawa zdolności reagowania na pożary, powodzie, ekstremalne zjawiska pogodowe i inne sytuacje kryzysowe.
Współpraca 22 JST w ramach Stowarzyszenia	Realizacja przedsięwzięć ponadlokalnych i zintegrowanych; wspólna promocja; koordynacja inwestycji; wspólne pozyskiwanie środków oraz wymiana doświadczeń.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu diagnostycznego oraz aktualizacji diagnozy.

Do katalogu potencjałów należy włączyć również istniejącą infrastrukturę techniczną oraz potencjał instytucjonalny w zakresie bezpieczeństwa i odporności. Rozbudowana sieć wodociągowa, kanalizacyjna, infrastruktura komunalna, jednostki ochrony przeciwpożarowej oraz systemy zarządzania kryzysowego stanowią bazę do dalszych inwestycji. Długość sieci wodociągowej wzrosła w latach 2016–2025 o ponad 318 km, a sieci kanalizacyjnej o ponad 42 km. Choć infrastruktura ta nadal wykazuje istotne deficyty, istniejące zasoby techniczne i organizacyjne tworzą podstawę do zwiększania bezpieczeństwa dostaw wody, ograniczania strat, wzmacniania odporności na awarie i rozwijania systemów ochrony ludności.

Wreszcie jednym z najważniejszych potencjałów pozostaje sama współpraca samorządów w ramach Stowarzyszenia „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”. Aktualnie partnerstwo tworzą 22 JST. Taka skala współpracy umożliwia tworzenie projektów przekraczających granice administracyjne pojedynczych gmin, wspólne planowanie i promocję, koordynację inwestycji, a także realizację przedsięwzięć w obszarach, w których pojedynczy samorząd nie byłby w stanie osiągnąć podobnego efektu. Dotyczy to zarówno turystyki i ochrony przyrody, jak i infrastruktury wodnej, bezpieczeństwa oraz reagowania kryzysowego.

W efekcie potencjał ABPT należy rozumieć jako połączenie wyjątkowych zasobów przyrodniczych i kulturowych, rozwiniętej funkcji turystycznej, sieci szlaków i infrastruktury rekreacyjnej, aktywności lokalnych społeczności oraz zdolności samorządów do współpracy ponadlokalnej. W aktualnych uwarunkowaniach do tego katalogu należy również dołączyć zasoby techniczne i instytucjonalne, które mogą być wykorzystywane do budowania odporności wodnej, środowiskowej i społecznej całego obszaru.

1.3.2. Bariery, problemy, deficyty obszaru partnerstwa

W oparciu o przeprowadzoną diagnozę zidentyfikowano kluczowe bariery, problemy i deficyty, których ograniczanie z poziomu całego partnerstwa może przynieść większą wartość dodaną niż działania podejmowane wyłącznie przez pojedyncze jednostki samorządu terytorialnego. Problemy te są ze sobą silnie powiązane – sytuacja demograficzna wpływa na rynek pracy i dostępność usług, poziom przedsiębiorczości na możliwości zatrudnienia i dochody mieszkańców, natomiast stan infrastruktury oraz dostępność komunikacyjna determinują zarówno jakość życia, jak i warunki prowadzenia działalności gospodarczej i rozwoju turystyki.

W wymiarze społecznym jednym z najpoważniejszych problemów pozostaje trwała depopulacja oraz odpływ osób młodych i w wieku produkcyjnym. W latach 2016–

2025 liczba ludności ABPT zmniejszyła się z ok. 147,8 tys. do 131,7 tys. osób, czyli o 10,9%. Proces ten ma charakter trwały i wynika zarówno z ujemnego przyrostu naturalnego, jak i ujemnego salda migracji. Szczególnie niekorzystne pozostaje saldo migracji osób w wieku 15–39 lat. Zjawisko to ogranicza zasoby pracy, osłabia potencjał rozwojowy lokalnych społeczności, zmniejsza bazę dochodową samorządów i jednocześnie zwiększa znaczenie usług skierowanych do rosnącej grupy osób starszych.

Problemy demograficzne pozostają silnie związane z rynkiem pracy i poziomem przedsiębiorczości. Do największych słabości obszaru należy ograniczona liczba atrakcyjnych i dobrze płatnych miejsc pracy. Podstawowe wskaźniki przedsiębiorczości nadal pozostają niższe niż średnio w województwie i kraju – w 2024 r. na 1000 mieszkańców ABPT przypadało 82,4 podmiotu gospodarczego, wobec 109,3 w województwie podlaskim i 141,5 w Polsce. Barrierami rozwoju gospodarczego są ponadto m.in. niedobór wykwalifikowanych kadr, ograniczona dostępność terenów inwestycyjnych, słabsza infrastruktura techniczna, peryferyjne położenie, niska jakość części połączeń transportowych.

Istotną barierą pozostaje niepełne wykorzystanie potencjału turystycznego i jego sezonowość. Mimo dużego i rosnącego znaczenia turystyki w gospodarce ABPT oferta nadal jest nierównomiernie rozwinięta przestrzennie. Występują braki w zakresie infrastruktury turystycznej, ścieżek, tras edukacyjnych i rowerowych, miejsc odpoczynku, oznakowania oraz usług towarzyszących. W części obszaru potencjał rzek, jezior, kompleksów leśnych i dziedzictwa kulturowego nadal nie jest w pełni zagospodarowany. Jednocześnie pomimo dynamicznego rozwoju bazy całorocznej obszar ABPT pozostaje bardziej sezonowy niż województwo – w 2025 r. miejsca całoroczne stanowiły ok. 66% całej bazy noclegowej, wobec ok. 80% w województwie podlaskim.

W wymiarze infrastrukturalnym istotnym problemem jest niższy poziom wyposażenia w sieci wodociągowe i kanalizacyjne oraz ich ograniczona odporność. W 2025 r. z sieci wodociągowej korzystało 81,6% mieszkańców ABPT, podczas gdy w województwie podlaskim 91,4%. Jeszcze większe różnice dotyczą kanalizacji – odpowiednio 48,5% i 66,8%. Problemem pozostają również straty wody, które w 2025 r. wynosiły 10,35 dam³ na 1000 mieszkańców wobec 7,13 w województwie, oraz wyższa niż przeciętnie awaryjność sieci kanalizacyjnej. W warunkach zmian klimatu, okresowych susz i możliwych sytuacji kryzysowych niezawodność systemów zaopatrzenia w wodę staje się jednym z elementów bezpieczeństwa całego obszaru.

Tabela 9. Kluczowe bariery, problemy i deficyty obszaru partnerstwa

Obszar	Bariera / problem / deficyt	Główne konsekwencje dla rozwoju partnerstwa
Demografia	Trwały spadek liczby mieszkańców, ujemny przyrost naturalny i odpływ migracyjny.	Kurczenie się zasobów pracy, starzenie się społeczeństwa, zmniejszanie bazy dochodowej, rosnące zapotrzebowanie na usługi dla osób starszych.
Rynek pracy	Ograniczona liczba atrakcyjnych i dobrze płatnych miejsc pracy.	Odpływ mieszkańców w wieku produkcyjnym, trudności z zatrzymaniem ludzi młodych, ograniczenie potencjału lokalnej gospodarki.
Przedsiębiorczość	Niższa niż przeciętnie w regionie i kraju liczba podmiotów gospodarczych.	Mniejsza dywersyfikacja gospodarki, ograniczona liczba miejsc pracy, słabsze wykorzystanie lokalnych zasobów.
Turystyka	Nierównomierne wykorzystanie potencjału turystycznego, sezonowość części oferty, braki infrastruktury i usług towarzyszących.	Krótszy pobyt turystów, mniejsze wydatki na obszarze partnerstwa, niewykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego.
Dostępność transportowa	Słabsza dostępność komunikacyjna części obszaru, niedostatki połączeń drogowych, kolejowych i transportu zbiorowego.	Utrudniony dostęp do usług i miejsc pracy, ograniczenie mobilności mieszkańców, niższa atrakcyjność inwestycyjna i turystyczna.
Infrastruktura wodociągowa i kanalizacyjna	Niższy niż średnio w województwie poziom dostępu do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.	Niższa jakość życia, wyższe koszty świadczenia usług na terenach rozproszonych, ograniczona odporność infrastrukturalna.
Odporność wodna	Wysokie straty wody, awaryjność części infrastruktury.	Ryzyko przerw w dostawach, większa podatność na awarie, suszę i sytuacje kryzysowe.
Bezpieczeństwo i ochrona ludności	Relatywnie wysoka liczba zdarzeń wymagających interwencji służb oraz nierównomierne przygotowanie infrastruktury kryzysowej.	Duże obciążenie służb, potrzeba wzmacniania zaplecza logistycznego, miejsc ochrony ludności i zdolności reagowania.
Zagrożenia geopolityczne	Położenie przy granicy z Białorusią i w pobliżu Rosji, wzrost znaczenia zagrożeń hybrydowych.	Większe znaczenie niezawodności infrastruktury krytycznej, cyberbezpieczeństwa, ciągłości dostaw i przygotowania samorządów na sytuacje nadzwyczajne.
Środowisko i przestrzeń	Konieczność pogodzenia ochrony zasobów przyrodniczych z rozwojem infrastruktury, turystyki i gospodarki.	Ograniczenia lokalizacyjne, potrzeba prowadzenia inwestycji z zachowaniem wysokich standardów środowiskowych.
Struktura osadnicza	Rozproszenie zabudowy i niska gęstość zaludnienia na dużej części obszaru.	Wyższe jednostkowe koszty infrastruktury i usług, trudniejsze zapewnienie transportu, usług społecznych i szybkiego reagowania.
Kapitał społeczny i współpraca	Ograniczony poziom zaufania części mieszkańców i słabsze relacje między niektórymi grupami interesariuszy.	Trudniejsze budowanie wspólnych inicjatyw, mniejsza skłonność do współpracy społecznej i gospodarczej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu diagnostycznego oraz aktualizacji diagnozy.

Nowym, silniej eksponowanym problemem jest odporność na sytuacje kryzysowe oraz przygotowanie systemu ochrony ludności. W 2025 r. na 1000 mieszkańców ABPT przypadało 16,3 zdarzenia wymagających udziału jednostek ochrony przeciwpożarowej, wobec 9,8 w województwie i 13,3 w Polsce. Wysokie obciążenie systemu reagowania wynika m.in. z rozległości obszaru, dużego udziału terenów leśnych i przyrodniczych oraz narażenia na zjawiska pogodowe i awarie infrastruktury. Uzasadnia to potrzebę dalszego wzmacniania zaplecza ratowniczego, infrastruktury ochrony ludności, miejsc schronienia, systemów zarządzania kryzysowego i zabezpieczenia podstawowych usług.

W wymiarze środowiskowo-przestrzennym głównym problemem nie jest brak zasobów przyrodniczych, lecz konieczność pogodzenia ich ochrony z rozwojem gospodarczym, turystycznym i infrastrukturalnym. Partnerstwo charakteryzuje się bardzo wysokim udziałem terenów chronionych, co stanowi ogromny potencjał, ale jednocześnie wymaga prowadzenia rozwoju w sposób ograniczający presję na siedliska i krajobraz. Dodatkową barierą pozostają słaba dostępność komunikacyjna, rozproszenie sieci osadniczej i problemy ładu przestrzennego.

Specyficzną barierą rozwojową ABPT jest jego położenie w bezpośrednim lub bliskim sąsiedztwie zewnętrznej granicy Unii Europejskiej i NATO oraz obszarów pozostających pod silnym wpływem Federacji Rosyjskiej. W przypadku województwa podlaskiego zagrożenie to ma wymiar bezpośredni. Taka sytuacja zwiększa wrażliwość obszaru na przerwy w funkcjonowaniu infrastruktury krytycznej i podstawowych usług publicznych. Szczęólnego znaczenia nabierają niezawodność ujęć i sieci wodociągowych, możliwość zapewnienia dostaw wody w sytuacjach awaryjnych, zabezpieczenie energetyczne i teleinformatyczne, dostępność dróg, sprawność systemów łączności, możliwości logistyczne oraz przygotowanie infrastruktury do wykorzystania w sytuacjach kryzysowych. W tym kontekście problemem jest nie tylko sam stan techniczny infrastruktury, ale również niedostateczna redundancja systemów, ograniczona liczba rozwiązań rezerwowych oraz nierównomierne przygotowanie poszczególnych samorządów do długotrwałych sytuacji kryzysowych.

Znaczenie tego problemu wzmacniają dane dotyczące bieżącej odporności infrastruktury. ABPT charakteryzuje się niższym od średniej wojewódzkiej poziomem dostępu do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, wyższym poziomem strat wody oraz relatywnie wysoką awaryjnością sieci kanalizacyjnej. Jednocześnie skala zdarzeń wymagających udziału jednostek ochrony przeciwpożarowej pozostaje wyższa niż przeciętnie w województwie i kraju.

W efekcie odporność obszaru staje się jednym z kluczowych problemów rozwojowych ABPT. Dotyczy ona jednocześnie odporności na awarie techniczne,

zjawiska klimatyczne, klęski żywiołowe, cyberzagrożenia oraz działania o charakterze hybrydowym. W przypadku partnerstwa położonego na wschodniej flance państwa bezpieczeństwo infrastruktury i zdolność utrzymania ciągłości podstawowych usług publicznych stanowią obecnie nie tylko element jakości życia, ale również jeden z warunków stabilności funkcjonowania lokalnych społeczności.

Zidentyfikowane bariery tworzą układ wzajemnie wzmacniających się problemów: depopulacja ogranicza zasoby pracy i bazę dochodową samorządów, słabszy rynek pracy zwiększa presję migracyjną, niedostatecznie wykorzystany potencjał turystyczny ogranicza możliwości dywersyfikacji gospodarki, natomiast deficyty infrastrukturalne i przygraniczne położenie zwiększają podatność obszaru na zdarzenia kryzysowe. Wspólnym wyzwaniem dla całego partnerstwa pozostaje więc nie tylko rozwój gospodarczy i poprawa jakości życia, ale również zwiększenie odporności obszaru na zagrożenia środowiskowe, infrastrukturalne i geopolityczne.

1.4. Analiza wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych

Powiązania gospodarcze

Obszar partnerstwa ABPT tworzy układ funkcjonalny o charakterze policentrycznym. Nie występuje tu jeden dominujący ośrodek, który skupiałby większość aktywności gospodarczej i usługowej całego obszaru. Główne funkcje koncentrują się przede wszystkim w Augustowie, Sokółce i Mońkach, a w części środkowej istotną rolę pełni również Suchowola. Na kierunki powiązań oddziałują jednocześnie większe ośrodki zewnętrzne, przede wszystkim Białystok i Suwałki. Wyraźnie widać takżeciążenie gmin południowej części partnerstwa w kierunku Białegostoku, natomiast północnej – przede wszystkim w stronę Augustowa i Suwałk.

Ważnym czynnikiem integrującym gospodarczo obszar jest lokalny rynek pracy. Badania przeprowadzone w ramach pierwotnej diagnozy wskazywały, że około 80% badanych mieszkańców pracowało na obszarze partnerstwa. Oznacza to istnienie istotnych wewnętrznych relacji między miejscem zamieszkania a miejscem pracy, choć ich intensywność jest zróżnicowana terytorialnie. Mieszkańcy gmin wiejskich dojeżdżają przede wszystkim do większych ośrodków lokalnych, ale istotna część przepływów zawodowych kieruje się również do Białegostoku i Suwałk.

Struktura gospodarcza partnerstwa pozostaje zróżnicowana. W jego centralnej i południowej części duże znaczenie ma rolnictwo i działalności z nim powiązane, natomiast północna część obszaru, zwłaszcza Augustów i otaczające go tereny,

wykazuje silniejszą specjalizację turystyczną. Turystyka odgrywa również ważną rolę w dolinie Biebrzy i w gminach posiadających znaczące zasoby przyrodnicze.

Wyraźnie obecne są branże przetwórstwa rolno-spożywczego, transportowa i budowlana, działalność związana z obsługą rolnictwa, a także wytwarzaniem produktów lokalnych i rękodzieła

Wspólnym elementem gospodarki obszaru staje się coraz wyraźniej turystyka oparta na zasobach przyrodniczych i kulturowych. Kanał Augustowski, Biebrza, Czarna Hańcza, Puszcza Augustowska, obszary sąsiadujące z Puszczą Knyszyńską, a także rozbudowana sieć szlaków tworzą układ atrakcji przekraczający granice poszczególnych gmin. Oznacza to, że sukces turystyczny jednej części obszaru może generować korzyści także dla innych JST – poprzez wydłużenie pobytu turystów, rozwój usług gastronomicznych, noclegowych, rekreacyjnych, transportowych i handlowych. W 2025 r. ABPT skupiało blisko 29% miejsc noclegowych województwa podlaskiego, co potwierdza znaczenie tej funkcji w skali regionalnej.

Powiązania gospodarcze są jednak silnie zależne od dostępności transportowej. Sieć dróg determinuje codzienne dojazdy do pracy, usług i szkół, a także dostępność atrakcji turystycznych. Słabsza dostępność części obszaru i rozproszenie osadnictwa ograniczają intensywność wewnętrznych przepływów gospodarczych, zwłaszcza w gminach peryferyjnych.

Powiązania społeczne

Powiązania społeczne ABPT wynikają przede wszystkim z codziennych przepływów mieszkańców związanych z edukacją, ochroną zdrowia, usługami publicznymi, kulturą, handlem i rekreacją. Podstawowe usługi są w dużym stopniu realizowane lokalnie, natomiast usługi wyższego rzędu skupiają się w kilku ośrodkach miejskich.

W zakresie edukacji podstawowej większość mieszkańców korzysta z placówek znajdujących się w swoich gminach. Inaczej wygląda sytuacja w przypadku szkolnictwa ponadpodstawowego, które koncentruje się przede wszystkim w Augustowie, Sokółce i Mońkach. Mieszkańcy korzystają również z oferty Białegostoku i Suwałk.

Podobna struktura występuje w zakresie ochrony zdrowia. Podstawowa opieka zdrowotna jest dostępna w większości gmin, natomiast w przypadku usług specjalistycznych mieszkańcy przemieszczają się przede wszystkim do Augustowa, Sokółki, Moniek, Białegostoku i Suwałk. W badaniach pierwotnych jako główne centra usług zdrowotnych wskazywano Białystok, Augustów, Sokółkę i Mońki.

Istotne powiązania tworzy również kultura, rekreacja i sport. W odróżnieniu od usług administracyjnych i zdrowotnych ich układ jest bardziej rozproszony. Obok większych ośrodków istotną rolę odgrywają lokalne domy kultury, biblioteki, obiekty sportowe, świetlice, jednostki OSP, koła gospodyń wiejskich i organizacje społeczne. Aktywność sportowo-rekreacyjna mieszkańców w dużej mierze realizowana jest w granicach partnerstwa.

Powiązania społeczne mają również wymiar demograficzny. Odptyw ludzi młodych i kurczenie się populacji wpływają nie tylko na poszczególne gminy, ale na cały system usług. Zmniejszająca się liczba mieszkańców oznacza mniejszy popyt na część usług, jednocześnie starzenie się społeczeństwa zwiększa zapotrzebowanie na opiekę zdrowotną, pomoc społeczną i usługi dla seniorów. Z tego względu coraz większego znaczenia nabiera koordynacja usług pomiędzy samorządami, zwłaszcza tam, gdzie ich samodzielne utrzymywanie staje się kosztowne lub organizacyjnie trudne.

Powiązania środowiskowe i przestrzenne

Najsilniejszym i najbardziej trwałym rodzajem powiązań w ABPT są powiązania środowiskowe, które z natury nie respektują granic administracyjnych. Obszar partnerstwa łączą przede wszystkim duże systemy rzeczne, tereny bagienne i leśne oraz korytarze ekologiczne. Oś Czarna Hańcza – Kanał Augustowski – Biebrza stanowi jeden z najważniejszych przestrzennych elementów integrujących północną i środkową część partnerstwa.

Rzeki, jeziora, mokradła i torfowiska oddziałują na stosunki wodne znacznie szerszego obszaru. Działania podejmowane w jednej gminie mogą więc wpływać na jakość wód, retencję i warunki przyrodnicze w innych częściach partnerstwa. Dotyczy to zarówno gospodarki wodno-ściekowej, jak i ochrony przeciwpowodziowej, retencji, przeciwdziałania skutkom suszy czy zabezpieczenia zasobów wody. Powiązania te są szczególnie istotne ze względu na wysoki udział terenów chronionych. Ochrona siedlisk, gatunków i korytarzy ekologicznych wymaga zatem działań wykraczających poza granice pojedynczych JST.

Środowisko jest jednocześnie podstawą funkcji gospodarczych i społecznych. Zasoby wodne i leśne są wykorzystywane do rozwoju turystyki, rekreacji i edukacji ekologicznej, ale ich nadmierna eksploatacja może prowadzić do pogorszenia stanu środowiska. Wspólnym wyzwaniem jest więc pogodzenie ochrony przyrody z ruchem turystycznym, rozwojem infrastruktury i potrzebami mieszkańców.

Coraz większe znaczenie mają również powiązania wynikające z odporności infrastrukturalnej i bezpieczeństwa wodnego. Sieci wodociągowe, ujęcia wody,

oczyszczalnie i systemy kanalizacyjne funkcjonują lokalnie, ale skutki poważnych awarii lub deficytów wody mogą mieć charakter ponadgminny. Dane wskazują, że ABPT charakteryzuje się niższym poziomem dostępności wodociągów i kanalizacji oraz wyższymi stratami wody niż średnio w województwie.

Powiązania środowiskowe należy rozumieć szerzej także w kontekście odporności na zagrożenia klimatyczne i sytuacje kryzysowe. Rozległe kompleksy leśne, tereny bagienne, ciek i rozproszona zabudowa powodują, że pożary, silne wiatry, intensywne opady, podtopienia czy awarie infrastruktury mogą oddziaływać na kilka gmin jednocześnie. Współzależność dotyczy więc nie tylko ochrony przyrody, ale także systemów reagowania kryzysowego i ochrony ludności.

Wnioski i znaczenie powiązań

Struktura funkcjonalna ABPT ma charakter policentryczny i sieciowy. Najważniejsze ośrodki usługowe – Augustów, Sokółka i Mońki – obsługują otaczające je gminy, natomiast Białystok i Suwałki pełnią funkcję silnych zewnętrznych biegunów przyciągania. Jednocześnie turystyka, środowisko przyrodnicze, systemy wodne oraz sieć szlaków tworzą powiązania przebiegające niezależnie od granic powiatowych i gminnych.

Najsilniejszym wspólnym mianownikiem całego partnerstwa pozostają zasoby przyrodnicze i funkcja turystyczna, ale w aktualnych uwarunkowaniach coraz większego znaczenia nabiera również wspólna odporność infrastrukturalna i kryzysowa. Problemy związane z bezpieczeństwem dostaw wody, awariami, pożarami, ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi czy zagrożeniami o charakterze hybrydowym mogą oddziaływać ponadlokalnie i wymagają współpracy większej liczby samorządów.

Wzajemne powiązania gospodarcze, społeczne i środowiskowe uzasadniają więc traktowanie ABPT jako obszaru funkcjonalnego, w którym znaczna część problemów i potencjałów ma charakter ponadgminny. Z tego względu rozwój partnerstwa wymaga nie tylko realizacji lokalnych inwestycji, ale przede wszystkim ich koordynacji i łączenia w przedsięwzięcia tworzące wspólny efekt dla całego obszaru.

1.5. Kluczowe potrzeby rozwojowe obszaru partnerstwa

Potrzeby rozwojowe obszaru partnerstwa wynikają bezpośrednio z przeprowadzonej diagnozy, zidentyfikowanych potencjałów i barier oraz analizy wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych. Zostały one sformułowane w sposób syntetyczny, tak aby nie powtarzać szczegółowych ustaleń przedstawionych w poprzednich częściach Strategii.

Tabela 10. Kluczowe potrzeby rozwojowe obszaru partnerstwa

Kluczowa potrzeba rozwojowa	Krótkie uzasadnienie
Lepsze wykorzystanie potencjału turystycznego i kulturowego obszaru	Obszar posiada silne walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe oraz znaczącą bazę turystyczną, jednak oferta pozostaje rozproszona, nierównomierna przestrzennie i nadal częściowo sezonowa.
Integracja i poprawa jakości infrastruktury turystycznej	Potrzebne jest uzupełnianie i łączenie istniejących szlaków, atrakcji i miejsc obsługi turystów oraz poprawa dostępności i standardu infrastruktury towarzyszącej.
Wzmocnienie wspólnej promocji i rozpoznawalności ABPT	Zasoby i atrakcje funkcjonują często jako odrębne oferty lokalne, dlatego potrzebne jest wzmacnianie wspólnej marki i spójnego przekazu promocyjnego całego obszaru.
Ochrona bioróżnorodności i najcenniejszych zasobów przyrodniczych	Wysoki udział terenów chronionych i cennych ekosystemów wymaga skoordynowanej ochrony siedlisk, gatunków, dolin rzecznych, torfowisk, terenów leśnych i wodno-błotnych.
Godzenie ochrony przyrody z rozwojem turystyki i rekreacji	Rosnące wykorzystanie zasobów przyrodniczych zwiększa potrzebę ukierunkowania ruchu turystycznego, ograniczania presji na środowisko i rozwijania edukacji przyrodniczej.
Zwiększenie odporności infrastruktury wodnej i bezpieczeństwa zaopatrzenia w wodę	Obszar wykazuje deficyty w dostępie do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, wysokie straty wody oraz problemy z awaryjnością części infrastruktury.
Poprawa retencji i odporności na skutki zmian klimatu	Potrzebne są działania ograniczające skutki suszy, podtopień, ekstremalnych zjawisk pogodowych oraz wzmacniające zdolność zatrzymywania i racjonalnego wykorzystania wody.
Wzmocnienie systemu ochrony ludności i reagowania kryzysowego	Relatywnie wysoka liczba zdarzeń wymagających interwencji służb oraz rozległy i rozproszony charakter obszaru zwiększają potrzebę poprawy przygotowania do sytuacji kryzysowych.
Zwiększenie odporności na zagrożenia geopolityczne i hybrydowe	Położenie w pobliżu granicy z Białorusią i stosunkowo blisko Federacji Rosyjskiej zwiększa znaczenie ciągłości działania infrastruktury, łączności, zaplecza logistycznego i podstawowych usług publicznych.
Zwiększenie spójności funkcjonalnej obszaru partnerstwa	Rozproszenie osadnictwa, zróżnicowanie poziomu usług i infrastruktury oraz policentryczny układ obszaru wymagają dalszej koordynacji działań między samorządami.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu diagnostycznego oraz aktualizacji diagnozy.

W ujęciu syntetycznym potrzeby rozwojowe ABPT koncentrują się wokół trzech wzajemnie powiązanych obszarów: wykorzystania potencjału turystycznego, ochrony zasobów przyrodniczych oraz zwiększania odporności i bezpieczeństwa obszaru. Ich wspólną cechą jest ponadlokalny charakter — zarówno zasoby przyrodnicze i turystyczne, jak i problemy wodne, infrastrukturalne czy kryzysowe przekraczają granice pojedynczych gmin. Z tego względu wymagają one skoordynowanego podejścia całego partnerstwa.

2. Cele partnerstwa

2.1. Misja i cele strategiczne

Misja partnerstwa stanowi przyczynę zawarcia partnerstwa, oparta jest o kluczowe wartości, wokół których zawiązało się i chce działać partnerstwo. Misja wyraża ideę planowanych działań, jest skierowana do mieszkańców i do otoczenia.

Misją partnerstwa jest:

Współpraca na rzecz rozwoju atrakcyjnego turystycznie, cennego przyrodniczo, bezpiecznego i odpornego obszaru Augustowsko-Biebrzańskiego Parku Turystycznego.

Misja partnerstwa koncentruje się wokół czterech wzajemnie powiązanych obszarów:

WSPÓŁPRACA – TURYSTYKA – PRZYRODA – ODPORNOŚĆ

Współpraca pozostaje elementem horyzontalnym całej Strategii i warunkiem osiągnięcia jej celów. Specyfika ABPT powoduje, że zarówno potencjały turystyczne i przyrodnicze, jak też problemy związane z gospodarką wodną, bezpieczeństwem i ochroną ludności mają charakter ponadlokalny i nie kończą się na granicach poszczególnych gmin. Aktualny statut Stowarzyszenia również ujmuje jego działalność szerzej niż wyłącznie rozwój turystyki, obejmując ochronę środowiska, rozwój infrastruktury i usług oraz bezpieczeństwo, w tym ochronę przeciwpowodziową i przeciwpożarową.

Turystyka pozostaje jednym z podstawowych kierunków rozwoju partnerstwa i opiera się na wykorzystaniu wyjątkowych zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych oraz budowaniu spójnej i rozpoznawalnej oferty całego obszaru. Jednocześnie zachowanie tych zasobów wymaga prowadzenia rozwoju w sposób respektujący potrzebę ochrony bioróżnorodności i ograniczania presji na najcenniejsze ekosystemy.

Nowym, silniej zaznaczonym elementem misji jest odporność obszaru. Obejmuje ona zarówno bezpieczeństwo zasobów wodnych i infrastruktury komunalnej, jak również zdolność reagowania na sytuacje kryzysowe, zagrożenia klimatyczne, awarie i inne zdarzenia mogące zakłócać funkcjonowanie lokalnych społeczności.

Jest to bezpośrednio związane z aktualnymi problemami zidentyfikowanymi w diagnozie, w tym stratami wody, awaryjnością infrastruktury oraz relatywnie wysokim obciążeniem systemu reagowania kryzysowego.

Z tak określonej misji wynikają trzy cele strategiczne:

Cel strategiczny 1. Rozwój atrakcyjności turystycznej i rozpoznawalności obszaru ABPT (TUR)

Cel strategiczny 2. Ochrona zasobów przyrodniczych i bioróżnorodności obszaru ABPT (BIO)

Cel strategiczny 3. Wzmocnienie odporności i bezpieczeństwa obszaru ABPT (BEZP)

Osiągnięcie tak postawionych celów wymaga podjęcia wielowymiarowych działań, wykorzystujących określone w diagnozie potencjały obszaru partnerstwa. Będą one ukierunkowane na ograniczenie występowania zdiagnozowanych w dokumencie barier, problemów i deficytów rozwojowych obszaru, w tym zaspokojenie potrzeb mieszkańców, wyartykułowanych w zrealizowanych badaniach ankietowych.

Cele partnerstwa są jasno określone, mierzalne i osiągalne (o tym szerzej w rozdziale dotyczącym monitoringu i ewaluacji), odpowiednie – umożliwiające rozwój obszaru partnerstwa oraz określone w czasie – realizacja strategii jest zaplanowana do 2035 roku.

2.2. Opis zintegrowanego podejścia do stwierdzonych potrzeb rozwojowych i potencjału

Przyjęte w Strategii podejście do rozwoju Augustowsko-Biebrzańskiego Parku Turystycznego wynika bezpośrednio z charakteru zdiagnozowanych problemów, potrzeb i potencjałów. Znaczna część z nich ma charakter ponadlokalny i nie może być skutecznie rozwiązywana wyłącznie w granicach pojedynczych gmin. Dotyczy to w szczególności rozwoju i promocji turystyki, ochrony zasobów przyrodniczych, gospodarki wodnej, odporności infrastruktury oraz ochrony ludności. Z tego względu podstawą Strategii jest podejście zintegrowane, łączące działania różnych jednostek samorządu terytorialnego, różnych sektorów i różnych wymiarów rozwoju.

Podejście zintegrowane znajduje odzwierciedlenie przede wszystkim w wzajemnym powiązaniu trzech celów strategicznych. Rozwój atrakcyjności turystycznej nie jest traktowany jako działanie niezależne od stanu środowiska. Podstawowym zasobem

turystycznym ABPT są właśnie walory przyrodnicze i krajobrazowe: doliny rzeczne, kompleksy leśne, tereny wodno-błotne, jeziora oraz obszary chronione. Ochrona tego kapitału naturalnego jest zatem jednocześnie działaniem środowiskowym i warunkiem trwałości funkcji turystycznej.

Relacja ta działa również w drugą stronę. Odpowiednio zaprojektowana infrastruktura turystyczna może służyć ochronie zasobów przyrodniczych poprzez kierowanie ruchu turystycznego na przygotowane szlaki, punkty widokowe, miejsca odpoczynku i obszary udostępnione do rekreacji. Zintegrowane podejście zakłada więc nie maksymalizację wykorzystania środowiska, lecz takie kształtowanie ruchu turystycznego, aby zwiększać atrakcyjność obszaru bez pogarszania stanu siedlisk i gatunków. Turystyka, ochrona przyrody i edukacja środowiskowa mają w tym ujęciu charakter komplementarny.

Drugim wymiarem integracji jest powiązanie rozwoju turystyki z lokalną gospodarką i przedsiębiorczością. Turystyka ma na obszarze ABPT realne znaczenie gospodarcze. Rozwój infrastruktury turystycznej i wspólnej promocji ma więc oddziaływać nie tylko na liczbę odwiedzających, lecz również na lokalne usługi, gastronomię, produkty regionalne, handel, transport i inne działalności obsługujące ruch turystyczny. Tym samym potencjał przyrodniczy i kulturowy ma być przekształcany w trwałą wartość gospodarczą dla mieszkańców.

Trzecim elementem podejścia zintegrowanego jest powiązanie ochrony środowiska z odpornością infrastrukturalną i bezpieczeństwem wodnym. Diagnoza wskazała na wyraźne deficyty dotyczące dostępu do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, strat wody i awaryjności części systemów. Jednocześnie systemy rzeczne, mokradła, torfowiska i inne elementy błękitno-zielonej infrastruktury mają znaczenie dla retencji, ograniczania skutków suszy, regulowania stosunków wodnych oraz zachowania bioróżnorodności. Zwiększanie odporności wodnej nie może więc sprowadzać się wyłącznie do modernizacji infrastruktury technicznej. Powinno łączyć rozwiązania techniczne z wykorzystaniem naturalnych mechanizmów retencji i podejścia ekosystemowego.

Zintegrowane podejście dotyczy również bezpieczeństwa i ochrony ludności. Diagnoza wykazała relatywnie wysokie obciążenie systemu reagowania kryzysowego – w 2025 r. liczba zdarzeń wymagających udziału jednostek ochrony przeciwpożarowej w przeliczeniu na mieszkańców była wyższa niż średnio w województwie i kraju. Jednocześnie położenie części partnerstwa w bezpośrednim sąsiedztwie granicy z Białorusią oraz bliskość wschodniej granicy UE i NATO zwiększają znaczenie odporności infrastruktury, ciągłości dostaw podstawowych usług, zaplecza logistycznego i zdolności reagowania na sytuacje nadzwyczajne. Bezpieczeństwo jest zatem ujmowane szeroko – jako odporność na zagrożenia

naturalne, awarie techniczne, skutki zmian klimatu oraz zagrożenia geopolityczne i hybrydowe.

Istotą integracji jest także wymiar terytorialny. Partnerstwo tworzą 22 jednostki samorządu terytorialnego o zróżnicowanej strukturze społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Poszczególne działania będą realizowane w konkretnych lokalizacjach, jednak ich efekty mają oddziaływać szerzej niż granice jednej gminy. Szlaki i produkty turystyczne tworzą wspólną ofertę całego obszaru, ochrona siedlisk i korytarzy ekologicznych wymaga zachowania ich ciągłości przestrzennej, systemy wodne przekraczają granice administracyjne, a bezpieczeństwo i reagowanie kryzysowe wymagają współpracy sąsiadujących samorządów i służb. Taki ponadlokalny charakter problemów został wykazany również w analizie wzajemnych powiązań funkcjonalnych partnerstwa.

Podejście zintegrowane ma również wymiar organizacyjny i instytucjonalny. Stowarzyszenie stanowi trwałą platformę współpracy pozwalającą na wspólne planowanie, koordynację przedsięwzięć i tworzenie rozwiązań, których pojedyncze JST nie byłyby w stanie wdrożyć z porównywalnym efektem. Współpraca samorządów jest przy tym uzupełniana przez udział podmiotów odpowiedzialnych za ochronę przyrody, gospodarkę wodną, turystykę, bezpieczeństwo oraz przez organizacje społeczne i przedsiębiorców.

W efekcie trzy cele strategiczne nie tworzą odrębnych sektorowych ścieżek działania, lecz system wzajemnie wzmacniających się interwencji. Rozwój turystyki wykorzystuje zasoby przyrodnicze, ale jednocześnie wymaga ich ochrony. Ochrona bioróżnorodności zwiększa trwałość atrakcyjności turystycznej i poprawia odporność ekosystemów. Z kolei zwiększenie bezpieczeństwa wodnego i odporności infrastruktury tworzy warunki dla stabilnego funkcjonowania mieszkańców, usług publicznych, przedsiębiorstw i sektora turystycznego. Właśnie ta wzajemna zależność potrzeb, potencjałów i planowanych działań stanowi podstawę zintegrowanego podejścia przyjętego w Strategii IIT ABPT.

2.3. Obszary strategicznej interwencji

Jedną z zasad realizacji strategii jest integracja celów, zasobów, potencjałów, potrzeb rozwojowych i koncentracja interwencji w obszarach, gdzie są największe problemy i/lub największe szanse rozwojowe. Takie podejście wymaga terytorialnej charakterystyki oraz wyznaczenia obszarów strategicznej interwencji (OSI). W ramach prac nad strategią nie wyznaczono dodatkowych obszarów strategicznej

interwencji partnerstwa, poza już zdefiniowanymi w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 (SRWP 2030), a odnoszącymi się do partnerstwa.

SRWP 2030 wyróżnia szereg obszarów strategicznej interwencji istotnych z punktu widzenia rozwoju regionu, które pokrywają się z obszarami partnerstwa.

Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze. Na obszarze ABPT należą do nich Augustów i Sokółka. Są to, co do zasady miasta, w których występuje utrata funkcji gospodarczych, kontrolnych, przemysłowych, turystycznych, handlowych, kultury, dostępności do szkolnictwa wyższego oraz zagrożenie depopulacją. W strategii ABPT zaplanowano rozwój turystyki wykorzystujący potencjał tych miast.

Miasta powiatowe. Na obszarze ABPT należą do nich Augustów, Sokółka i Mońki. Są to, co do zasady miasta wielofunkcyjne, stanowiące zaplecze społeczno-gospodarcze dla społeczności gmin sąsiadujących. Problemem tych miast są niskie płace, niski poziom przedsiębiorczości i depopulacja. W strategii ABPT zaplanowano wsparcie turystyki jako impuls gospodarczy dla tych miast oraz projekty o charakterze odpornościowym i infrastrukturalnym nastawione na poprawę jakości i bezpieczeństwa życia mieszkańców.

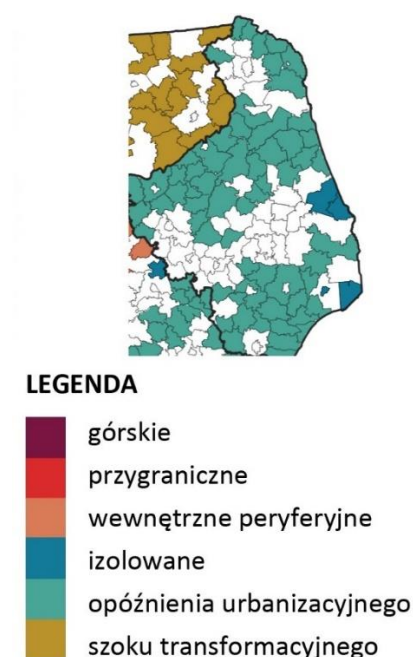
Obszary wiejskie, w tym przyrodniczo cenne. Na obszarze ABPT zdecydowana większość gmin to obszary wiejskie lub cenne przyrodniczo. Do tego grona nie należy tylko część miejska Augustowa nieobjęta ochroną przyrodniczą oraz tereny miejskie Gminy Mońki i Sokółka. Obszary wiejskie borykają się m.in. z problemami niskich płac, opóźnienia urbanizacyjnego, depopulacji i starzejącego się społeczeństwa oraz niskiego poziomu wykorzystania potencjału przyrodniczego.

Obszary zagrożone trwałą marginalizacją. Obszary te zostały wyznaczone na podstawie wielowskaźnikowej metodyki opracowanej na potrzeby strategicznych dokumentów krajowych. Lista tych obszarów jest dynamiczna, podlega bowiem stałej analizie przez środowisko naukowe w Polsce. Poniżej zaprezentowano uaktualnioną w stosunku do SRWP 2030 listę obszarów problemowych opracowaną w 2019 roku na potrzeby programowania kolejnej perspektywy finansowej na lata 2021-2027.

Wg typologii obszarów problemowych spośród gmin partnerstwa ABPT jako obszary opóźnienia urbanizacyjnego wskazano większość samorządów: Gmina Augustów, Gmina Sztabin, Gmina Lipsk, Gmina Giby, Gmina Goniądz, Gmina Krasnopol, Gmina Janów, Gmina Jaświły, Gmina Suchowola, Gmina Trzcianne, Gmina Bargłów Kościelny, Gmina Jasionówka, Gmina Kuźnica, Gmina Rajgród.

Jako obszary izolowane wskazano Gminę Szudziałowo.

Ryc. 16. Typologia obszarów problemowych

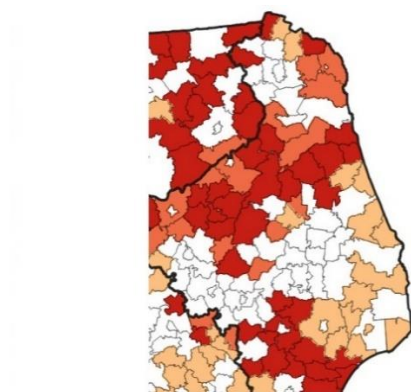

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Aktualizacji delimitacji obszarów problemowych w Polsce na 2018 rok. (P. Śleszyński z zespołem. Warszawa, 13 grudnia 2019 r.)

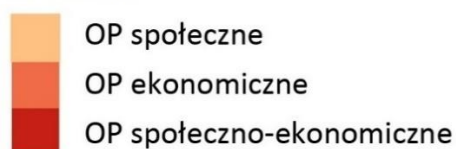
Wg delimitacji obszarów problemowych na obszarze ABPT występują:

- gminy posiadające tylko problemy społeczne: Gmina Szudziałowo, Gmina Kuźnica,
- gminy posiadające tylko problemy ekonomiczne: Gmina Augustów, Gmina Sztabin, Gmina Jasionówka, Gmina Giby, Gmina Krasnopol;
- gminy posiadające zarówno problemy społeczne, jak i ekonomiczne: Gmina Bargłów Kościelny, Gmina Rajgród, Gmina Goniądz, Gmina Trzciannie, Gmina Jaświły, Gmina Suchowola, Gmina Lipsk, Gmina Janów.

Ryc. 17. Delimitacja obszarów problemowych

LEGENDA

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Aktualizacji delimitacji obszarów problemowych w Polsce na 2018 rok. (P. Śleszyński z zespołem. Warszawa, 13 grudnia 2019 r.)

W strategii ABPT dla obszarów wiejskich, w tym przyrodniczo cennych oraz dla obszarów problemowych zaplanowano wsparcie turystyki jako impuls gospodarczy dla tych obszarów oraz projekty o charakterze odpornościowym nastawione na bezpieczeństwo i wzrost jakości życia mieszkańców, z wykorzystaniem potencjału przyrodniczego, rolniczego oraz istniejącej infrastruktury.

3. Projekty strategiczne

3.1. Określenie projektów strategicznych

Sformułowane w rozdziale 2 cele strategiczne zostały zoperacjonalizowane poprzez odpowiednie projekty i podprojekty strategiczne. Przy określaniu projektów strategicznych przyjęto pewne założenia metodyczne:

- projekt strategiczny może być środkiem osiągnięcia jednego lub kilku celów strategicznych,
- projekt może też być nastawiony na osiągnięcie całości danego celu lub jego części,
- projekt powinien wskazywać sposoby rozwiązania określonych problemów i/lub wzmacniać zidentyfikowane potencjały.

Każdy z projektów strategicznych musi być zarówno partnerski, jak i zintegrowany.

Przez projekt partnerski rozumiemy projekt realizowany wspólnie przez uczestników partnerstwa lub projekt podzielony na odrębne podprojekty lub zadania realizowane przez poszczególnych partnerów, jednak wytwarzający wspólny rezultat.

Projekt zintegrowany zgodnie z „Zasadami realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027” to projekt, który wpisuje się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego objętego instrumentem i jest ukierunkowany na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych – oznacza to, że projekt ten ma wpływ na więcej niż 1 gminę oraz jego realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej strategii.

Projekt zintegrowany powinien spełniać przynajmniej jeden z dwóch warunków:

- jest projektem partnerskim w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej;
- deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu, np. wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej 2 gmin obszaru, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

Projekty wynikające ze strategii powinny w szczególności realizować jeden lub kilka z następujących celów:

- wspierać rozwój gospodarczy;
- dążyć do neutralności klimatycznej;
- wpływać na zwiększenie dostępności do usług publicznych;
- realnie przekładać się na poprawę jakości życia mieszkańców;
- opierać się na inteligentnym zarządzaniu.

Projekty włączone do tej strategii dodatkowo mają trzy cechy konstytutywne:

- mają wpływ na rozwój więcej niż jednej gminy,
- łączą w sobie co najmniej dwa z czterech wymiarów zdefiniowanych jako: gospodarczy, społeczny, środowiskowy, przestrzenny,
- wykazują powiązanie (komplementarność) z innymi projektami zapisanymi w ramach tworzonej strategii.

Źródłem określenia projektów strategicznych były:

- badanie opinii oraz planów życiowych młodzieży, badanie opinii mieszkańców gmin obszaru partnerstwa i badanie opinii lokalnych liderów; we wszystkich tych badaniach pytano wprost o przedsięwzięcia, które powinny zostać zrealizowane na obszarze ABPT,
- listy zadań inwestycyjnych i projektów społecznych przygotowane przez samorządy i interesariuszy,
- wyniki analizy danych zastanych: potencjały i problemy obszaru partnerstwa,
- wyniki spotkań, debat i konsultacji.

Projekty strategiczne i ich powiązanie z celami strategii

PS1. Rozwój oferty turystycznej ABPT

Projekt koncentruje się na rozwoju wspólnej oferty turystycznej partnerstwa, przede wszystkim poprzez zagospodarowanie strefy szlaku aktywnej turystyki wodnej CHaKABi. Jego istotą jest wykorzystanie powiązań przestrzennych i przyrodniczych Czarnej Hańczy, Kanału Augustowskiego i Biebrzy do tworzenia spójnego produktu turystycznego o znaczeniu ponadlokalnym. Projekt wzmacnia funkcję turystyczną obszaru oraz zwiększa jego atrakcyjność dla odwiedzających. Wpisuje się bezpośrednio w Cel strategiczny 1. Rozwój atrakcyjności turystycznej i rozpoznawalności obszaru ABPT.

PS2. Zarządzanie i promocja turystycznego obszaru ABPT

PS2. Zarządzanie i promocja turystycznego obszaru ABPT składa się z dwóch podprojektów:

- Podprojekt nr 1. Zarządzanie ofertą turystyczną na obszarze Augustowsko-Biebrzańskiego Parku Turystycznego – obejmuje zadania związane z organizacją, koordynacją i wspólnym zarządzaniem ofertą turystyczną partnerstwa.
- Podprojekt nr 2. Promocja obszaru Augustowsko-Biebrzańskiego Parku Turystycznego – obejmuje zadania ukierunkowane na wspólną promocję obszaru, jego atrakcji i produktów turystycznych oraz budowanie rozpoznawalności ABPT.

Projekt obejmuje działania związane z zarządzaniem wspólną ofertą turystyczną oraz promocją obszaru Partnerstwa. Jego rolą jest integrowanie rozproszonych produktów, atrakcji i działań promocyjnych poszczególnych samorządów oraz budowanie rozpoznawalnej marki ABPT. Projekt ma charakter uzupełniający wobec rozwoju infrastruktury i oferty turystycznej. Realizuje Cel strategiczny 1. Rozwój atrakcyjności turystycznej i rozpoznawalności obszaru ABPT.

PS3. Ochrona bioróżnorodności na obszarze ABPT

Projekt koncentruje się na ochronie cennych zasobów przyrodniczych, siedlisk i ekosystemów występujących na obszarze partnerstwa. Jego znaczenie wynika ze szczególnie wysokich walorów przyrodniczych ABPT oraz dużego udziału terenów objętych formami ochrony przyrody. Projekt ma służyć zachowaniu bioróżnorodności, przy jednoczesnym odpowiedzialnym udostępnianiu przestrzeni przyrodniczej. Realizuje Cel strategiczny 2. Ochrona zasobów przyrodniczych i bioróżnorodności obszaru ABPT.

PS4. Błękitna infrastruktura – Zintegrowany System Odporności Wodnej Regionu Augustowsko-Biebrzańskiego

Projekt obejmuje działania służące zwiększeniu bezpieczeństwa dostaw wody i odporności infrastruktury wodnej. Jego zakres odpowiada na problemy dotyczące m.in. strat wody, awaryjności sieci oraz niedostatecznej dostępności infrastruktury wodociągowej. Wzmacnia zdolność obszaru do funkcjonowania w warunkach kryzysowych i ogranicza ryzyka związane z zakłóceniami w dostępie do wody. Projekt realizuje Cel strategiczny 3. Wzmocnienie odporności i bezpieczeństwa obszaru ABPT.

PS5. Bezpieczne Regiony – Infrastruktura i Sprzęt dla Ochrony Ludności Partnerstwa ABPT

Projekt dotyczy rozwoju infrastruktury, wyposażenia i potencjału służącego ochronie ludności oraz reagowaniu na sytuacje kryzysowe. Odpowiada na potrzebę wzmocnienia lokalnego systemu bezpieczeństwa, w tym zdolności służb i samorządów do reagowania na pożary, zagrożenia pogodowe, infrastrukturalne i inne zdarzenia kryzysowe. Projekt realizuje Cel strategiczny 3. Wzmocnienie odporności i bezpieczeństwa obszaru ABPT.

Tabela 11. Powiązanie celów i projektów strategicznych

Cel strategiczny	Projekty strategiczne
Cel strategiczny 1. Rozwój atrakcyjności turystycznej i rozpoznawalności obszaru ABPT (TUR)	PS1. Rozwój oferty turystycznej ABPT PS2. Zarządzanie i promocja turystycznego obszaru ABPT
Cel strategiczny 2. Ochrona zasobów przyrodniczych i bioróżnorodności obszaru ABPT (BIO)	PS3. Ochrona bioróżnorodności na obszarze ABPT
Cel strategiczny 3. Wzmocnienie odporności i bezpieczeństwa obszaru ABPT (BEZP)	PS4. Błękitna infrastruktura – Zintegrowany System Odporności Wodnej Regionu Augustowsko-Biebrzańskiego PS5. Bezpieczne Regiony – Infrastruktura i Sprzęt dla Ochrony Ludności Partnerstwa ABPT

Źródło: Opracowanie własne

3.2. Zbieżność celów strategicznych i projektów strategicznych ze strategiami wyższego rzędu

Cele i projekty strategii terytorialnej powinny charakteryzować się zgodnością z celami kluczowych dokumentów strategicznych na poziomie regionalnym oraz krajowym. Zapewnia to spójność i koncentrację wysiłków rozwojowych różnych poziomów administracji rządowej i samorządowej. Podnosi to także szanse pozyskania zewnętrznego finansowania działań strategii terytorialnej.

Dokonano oceny zgodności celów strategii ABPT ze Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 (SRWP 2030) oraz z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego do 2030 (KSRR 2030). Analizę zgodności przeprowadzono na poziomie celów strategicznych i projektów strategicznych strategii ABPT oraz celów operacyjnych SRWP 2030 i KSRR 2030. Wykazano zgodność strategii terytorialnej z wieloma celami operacyjnymi SRWP 2030 i KSRR 2030.

Tabela 12. Spójność celów strategicznych ABPT z celami SRWP 2030

Cele Strategii ABPT Cele SRWP 2030	Cel strategiczny 1. TUR	Cel strategiczny 2. BIO	Cel strategiczny 3. BEZP
Cel strategiczny 1. Dynamiczna gospodarka			
1.1. Przemysły przyszłości			
1.2. Podlaski system otwartych innowacji			
1.3. Lokalna przedsiębiorczość			
1.4. Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego			
1.5. E-podlaskie			
Cel strategiczny 2. Zasobni mieszkańcy			
2.1. Kompetentni mieszkańcy			
2.2. Aktywni mieszkańcy			
2.3. Przestrzeń wysokiej jakości			
Cel strategiczny 3. Partnerski region			
3.1. Dobre zarządzanie			
3.2. Kapitał społeczny			
3.3. Partnerstwa międzynarodowe i ponadregionalne			
3.4. Gościnny region			
Wysoka lub bezpośrednia zgodność celów.			

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 13. Spójność celów strategicznych ABPT z celami KSRR 2030

Cele Strategii ABPT Cele KSRR 2030	Cel strategiczny 1. TUR	Cel strategiczny 2. BIO	Cel strategiczny 3. BEZP
Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym			
1.1. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo			
1.2. Zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze			
1.3. Przyspieszenie transformacji profilu gospodarczego Śląska			
1.4. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych			
1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów			
Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych			
2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego			
2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym			
2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach			
Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie			
3.1. Wzmacnianie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem			
3.2. Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym			
3.3. Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych			
3.4. Efektywny i spójny system finansowania polityki regionalnej			
	Wysoka lub bezpośrednia zgodność celów.		

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 14. Spójność projektów strategicznych ABPT z celami SRWP 2030

Cele SRWP 2030	Projekty strategiczne ABPT	PS1. Rozwój oferty turystycznej ABPT	PS2. Zarządzanie i promocja turystycznego obszaru ABPT	PS3. Ochrona bioróżnorodności na obszarze ABPT	PS4. Błękitna infrastruktura – Zintegrowany System Odporności Wodnej Regionu Augustowsko-Biebrzańskiego	PS5. Bezpieczne Regiony – Infrastruktura i Sprzęt dla Ochrony Ludności Partnerstwa ABPT
Cel strategiczny 1. Dynamiczna gospodarka						
1.1. Przemysły przyszłości						
1.2. Podlaski system otwartych innowacji						
1.3. Lokalna przedsiębiorczość						
1.4. Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego						
1.5. E-podlaskie						
Cel strategiczny 2. Zasobni mieszkańcy						
2.1. Kompetentni mieszkańcy						
2.2. Aktywni mieszkańcy						
2.3. Przestrzeń wysokiej jakości						
Cel strategiczny 3. Partnerski region						
3.1. Dobre zarządzanie						
3.2. Kapitał społeczny						
3.3. Partnerstwa międzynarodowe i ponadregionalne						
3.4. Gościnny region						
	Wysoka lub bezpośrednia zgodność celów.					

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 15. Spójność projektów strategicznych ABPT z celami KSRR 2030

Cele KSRR 2030	Projekty strategiczne ABPT					
		PS1. Rozwój oferty turystycznej ABPT	PS2. Zarządzanie i promocja turystycznego obszaru ABPT	PS3. Ochrona bioróżnorodności na obszarze ABPT	PS4. Błękitna infrastruktura – Zintegrowany System Odporności Wodnej Regionu Augustowsko-Biebrzańskiego	PS5. Bezpieczne Regiony – Infrastruktura i Sprzęt dla Ochrony Ludności Partnerstwa ABPT
Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym						
1.1. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo						
1.2. Zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze						
1.3. Przyspieszenie transformacji profilu gospodarczego Śląska						
1.4. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych						
1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów						
Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych						
2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego						
2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym						
2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach						
Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie						
3.1. Wzmacnianie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem						
3.2. Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym						
3.3. Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych						
3.4. Efektywny i spójny system finansowania polityki regionalnej						
Wysoka lub bezpośrednia zgodność celów.						

Źródło: Opracowanie własne

3.3. Opis projektów strategicznych

Opisy projektów strategicznych zawierają charakterystykę projektów, potrzebę realizacji, wskazują na zgodność z celami strategii, celami FEdP, udział partnerów w realizacji, terytorialny zasięg, komplementarność z innymi projektami, charakter zintegrowany projektu.

3.3.1. PS1. Rozwój oferty turystycznej ABPT

Lider projektu

Stowarzyszenie „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”.

Potencjalni partnerzy

Wszyscy członkowie Stowarzyszenia „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”.

Koncepcja i zakres projektu

Projekt zakłada rozwój spójnej i atrakcyjnej oferty turystycznej Augustowsko-Biebrzańskiego Parku Turystycznego, ze szczególnym uwzględnieniem szlaku CHaKABi – Czarnej Hańczy, Kanału Augustowskiego i Biebrzy oraz terenów położonych w bezpośrednim otoczeniu tych rzek, kanału i powiązanych z nimi jezior, zbiorników wodnych oraz szlaków turystycznych. Obszar ten stanowi jeden z najważniejszych elementów integrujących przestrzennie i turystycznie partnerstwo oraz podstawę rozwoju turystyki wodnej, aktywnej, rowerowej, pieszej i wypoczynkowej. Oś Czarna Hańcza – Kanał Augustowski – Biebrza stanowi szczególnie istotny element struktury przestrzennej partnerstwa, łączący obszary o wyjątkowych walorach przyrodniczych i krajobrazowych z istniejącą oraz rozwijaną ofertą turystyczną.

Projekt obejmie rozwój i modernizację infrastruktury służącej obsłudze ruchu turystycznego wzdłuż osi CHaKABi oraz w jej otoczeniu, w szczególności zagospodarowanie terenów położonych nad rzekami, kanałem, jeziorami i zbiornikami wodnymi, bez ingerencji w środowisko.

Istotnym elementem projektu będzie rozwój sieci tras turystycznych – pieszych, rowerowych i wodnych – oraz ich funkcjonalne powiązanie z istniejącymi szlakami o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym. Zakres może obejmować budowę i modernizację ścieżek i tras, kładek, miejsc obsługi rowerzystów, miejsc odpoczynku oraz innych elementów małej infrastruktury związanych z korzystaniem ze szlaków.

Projekt może obejmować również tworzenie punktów i miejsc obserwacyjnych oraz innych elementów umożliwiających turystom poznawanie walorów krajobrazowych

i przyrodniczych obszarów, jeżeli ich zasadniczą funkcją będzie wzbogacenie oferty turystycznej. Przewiduje się ponadto zagospodarowanie terenów zielonych i przestrzeni rekreacyjnych, w tym parków, zieleńców i terenów położonych w sąsiedztwie cieków oraz zbiorników wodnych, jeżeli będą stanowiły element produktu turystycznego lub infrastruktury służącej wypoczynkowi.

Poszczególne inwestycje mają tworzyć powiązaną sieć miejsc, tras i atrakcji turystycznych, a nie wyłącznie zbiór niezależnych przedsięwzięć lokalnych. Ich realizacja powinna prowadzić do zwiększenia dostępności oferty ABPT, wydłużenia pobytu odwiedzających, rozproszenia ruchu turystycznego pomiędzy poszczególne części partnerstwa oraz zwiększenia wykorzystania lokalnych usług turystycznych.

Jako elementy uzupełniające i towarzyszące przewiduje się również zastosowanie rozwiązań poprawiających efektywność energetyczną infrastruktury oraz wykorzystujących odnawialne źródła energii, w szczególności tam, gdzie będzie to funkcjonalnie i ekonomicznie uzasadnione. Rozwiązania te mogą dotyczyć m.in. zasilania infrastruktury turystycznej, oświetlenia, urządzeń technicznych oraz ograniczania zużycia energii w modernizowanych lub nowo tworzonych obiektach.

Projekt zakłada także dostosowanie wspieranej infrastruktury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz stosowanie zasad projektowania uniwersalnego, odpowiednio do charakteru i lokalizacji poszczególnych przedsięwzięć.

Działania w zakresie OZE, efektywności energetycznej i dostępności będą miały charakter dodatkowy i komplementarny wobec zasadniczego celu projektu, którym jest rozwój oferty i infrastruktury turystycznej obszaru ABPT.

Potrzeba realizacji projektu

Potrzeba realizacji projektu wynika z konieczności pełniejszego wykorzystania ponadlokalnego potencjału turystycznego obszaru ABPT, którego najważniejszym rdzeniem jest szlak CHaKABi – Czarna Hańcza, Kanał Augustowski i Biebrza wraz z jeziorami, zbiornikami wodnymi, terenami cennymi krajobrazowo oraz powiązaną siecią tras pieszych i rowerowych. Mimo wysokiej atrakcyjności przyrodniczej i rozpoznawalności części obszaru, oferta turystyczna pozostaje przestrzennie nierównomierna, a poszczególne atrakcje, trasy i miejsca obsługi ruchu turystycznego nie zawsze tworzą funkcjonalnie powiązaną całość. Braki dotyczą m.in. infrastruktury turystyki wodnej, miejsc odpoczynku, ciągłości tras, zagospodarowania terenów nadwodnych oraz powiązań pomiędzy główną osią CHaKABi i atrakcjami położonymi w jej otoczeniu. Projekt ma umożliwić stworzenie bardziej kompletnej, dostępnej i rozpoznawalnej oferty turystycznej, która będzie służyć zarówno odwiedzającym, jak i mieszkańcom oraz lokalnym przedsiębiorcom.

Zgodność z celami strategicznymi

Projekt bezpośrednio realizuje Cel strategiczny 1. Rozwój atrakcyjności turystycznej i rozpoznawalności obszaru ABPT. Jego realizacja zwiększy dostępność i różnorodność oferty turystycznej, pozwoli wykorzystać wspólny potencjał Czarnej Hańczy, Kanału Augustowskiego i Biebrzy oraz lepiej powiązać atrakcje poszczególnych gmin w jeden produkt ponadlokalny. Projekt wzmacnia również gospodarczy wymiar rozwoju turystyki poprzez zwiększenie popytu na lokalne usługi noclegowe, gastronomiczne, rekreacyjne i inne usługi okołoturystyczne.

Zgodność z celami FEdP

Projekt nie jest obecnie wskazywany jako przedsięwzięcie finansowane ze środków FEdP 2021-2027. Zachowuje jednak zgodność z ogólną logiką Programu w zakresie wykorzystywania endogenicznych potencjałów terytorialnych, rozwoju turystyki oraz poprawy jakości przestrzeni i usług.

Okres realizacji

Okres realizacji projektu: 2026–2035.

Potencjalny terytorialny zasięg projektu

Projekt będzie realizowany na obszarze samorządów – członków Stowarzyszenia „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”, ze szczególną koncentracją działań wzdłuż osi CHaKABi i w jej funkcjonalnym otoczeniu.

Komplementarność z innymi projektami strategicznymi

PS1 pozostaje w szczególnie silnej relacji z PS2, który zapewnia organizacyjne i promocyjne wykorzystanie infrastruktury oraz produktów turystycznych tworzonych w ramach PS1. PS3 uzupełnia projekt o działania ochronne i edukacyjne na terenach cennych przyrodniczo – podobne elementy infrastruktury mogą występować w obu projektach, jednak w PS1 ich funkcją jest rozwój oferty turystycznej, a w PS3 ochrona przyrody i kanalizowanie ruchu. PS4 wzmacnia bezpieczeństwo i niezawodność infrastruktury wodnej na obszarach intensywnie użytkowanych przez mieszkańców i turystów. PS5 zwiększa natomiast zdolność reagowania na sytuacje kryzysowe, co poprawia bezpieczeństwo zarówno stałych mieszkańców, jak i osób czasowo przebywających na terenie ABPT. Łącznie projekty tworzą system: atrakcyjna oferta – wspólne zarządzanie – ochrona zasobów – odporność infrastruktury – bezpieczeństwo.

Projekt zintegrowany

PS1 spełnia przesłanki projektu zintegrowanego. Projekt wpisuje się bezpośrednio w cel rozwoju całego obszaru funkcjonalnego ABPT i odpowiada na wspólne dla wielu samorządów problemy związane z niewystarczającym powiązaniem infrastruktury turystycznej, nierównomiernym wykorzystaniem potencjałów oraz brakiem spójności przestrzennej i funkcjonalnej oferty. Przyjęta w strategii definicja projektu zintegrowanego wymaga oddziaływania na więcej niż jedną gminę oraz uzasadnienia projektu zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej; PS1 spełnia oba te warunki.

Poszczególne przedsięwzięcia będą realizowane w różnych jednostkach samorządu terytorialnego, jednak ich rezultatem nie będzie zbiór niezależnych lokalnych inwestycji. Łączy je wspólna oś przestrzenna i produktowa CHaKABi oraz sieć powiązań z jeziorami, zbiornikami wodnymi, szlakami i atrakcjami położonymi w otoczeniu głównej osi. Rozwój infrastruktury w jednej części obszaru zwiększa funkcjonalność infrastruktury w pozostałych gminach, umożliwiając tworzenie dłuższych tras, produktów wielodniowych i łączenie różnych form turystyki aktywnej.

Projekt wytwarza więc wspólny efekt końcowy – spójną ofertę turystyczną ABPT wykorzystywaną przez mieszkańców i turystów niezależnie od granic administracyjnych poszczególnych gmin. W tym sensie spełnia drugą z przesłanek, tj. osiąganie wspólnego rezultatu lub produktu końcowego obejmującego mieszkańców co najmniej dwóch gmin.

Projekt wspiera jednocześnie rozwój gospodarczy poprzez zwiększenie ruchu turystycznego i popytu na lokalne usługi, zwiększa dostępność infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej dla mieszkańców oraz wpływa na jakość życia. Zastosowanie rozwiązań energooszczędnych, OZE i zasad projektowania uniwersalnego dodatkowo wzmacnia środowiskowy i społeczny wymiar integracji.

3.3.2. PS2. Zarządzanie i promocja turystycznego obszaru ABPT

Lider projektu

Stowarzyszenie „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”.

Potencjalni partnerzy

Wszyscy członkowie Stowarzyszenia „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”.

Koncepcja i zakres projektu

Projekt służy stworzeniu i rozwijaniu spójnego systemu zarządzania oraz promocji oferty turystycznej Augustowsko-Biebrzańskiego Parku Turystycznego. Jego rolą będzie integrowanie lokalnych produktów, atrakcji, usług i działań promocyjnych prowadzonych przez poszczególne samorządy oraz budowanie wspólnej, rozpoznawalnej marki ABPT. Projekt ma charakter komplementarny wobec przedsięwzięć infrastrukturalnych realizowanych w ramach PS1 i będzie wzmacniał ich efekt poprzez wspólne zarządzanie ofertą, informację turystyczną, promocję i współpracę podmiotów działających na rynku turystycznym. Projekt obejmuje dwa podprojekty.

Podprojekt nr 1. Zarządzanie ofertą turystyczną na obszarze Augustowsko-Biebrzańskiego Parku Turystycznego

Podprojekt zakłada stworzenie i rozwój wspólnego systemu organizacji i zarządzania ofertą turystyczną całego obszaru ABPT. Kluczowym elementem będzie rozwój portalu i platformy informacyjno-ofertowej, integrującej informacje o atrakcjach, noclegach, gastronomii, wydarzeniach, usługach i produktach lokalnych. Narzędzie to może pełnić funkcje informacyjne, ofertowe, sprzedażowe i komunikacyjne oraz umożliwiać tworzenie wspólnej prezentacji oferty całego partnerstwa.

Istotnym elementem podprojektu będzie również pakietyzacja oferty turystycznej, czyli łączenie usług i atrakcji z różnych części partnerstwa w gotowe produkty i pakiety pobytowe, tematyczne oraz sezonowe. Pozwoli to na zwiększenie wykorzystania istniejącej infrastruktury, wydłużenie pobytu turystów oraz lepsze powiązanie głównych atrakcji ABPT z ofertą mniejszych miejscowości i lokalnych przedsiębiorców.

Przewiduje się także rozwój Centrum Informacji i Zarządzania, które może pełnić funkcję koordynacyjną dla wspólnej oferty turystycznej, informacji turystycznej, współpracy pomiędzy samorządami i branżą oraz zarządzania wspólnymi narzędziami promocyjnymi i ofertowymi.

Jednym z kluczowych elementów projektu będzie utworzenie Instytutu Turystyki, Przedsiębiorczości i Produktu Lokalnego. Jego rolą będzie wspieranie rozwoju turystyki i przedsiębiorczości związanej z turystyką, gromadzenie i upowszechnianie wiedzy, doradztwo dla przedsiębiorców, wspieranie powstawania nowych produktów i usług turystycznych, rozwój produktów lokalnych, inicjowanie współpracy pomiędzy samorządem, biznesem i organizacjami społecznymi oraz wspieranie nowych przedsięwzięć gospodarczych i start-upów związanych z turystyką.

Uzupełnieniem systemu będzie platforma handlu produktami lokalnymi, umożliwiająca promocję i dystrybucję produktów charakterystycznych dla obszaru ABPT oraz ich powiązanie z ofertą turystyczną. Rozwiązanie to ma wzmacniać lokalną przedsiębiorczość i zwiększać udział lokalnych producentów, rzemieślników i usługodawców w korzyściach wynikających z rozwoju ruchu turystycznego.

Podprojekt nr 2. Promocja obszaru Augustowsko-Biebrzańskiego Parku Turystycznego

Podprojekt obejmuje wspólną promocję ABPT jako jednego obszaru turystycznego oraz budowanie jego rozpoznawalnej marki. Zakres obejmuje działania promujące najważniejsze walory przyrodnicze, krajobrazowe, kulturowe i turystyczne partnerstwa, w tym obszar CHaKABi, szlaki turystyczne, produkty lokalne, wydarzenia oraz ofertę poszczególnych gmin.

Działania mogą obejmować wspólne kampanie promocyjne, rozwój narzędzi internetowych i cyfrowych, przewodników on-line, materiałów promocyjnych, obecność na targach i wydarzeniach branżowych, współpracę z mediami i branżą turystyczną oraz promocję zintegrowanych produktów i pakietów turystycznych.

Podprojekt będzie również obejmował działania skierowane do mieszkańców, służące zwiększaniu ich wiedzy o obszarze ABPT, budowaniu lokalnej identyfikacji z marką partnerstwa oraz angażowaniu mieszkańców, przedsiębiorców i organizacji jako współtwórców i ambasadorów wspólnej oferty turystycznej.

Potrzeba realizacji projektu

Rozwój infrastruktury turystycznej nie zapewni oczekiwanych efektów bez jej powiązania ze wspólnym systemem zarządzania, informacji i promocji. Obecnie oferta obszaru jest tworzona przez wiele samorządów, instytucji, organizacji i przedsiębiorców, a poszczególne produkty i atrakcje funkcjonują często niezależnie od siebie. Problemem jest niewystarczająca pakietyzacja usług, brak jednolitej platformy prezentującej kompleksową ofertę ABPT oraz niedostateczne

wykorzystanie wspólnej marki terytorialnej. Potrzebny jest system łączący informację turystyczną, promocję, sprzedaż produktów i usług, współpracę branży oraz rozwój produktów lokalnych. Realizacja projektu pozwoli przejść od promocji pojedynczych miejsc do zarządzania wspólną ofertą całego obszaru, wykorzystując m.in. portal i platformę informacyjno-ofertową, Centrum Informacji i Zarządzania oraz Instytut Turystyki, Przedsiębiorczości i Produktu Lokalnego.

Zgodność z celami strategicznymi

Projekt bezpośrednio realizuje Cel strategiczny 1. Rozwój atrakcyjności turystycznej i rozpoznawalności obszaru ABPT. Jego zadaniem jest przełożenie potencjału turystycznego oraz inwestycji infrastrukturalnych na spójną ofertę rynkową i wspólną markę obszaru. Integracja produktów, pakietyzacja usług, jednolity system informacji oraz promocja zwiększą rozpoznawalność ABPT i ułatwią turystyce korzystanie z atrakcji położonych w różnych gminach. Projekt wzmacnia również przedsiębiorczość lokalną, ponieważ włącza do wspólnego systemu usługodawców, producentów, organizacje społeczne i instytucje kultury.

Zgodność z celami FEdP

PS2 nie jest obecnie planowany do finansowania ze środków FEdP 2021-2027. Projekt pozostaje jednak komplementarny z interwencjami FEdP poprzez wzmacnianie efektów inwestycji turystycznych i przyrodniczych oraz tworzenie mechanizmu wspólnego wykorzystania i promocji infrastruktury powstającej na obszarze partnerstwa.

Okres realizacji

Okres realizacji projektu: 2026–2035.

Potencjalny terytorialny zasięg projektu

Projekt będzie realizowany na obszarze samorządów – członków Stowarzyszenia „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”.

Komplementarność z innymi projektami strategicznymi

PS2 jest funkcjonalnym uzupełnieniem PS1: infrastruktura, trasy i atrakcje powstające w ramach PS1 stają się elementem wspólnej oferty zarządzanej i promowanej przez PS2. Projekt wspiera również PS3 poprzez informację i edukację dotyczącą odpowiedzialnego korzystania z terenów cennych przyrodniczo oraz promocję atrakcji wykorzystujących przyrodę bez jej nadmiernej eksploatacji. Z PS4 i PS5 komplementarność ma charakter pośredni – odporność infrastruktury wodnej

oraz sprawny system ochrony ludności i zarządzania kryzysowego zwiększają bezpieczeństwo i trwałość funkcjonowania całego obszaru, w tym sektora turystycznego. PS2 pełni w systemie projektów rolę integratora – pozwala wykorzystać efekty inwestycji realizowanych przez wiele samorządów jako składniki jednej oferty, jednej marki i jednego systemu komunikacji z odbiorcą.

Projekt zintegrowany

PS2 jest projektem zintegrowanym przede wszystkim w wymiarze organizacyjnym, gospodarczym i terytorialnym. Odpowiada na wspólny dla wszystkich członków partnerstwa problem rozproszenia oferty turystycznej i niewystarczającego współdziałania podmiotów zaangażowanych w jej rozwój. Projekt nie jest skierowany do jednej gminy ani jednej grupy podmiotów – jego podstawową funkcją jest stworzenie mechanizmu obejmującego cały obszar ABPT.

Spełnia tym samym przesłanki projektu zintegrowanego: wpisuje się w cel rozwoju obszaru funkcjonalnego, wynika z diagnozy i części kierunkowej oraz oddziałuje na mieszkańców i podmioty z wielu gmin.

Wspólnym produktem projektu będzie system zarządzania ofertą turystyczną obejmujący m.in. wspólną platformę informacyjno-ofertową, pakiety turystyczne, Centrum Informacji i Zarządzania, Instytut Turystyki, Przedsiębiorczości i Produktu Lokalnego oraz platformę produktów lokalnych. Elementy te z założenia nie mogą funkcjonować efektywnie jako narzędzia pojedynczych gmin – ich wartość wynika właśnie z koncentracji informacji i ofert z całego partnerstwa.

Wspólnym rezultatem będzie natomiast zwiększenie rozpoznawalności ABPT, większa liczba powiązań pomiędzy lokalnymi usługodawcami, zwiększenie możliwości sprzedaży produktów i usług oraz bardziej równomierne rozprowadzanie ruchu turystycznego na obszarze partnerstwa. Projekt obejmuje odbiorców z wielu JST i prowadzi do wspólnego efektu niezależnego od miejsca realizacji pojedynczego działania promocyjnego.

Projekt wspiera rozwój gospodarczy, zwiększa dostępność informacji i usług, opiera się na inteligentnym zarządzaniu oraz rozwiązaniach cyfrowych. Jest ponadto mechanizmem pozwalającym uzyskać efekt synergii z inwestycji realizowanych w pozostałych projektach strategicznych. W tym sensie ma charakter nie tylko partnerski, ale także integrujący rezultaty całej strategii.

3.3.3. PS3. Ochrona bioróżnorodności na obszarze ABPT

Lider projektu

Stowarzyszenie „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”.

Potencjalni partnerzy

Wszyscy członkowie Stowarzyszenia „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”.

Koncepcja i zakres projektu

Projekt zakłada ochronę, zachowanie i przywracanie różnorodności biologicznej oraz ograniczanie presji wywieranej przez ruch turystyczny i rekreacyjny na cenne przyrodniczo obszary Augustowsko-Biebrzańskiego Parku Turystycznego. Jego istotnym elementem będzie odpowiednie przygotowanie terenów do kontrolowanego udostępniania, tak aby ruch mieszkańców i odwiedzających odbywał się w miejscach do tego przeznaczonych i nie powodował niekontrolowanej penetracji siedlisk, stref brzegowych, terenów podmokłych oraz innych wrażliwych ekosystemów.

W ramach projektu przewiduje się tworzenie i modernizację punktów i miejsc obserwacji przyrody, ekoobserwatoriów oraz infrastruktury umożliwiającej poznawanie cennych siedlisk i krajobrazów. Zagospodarowaniu tych miejsc może towarzyszyć budowa i modernizacja tras dydaktycznych, ścieżek pieszych i rowerowych, pomostów i kładek oraz małej infrastruktury, pod warunkiem że ich zasadniczą funkcją będzie ukierunkowanie przemieszczania się osób, ochrona terenów wrażliwych oraz ograniczenie antropopresji.

Projekt obejmuje również zagospodarowanie terenów nad rzekami, jeziorami, zbiornikami wodnymi oraz w sąsiedztwie cieków, w tym tworzenie uporządkowanych miejsc dostępu do wody i odpoczynku. Możliwe będzie tworzenie infrastruktury wykorzystywanej przez turystów pieszych, rowerzystów i użytkowników szlaków wodnych – w tym przystani, miejsc obsługi turystyki kajakowej, miejsc wodowania sprzętu, punktów odpoczynku czy infrastruktury towarzyszącej – jeżeli jej lokalizacja i zakres będą wynikały z potrzeby koncentracji ruchu w wyznaczonych miejscach i ograniczenia presji na pozostałe odcinki brzegów, siedliska i ekosystemy.

W podobny sposób możliwe będzie tworzenie i przebudowa ścieżek pieszych, rowerowych i dydaktycznych, miejsc obsługi użytkowników tras, kładek oraz połączeń pomiędzy poszczególnymi punktami udostępniania przyrody. Infrastruktura ta będzie traktowana nie jako cel turystyczny sam w sobie, lecz jako

narzędzie kierowania ruchem po trasach przygotowanych i odpornych na użytkowanie, ograniczające tworzenie nieformalnych ścieżek, rozdeptywanie roślinności i ingerencję w siedliska.

Zakres projektu obejmie również zagospodarowanie terenów zielonych i rekreacyjnych w taki sposób, aby zwiększały udział i jakość zieleni, tworzyły warunki dla rozwoju rodzimych gatunków oraz wzmacniały lokalne ekosystemy. Możliwe będą m.in. parki, ekoparki, zieleńce, ogrody i inne formy zielonej infrastruktury, w tym zagospodarowanie terenów wzdłuż cieków i zbiorników wodnych. Elementy wypoczynkowe i rekreacyjne mogą stanowić część takiego zagospodarowania, o ile pozostają podporządkowane funkcji przyrodniczej przestrzeni.

Przewidziane są także działania dotyczące wzmacniania ekosystemów, poprawy warunków siedliskowych, zwiększania udziału roślinności rodzimej oraz stosowania rozwiązań z zakresu zielonej i błękitno-zielonej infrastruktury. W zależności od lokalnych uwarunkowań działania mogą obejmować również rozwiązania służące ochronie stref brzegowych, retencji, zwiększaniu naturalności terenów zielonych i wodnych oraz ograniczaniu degradacji środowiska.

Integralnym elementem projektu będzie funkcja edukacyjna. Infrastruktura może być wyposażana w tablice i urządzenia edukacyjne, elementy interpretacji przyrody, oznakowanie oraz rozwiązania umożliwiające prezentowanie występujących gatunków, siedlisk, procesów przyrodniczych i zasad odpowiedzialnego korzystania z terenów cennych przyrodniczo. Możliwe będą również działania informacyjne, edukacyjne, monitoring przyrodniczy i współpraca z podmiotami odpowiedzialnymi za ochronę przyrody.

W konsekwencji w ramach PS3 mogą występować kategorie infrastruktury podobne do przewidzianych w PS1 – m.in. ścieżki piesze i rowerowe, kładki, punkty obserwacyjne, miejsca odpoczynku, infrastruktura kajakowa i nadwodna, zagospodarowanie nabrzeży, tereny rekreacyjne czy zieleń urządzona – jednak ich funkcja jest odmienna. W PS1 podstawowym efektem jest rozwój produktu i oferty turystycznej, natomiast w PS3 infrastruktura stanowi narzędzie ochrony przyrody, kanalizowania ruchu, ograniczania antropopresji, edukacji przyrodniczej oraz poprawy warunków funkcjonowania siedlisk i ekosystemów.

Uzupełniając, w przypadku infrastruktury powstającej lub modernizowanej w ramach projektu, możliwe będzie stosowanie rozwiązań zwiększających jej efektywność energetyczną oraz wykorzystujących odnawialne źródła energii, w szczególności w zakresie zasilania obiektów, urządzeń, oświetlenia i infrastruktury edukacyjno-przyrodniczej. Rozwiązania te będą wdrażane wyłącznie jako element

towarzyszący działaniom ochronnym i nie będą stanowiły samodzielnego ani dominującego zakresu projektu.

Wspierana infrastruktura będzie również, w zakresie adekwatnym do jej funkcji i warunków terenowych, dostosowywana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz projektowana z uwzględnieniem zasad dostępności i projektowania uniwersalnego. Elementy dotyczące OZE, efektywności energetycznej i dostępności będą miały charakter pomocniczy wobec głównego celu projektu, którym pozostaje ochrona i przywracanie bioróżnorodności, ograniczanie antropopresji oraz właściwe ukierunkowanie ruchu na obszarach cennych przyrodniczo.

Potrzeba realizacji projektu

Potrzeba realizacji projektu wynika ze szczególnie wysokiej wartości zasobów przyrodniczych ABPT oraz rosnącej presji związanej z użytkowaniem rekreacyjnym i turystycznym terenów cennych przyrodniczo. Doliny Czarnej Hańczy i Biebrzy, Kanał Augustowski, jeziora, tereny podmokłe, lasy i obszary objęte formami ochrony przyrody są podstawowym potencjałem obszaru, ale jednocześnie wymagają ochrony przed niekontrolowaną penetracją, degradacją siedlisk i stref brzegowych. Konieczne jest więc jednoczesne wzmacnianie bioróżnorodności, odtwarzanie i poprawa jakości ekosystemów oraz takie organizowanie udostępnienia terenów, aby ruch odbywał się po wyznaczonych trasach i w przygotowanych miejscach. Projekt odpowiada także na potrzebę rozwijania edukacji przyrodniczej oraz wykorzystania zielonej i błękitno-zielonej infrastruktury. PS3 jest wskazany jako bezpośrednia odpowiedź na potrzebę ochrony siedlisk i ekosystemów.

Zgodność z celami strategicznymi

Projekt bezpośrednio realizuje Cel strategiczny 2. Ochrona zasobów przyrodniczych i bioróżnorodności obszaru ABPT. Ochrona przyrody jest traktowana w Strategii nie jako ograniczenie rozwoju, lecz jako warunek zachowania podstawowego potencjału partnerstwa. Projekt łączy działania bezpośrednio ochronne z odpowiedzialnym udostępnianiem przestrzeni, kanalizowaniem ruchu oraz edukacją przyrodniczą. Pozwala dzięki temu chronić siedliska, ekosystemy i krajobraz, a równocześnie utrzymywać możliwość korzystania z walorów przyrodniczych przez mieszkańców i odwiedzających.

Zgodność z celami FEdP

Projekt jest bezpośrednio zgodny z celem szczegółowym EFRR/FS.CP2.VII – „Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich

rodzajów zanieczyszczenia”, realizowanym w ramach Działania FEPD.02.11 Ochrona przyrody. Działanie 2.11 koncentruje się na ochronie przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwie naturalnym, zasobach naturalnych oraz zielonej i niebieskiej infrastrukturze.

Zakres PS3 odpowiada tej logice poprzez działania służące ochronie, zachowaniu i odtwarzaniu bioróżnorodności, poprawie warunków siedliskowych, wzmacnianiu rodzimych gatunków oraz stosowaniu zielonej i błękitno-zielonej infrastruktury. Projekt może obejmować również ekoobserwatoria, punkty obserwacyjne, ścieżki dydaktyczne, kładki, pomosty, zagospodarowanie terenów przywodnych i inne elementy udostępniania przyrody, przy czym ich podstawową funkcją nie jest rozwój turystyki jako takiej, ale ochrona środowiska poprzez ukierunkowanie ruchu, koncentrację użytkowników w miejscach do tego przygotowanych i ograniczenie degradacji terenów wrażliwych.

Projekt odpowiada także katalogowi wskaźników FEPD.02.11, obejmującemu m.in. liczbę obiektów służących ukierunkowaniu ruchu turystycznego, powierzchnię zielonej infrastruktury.

Okres realizacji

Okres realizacji projektu: 2025–2029.

Potencjalny terytorialny zasięg projektu

Projekt będzie realizowany na obszarze samorządów – członków Stowarzyszenia „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”.

Komplementarność z innymi projektami strategicznymi

Najsilniejsze powiązanie PS3 występuje z PS1. Oba projekty dotyczą przestrzeni wykorzystywanej przez mieszkańców i turystów, ale realizują odmienne cele: PS1 rozwija ofertę turystyczną, natomiast PS3 chroni zasoby przyrodnicze i organizuje ruch tak, aby ograniczać presję na środowisko. PS2 wzmacnia efekt PS3 poprzez promocję zasad odpowiedzialnego korzystania z przyrody i upowszechnianie wiedzy o walorach ABPT. PS4 uzupełnia projekt przez racjonalizację gospodarowania wodą i zwiększanie odporności systemów wodnych, co ma znaczenie również dla środowiska. PS5 wzmacnia odporność obszaru na zdarzenia kryzysowe, które mogą powodować również skutki środowiskowe. Wspólnie projekty zapewniają równowagę pomiędzy udostępnianiem przestrzeni, rozwojem turystyki i zachowaniem jej podstawowego zasobu – przyrody.

Projekt zintegrowany

PS3 spełnia przesłanki projektu zintegrowanego zarówno pod względem terytorialnym, jak i funkcjonalnym. Ochrona ekosystemów, dolin rzecznych, siedlisk i korytarzy ekologicznych nie może być skutecznie prowadzona wyłącznie w granicach jednej gminy. Zasoby przyrodnicze ABPT tworzą powiązany układ, a presja turystyczna i rekreacyjna również ma charakter ponadlokalny. Projekt odpowiada więc na wspólny problem całego obszaru funkcjonalnego.

Zgodnie z przyjętą definicją projekt zintegrowany musi wpisywać się w cele rozwoju obszaru, oddziaływać na więcej niż jedną gminę oraz być uzasadniony zarówno w diagnozie, jak i części kierunkowej strategii. PS3 spełnia wszystkie te warunki. Strategia wskazuje wysokie walory przyrodnicze jako podstawowy potencjał partnerstwa, a jednocześnie potrzebę ograniczania presji na najcenniejsze ekosystemy. Sam projekt został bezpośrednio przypisany do celu strategicznego 2.

Projekt będzie obejmował przedsięwzięcia realizowane w różnych JST, jednak wszystkie będą podporządkowane wspólnemu rezultatowi: ochronie bioróżnorodności ABPT oraz ograniczeniu negatywnego oddziaływania ruchu człowieka. Przykładowo tworzenie ścieżek, kładek, miejsc obserwacji czy uporządkowanych punktów dostępu do wody w różnych gminach tworzy łącznie system kanalizowania ruchu, dzięki któremu presja turystyczna nie jest przenoszona z jednego obszaru na drugi.

Spełniony jest więc również warunek wspólnego efektu lub produktu końcowego. Rezultatem projektu będzie nie tylko infrastruktura w poszczególnych lokalizacjach, ale spójny system ochrony i odpowiedzialnego udostępniania zasobów przyrodniczych obejmujący wiele gmin partnerstwa.

Projekt łączy jednocześnie wymiar środowiskowy, przestrzenny, społeczny i turystyczny. Przyczynia się do ochrony przyrody i adaptacji przestrzeni, poprawia jakość życia mieszkańców dzięki dostępowi do uporządkowanych terenów zielonych, wspiera edukację ekologiczną, a przez zachowanie walorów krajobrazowych zabezpiecza również długookresowe podstawy rozwoju gospodarczego opartego na turystyce. Dodatkowo wykorzystuje rozwiązania energooszczędne, OZE i zasady projektowania uniwersalnego jako elementy towarzyszące. Jest zatem projektem realizującym jednocześnie kilka kryteriów jakościowych właściwych dla projektów wynikających ze strategii terytorialnej.

3.3.4. PS4. Błękitna infrastruktura – Zintegrowany System Odporności Wodnej Regionu Augustowsko-Biebrzańskiego

Lider projektu

Stowarzyszenie „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”.

Potencjalni partnerzy

Wszyscy członkowie Stowarzyszenia „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”.

Koncepcja i zakres projektu

Projekt zakłada zwiększenie odporności systemów zaopatrzenia w wodę oraz gospodarki wodno-ściekowej na obszarze Augustowsko-Biebrzańskiego Parku Turystycznego. Jego podstawowym celem będzie zapewnienie ciągłości i bezpieczeństwa dostaw wody dla mieszkańców, instytucji publicznych i podmiotów gospodarczych, ograniczenie podatności infrastruktury na awarie, susze, przerwy w dostawach energii, skażenia oraz inne sytuacje kryzysowe, a także poprawa niezawodności funkcjonowania systemów wodociągowych i kanalizacyjnych.

Zakres projektu obejmie budowę, przebudowę, rozbudowę i modernizację ujęć wody oraz stacji uzdatniania wody, w tym tworzenie i wzmacnianie ujęć rezerwowych, alternatywnych źródeł zaopatrzenia oraz infrastruktury umożliwiającej utrzymanie dostaw w przypadku awarii podstawowych systemów. Możliwe będzie również doposażanie i modernizacja technologiczna stacji uzdatniania wody, systemów pompowych oraz automatyki sterującej.

Drugą istotną kategorią działań będzie budowa, przebudowa i modernizacja sieci wodociągowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą, w tym rozbudowa sieci na terenach dotychczas niewystarczająco zaopatrzonych w wodę, wymiana odcinków sieci o złym stanie technicznym lub wykonanych z materiałów wymagających zastąpienia, a także wzmacnianie połączeń i układów zwiększających bezpieczeństwo dostaw. Zakres ten odpowiada m.in. potrzebom dotyczącym rozbudowy sieci, wymiany starych wodociągów oraz tworzenia dodatkowych odcinków zwiększających niezawodność systemu.

Projekt obejmie również rozwiązania ograniczające straty wody i zwiększające kontrolę nad siecią, w tym monitoring parametrów pracy, zdalny odczyt, systemy detekcji wycieków, bilansowanie sieci, inteligentne zasuwy i hydranty, systemy alarmowe oraz rozwiązania pozwalające szybko identyfikować awarie lub nieuprawnioną ingerencję w infrastrukturę.

Istotną częścią projektu będą także rozwiązania zapewniające funkcjonowanie systemów wodnych w sytuacjach kryzysowych, w tym automatyczne i awaryjne zasilanie urządzeń, możliwość pracy instalacji w przypadku zaniku energii, mobilne lub rezerwowe rozwiązania służące uzdatnianiu i dostarczaniu wody, a także urządzenia umożliwiające dostawy wody mieszkańcom w przypadku czasowego wyłączenia sieci. Możliwe będzie także tworzenie i wzmacnianie alternatywnych systemów zaopatrzenia w wodę.

Projekt może obejmować również infrastrukturę gospodarki ściekowej, w tym budowę, przebudowę i modernizację oczyszczalni ścieków, sieci kanalizacyjnych oraz inteligentnych systemów zarządzania sieciami wodno-kanalizacyjnymi, w szczególności tam, gdzie działania te zwiększają odporność systemu na awarie i sytuacje kryzysowe.

Jako elementy uzupełniające przewiduje się rozwiązania zwiększające efektywność energetyczną i niezależność energetyczną infrastruktury, w tym zastosowanie odnawialnych źródeł energii, magazynów energii, zasilania awaryjnego oraz rozwiązań ograniczających zużycie energii, o ile pozostają one funkcjonalnie związane z zapewnieniem ciągłości działania infrastruktury wodnej lub ściekowej.

Całość działań będzie ukierunkowana nie na standardową rozbudowę infrastruktury komunalnej, lecz na budowę systemu bardziej odpornego, bezpiecznego i zdolnego do funkcjonowania w warunkach zakłóceń lub sytuacji kryzysowych.

Potrzeba realizacji projektu

Potrzeba realizacji projektu wynika z problemów dotyczących bezpieczeństwa i niezawodności systemów zaopatrzenia w wodę na obszarze ABPT. Poszczególne samorządy wskazują na awaryjność i zużycie sieci, straty wody, konieczność modernizacji ujęć i stacji uzdatniania, niewystarczający zasięg wodociągów, brak ujęć rezerwowych oraz potrzebę automatyzacji i monitorowania infrastruktury. Przykładem są gminy, w których funkcjonowanie systemu zależy od pojedynczego ujęcia lub w których występują stare odcinki sieci wymagające wymiany. W sytuacjach awarii, skażenia, suszy lub przerw w dostawach energii problemy te mogą bezpośrednio zagrozić ciągłości podstawowych usług publicznych. Projekt ma więc charakter odpornościowy – jego celem nie jest zwykła modernizacja komunalna, ale budowa bardziej bezpiecznego, monitorowanego i zdolnego do funkcjonowania w sytuacjach kryzysowych systemu zaopatrzenia w wodę.

Zgodność z celami strategicznymi

Projekt bezpośrednio realizuje Cel strategiczny 3. Wzmocnienie odporności i bezpieczeństwa obszaru ABPT. Zapewnienie bezpiecznego dostępu do wody jest jednym z podstawowych warunków ciągłości funkcjonowania mieszkańców, usług publicznych i gospodarki. Projekt ogranicza podatność infrastruktury na awarie, przerwy energetyczne, skażenia i okresowe niedobory wody, a dzięki monitoringowi, ujęciom rezerwowym oraz inteligentnemu zarządzaniu zwiększa zdolność samorządów do reagowania na zakłócenia.

Zgodność z celami FEdP

PS4 jest bezpośrednio zgodny z celem szczegółowym EFRR/FS.CP2.V – „Wspieranie bezpiecznego dostępu do wody, zrównoważonej gospodarki wodnej obejmującej zintegrowane zarządzanie wodą, a także odporności wodnej”, realizowanym w ramach Działania FEPD.14.01 Odporność gospodarki wodnej i ściekowej. Zakres celu odpowiada zasadniczemu założeniu PS4, którym jest zwiększanie bezpieczeństwa dostaw wody i odporności systemów wodno-kanalizacyjnych na awarie, zdarzenia kryzysowe oraz inne zakłócenia.

Zakres projektu odpowiada również bezpośrednio typom interwencji określonym w ramach FEPD.14.01, który przewiduje budowę, przebudowę i modernizację ujęć wody, stacji uzdatniania wody oraz sieci wodociągowych, działania ograniczające straty wody, monitoring sieci, systemy detekcji wycieków, bilansowanie, cyfrowe i inteligentne systemy zarządzania, rozwiązania cyberbezpieczeństwa oraz tworzenie rezerwowych i alternatywnych systemów zaopatrzenia w wodę. Możliwe jest także wsparcie urządzeń zapewniających zaopatrzenie ludności w wodę pitną w sytuacjach kryzysowych.

Okres realizacji

Okres realizacji projektu: 2025–2029.

Potencjalny terytorialny zasięg projektu

Projekt będzie realizowany na obszarze samorządów – członków Stowarzyszenia „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”.

Komplementarność z innymi projektami strategicznymi

PS4 jest najbardziej bezpośrednio powiązany z PS5. Oba projekty dotyczą odporności obszaru na sytuacje kryzysowe, jednak PS4 koncentruje się na ciągłości systemów zaopatrzenia w wodę i infrastruktury wodno-ściekowej, podczas gdy PS5 rozwija system ochrony ludności, logistykę, sprzęt i infrastrukturę reagowania. W

sytuacjach kryzysowych oba systemy wzajemnie się uzupełniają. Projekt jest również komplementarny z PS3, ponieważ ograniczanie strat wody i racjonalne gospodarowanie zasobami zmniejszają presję środowiskową. Dla PS1 i PS2 niezawodność infrastruktury wodnej oznacza natomiast poprawę warunków funkcjonowania miejscowości turystycznych oraz przedsiębiorców. PS4 stanowi zatem techniczną „warstwę odporności” wspierającą realizację pozostałych celów strategii.

Projekt zintegrowany

PS4 ma charakter zintegrowany, ponieważ odpowiada na wspólny problem wielu samorządów ABPT – zapewnienie bezpiecznego, stabilnego i odpornego systemu zaopatrzenia w wodę. Choć poszczególne ujęcia, SUW i odcinki sieci znajdują się na terenie konkretnych JST, charakter wyzwania jest ponadlokalny: awarie infrastruktury, susze, zagrożenia skażeniem, przerwy energetyczne czy utrata zdolności dostarczania wody mają podobne konsekwencje społeczne i gospodarcze na całym obszarze.

Projekt spełnia warunki projektu zintegrowanego. Jest bezpośrednio uzasadniony w diagnozie, która wskazuje problemy infrastrukturalne i konieczność wzmacniania odporności, a w części kierunkowej został przyporządkowany do celu strategicznego 3. Oddziałuje na więcej niż jedną gminę i prowadzi do wspólnego rezultatu obejmującego obszar partnerstwa.

Integracja projektu nie polega na fizycznym połączeniu wszystkich sieci wodociągowych. Wspólny charakter wynika z przyjęcia jednej logiki interwencji: ograniczania strat, zwiększania niezawodności, tworzenia rezerwowych źródeł zaopatrzenia, automatyzacji, monitorowania i zwiększania zdolności funkcjonowania infrastruktury w warunkach kryzysowych. Inwestycje realizowane przez poszczególnych partnerów prowadzą więc do tego samego rezultatu strategicznego – wzrostu odporności wodnej ABPT jako całego obszaru funkcjonalnego.

Projekt tworzy również podstawy współpracy w sytuacjach kryzysowych. Rezerwowe ujęcia, mobilne rozwiązania służące uzdatnianiu i dystrybucji wody czy systemy monitoringu mogą wspierać nie tylko bieżącą gospodarkę komunalną, ale także działania kryzysowe podejmowane wspólnie lub w sąsiednich JST.

PS4 realizuje kilka kryteriów właściwych projektom zintegrowanym: zwiększa dostępność podstawowej usługi publicznej, poprawia jakość życia i bezpieczeństwo mieszkańców, wykorzystuje rozwiązania z zakresu inteligentnego zarządzania sieciami, ogranicza straty zasobów, a przez efektywność energetyczną i OZE może

także wspierać transformację klimatyczną. Nie jest więc zbiorem standardowych inwestycji wodociągowych, ale wspólnym programem zwiększania odporności obszaru.

3.3.5. PS5. Bezpieczne Regiony – Infrastruktura i Sprzęt dla Ochrony Ludności Partnerstwa ABPT

Lider projektu

Stowarzyszenie „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”.

Potencjalni partnerzy

Wszyscy członkowie Stowarzyszenia „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”.

Koncepcja i zakres projektu

Projekt zakłada wzmocnienie odporności i gotowości cywilnej obszaru Augustowsko-Biebrzańskiego Parku Turystycznego poprzez rozwój infrastruktury ochrony ludności, zarządzania kryzysowego i infrastruktury krytycznej oraz wyposażenie samorządów i służb w sprzęt niezbędny do reagowania na sytuacje nadzwyczajne. Szczególne znaczenie ma przygraniczne położenie znacznej części partnerstwa, duża powierzchnia obszaru, rozproszenie osadnictwa oraz występowanie terenów leśnych, wodnych i trudno dostępnych.

Projekt będzie realizowany w oparciu o logikę infrastruktury podwójnego zastosowania – obiekty i wyposażenie będą mogły służyć mieszkańcom i instytucjom w warunkach codziennych, a jednocześnie posiadać funkcje umożliwiające ich wykorzystanie na potrzeby ochrony ludności, ewakuacji, zarządzania kryzysowego, działań ratowniczych i zapewnienia podstawowych usług w sytuacjach zagrożenia.

Zakres projektu obejmie przede wszystkim budowę, przebudowę, rozbudowę, remont i dostosowanie obiektów przeznaczonych do ochrony ludności, w tym schronów, ukryć i miejsc doraźnego schronienia. Możliwe będzie dostosowywanie istniejących budynków użyteczności publicznej, takich jak szkoły, świetlice, biblioteki, ośrodki kultury, budynki OSP i inne obiekty komunalne, do pełnienia dodatkowych funkcji ochronnych. Zakres robót może obejmować m.in. przebudowę pomieszczeń, instalacji, sanitariatów, zaplecza kuchennego, systemów ogrzewania, wentylacji, filtrowentylacji, klimatyzacji, zasilania awaryjnego, zaopatrzenia w wodę oraz poprawę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Drugą grupę stanowi infrastruktura zarządzania kryzysowego, logistyczna i magazynowa. Projekt może obejmować tworzenie i modernizację gminnych lub lokalnych centrów zarządzania kryzysowego, stanowisk koordynacji działań, magazynów ochrony ludności i obrony cywilnej, punktów dystrybucji zaopatrzenia, miejsc zbiórek i ewakuacji oraz zaplecza technicznego dla służb. Takie obiekty mogą być tworzone poprzez adaptację istniejących budynków OSP, świetlic i innych obiektów publicznych.

Projekt obejmie także zakup specjalistycznych pojazdów, maszyn i sprzętu do reagowania kryzysowego, w tym pojazdów terenowych typu 4x4 i pick-up, pojazdów ratowniczych i specjalistycznych, maszyn do usuwania skutków zdarzeń i udrażniania tras, przyczep transportowych, urządzeń do transportu i dystrybucji zaopatrzenia, sprzętu przeciwpożarowego, pomp, agregatów, urządzeń hydraulicznych oraz wyposażenia technicznego służb i jednostek samorządowych.

W tym zakresie mogą być również realizowane zakupy dronów i systemów rozpoznawczych, urządzeń termowizyjnych, sensorów, środków łączności, systemów obserwacji i monitoringu oraz innych narzędzi wspierających ocenę sytuacji i prowadzenie działań w warunkach kryzysowych.

Projekt może także obejmować infrastrukturę i sprzęt związany z ewakuacją i zapewnianiem dostępu do obszarów zagrożonych, w tym działania dotyczące tras ewakuacyjnych oraz infrastruktury transportowej o znaczeniu dla ewakuacji ludności i dostępu służb.

Istotnym elementem PS5 będzie również zwiększanie odporności infrastruktury ochrony zdrowia i innych obiektów krytycznych, w tym rozwój rezerwowych źródeł i systemów zaopatrzenia w wodę, zasilania awaryjnego, łączności i innych rozwiązań umożliwiających zachowanie ciągłości funkcjonowania placówek w sytuacjach kryzysowych. Pozwala to objąć m.in. przedsięwzięcia związane z modernizacją zapasowego ujęcia lub hydroforni w obiektach ochrony zdrowia.

Projekt może obejmować także cyberbezpieczeństwo i odporność systemów cyfrowych, w szczególności zakup i wdrażanie infrastruktury, oprogramowania, systemów łączności, monitoringu i zabezpieczania danych niezbędnych dla zarządzania kryzysowego i funkcjonowania infrastruktury publicznej.

Odrębną kategorię stanowią przedsięwzięcia dotyczące krytycznej infrastruktury energetycznej, w tym instalacji fotowoltaicznych, pomp ciepła, magazynów energii, systemów EMS, lokalnych mikrosieci energetycznych oraz mobilnych systemów magazynowania i dystrybucji energii. Ich funkcją będzie zapewnienie ciągłości działania obiektów publicznych, miejsc schronienia, centrów

zarządzania kryzysowego oraz innych obiektów istotnych dla bezpieczeństwa ludności w przypadku przerw w zasilaniu.

Jako element towarzyszący projektowi uwzględniane będą rozwiązania zapewniające pełną dostępność infrastruktury dla osób z niepełnosprawnościami, w tym podjazdy, podnośniki, właściwe rozwiązania komunikacyjne i sanitarne oraz inne elementy projektowania uniwersalnego.

Potrzeba realizacji projektu

Potrzeba realizacji projektu wynika ze wzrostu znaczenia ochrony ludności i gotowości cywilnej, szczególnie na obszarze przygranicznym województwa podlaskiego. Rozproszone osadnictwo, znaczna powierzchnia terenów leśnych i wodnych, duże odległości pomiędzy miejscowościami oraz możliwość występowania zdarzeń naturalnych, technicznych, infrastrukturalnych i związanych z bezpieczeństwem powodują konieczność zwiększenia zdolności samorządów do reagowania. Zgłoszone przez partnerów potrzeby obejmują brak odpowiednio przygotowanych miejsc schronienia i ewakuacji, magazynów zasobów, centrów zarządzania kryzysowego, sprzętu transportowego i ratowniczego, urządzeń do dostaw wody, łączności, rozpoznania i zabezpieczenia energetycznego. Projekt ma stworzyć system, w którym obiekty, sprzęt, infrastruktura logistyczna i rozwiązania cyfrowe wzajemnie się uzupełniają i pozwalają sprawniej chronić ludność całego obszaru ABPT.

Projekt bezpośrednio realizuje Cel strategiczny 3. Wzmocnienie odporności i bezpieczeństwa obszaru ABPT. Rozwój obiektów ochrony ludności, centrów zarządzania kryzysowego, magazynów, wyposażenia służb, systemów ewakuacji, cyberbezpieczeństwa i zabezpieczenia energetycznego zwiększa zdolność partnerstwa do reagowania na zagrożenia oraz utrzymania podstawowych funkcji publicznych. Projekt wzmacnia nie tylko zdolność interwencji w momencie wystąpienia zdarzenia, ale również gotowość organizacyjną i logistyczną samorządów. W strategii PS5 został bezpośrednio przypisany do celu strategicznego dotyczącego odporności i bezpieczeństwa.

Zgodność z celami FEdP

PS5 realizuje przede wszystkim cel szczegółowy EFRR/FS.CP3.III – „Rozwój odpornej infrastruktury obronnej, przy priorytetowym traktowaniu infrastruktury podwójnego zastosowania, w tym w celu wspierania mobilności wojskowej w Unii, oraz zwiększanie gotowości cywilnej”, stanowiący podstawę Działania FEPD.16.01 Obronność, infrastruktura krytyczna, cyberbezpieczeństwo i odnawialne źródła energii. Zakres PS5 został skonstruowany tak, aby odpowiadać tej logice interwencji.

Działanie 16.01 obejmuje m.in. systemy ewakuacji ludności, miejsca zbiórek i schronienia, magazyny i punkty logistyczne, obiekty ochrony zbiorowej, adaptację budynków publicznych do funkcji ochronnych, obiekty OSP i WOPR, sprzęt i pojazdy ratownicze oraz systemy awaryjnego zasilania, łączności i zaopatrzenia w wodę.

FEPD.16.01 umożliwia również rozwój centrów zarządzania kryzysowego i zaplecza logistyczno-magazynowego oraz zakup specjalistycznego sprzętu, w tym agregatów, systemów oczyszczania wody, pomp, kontenerów, dronów rozpoznawczych, sprzętu hydraulicznego i środków łączności. Jest to bezpośrednio zbieżne z potrzebami wskazanymi przez samorządy ABPT.

Jednocześnie PS5 jest zgodny również z celem szczegółowym EFRR.CP5.IV „Zapewnianie gotowości cywilnej na wszystkich rodzajach terytoriów”. Zgodność ta wynika bezpośrednio z charakteru projektu, którego zasadniczym efektem ma być zwiększenie zdolności samorządów do ochrony ludności, reagowania na sytuacje kryzysowe oraz utrzymania podstawowych funkcji publicznych w warunkach zagrożenia.

Zakres PS5 obejmuje m.in. tworzenie i modernizację centrów zarządzania kryzysowego, miejsc doraźnego schronienia, ukryć i innych obiektów ochrony zbiorowej, adaptację budynków publicznych do funkcji podwójnego zastosowania, rozwój obiektów OSP, magazynów zasobów oraz zaplecza logistycznego, zakup sprzętu i wyposażenia niezbędnego do reagowania kryzysowego, a także rozwiązania z zakresu łączności i cyberbezpieczeństwa.

Powiązanie z CP5(iv) ma również wymiar terytorialny. Celem projektu nie jest wyłącznie poprawa wyposażenia pojedynczych jednostek, lecz stworzenie rozproszonego, ale funkcjonalnie powiązanego systemu gotowości cywilnej na obszarze partnerstwa, w którym poszczególne obiekty, centra, magazyny i zasoby mogą służyć mieszkańcom więcej niż jednej gminy oraz wspierać działania podejmowane wspólnie przez samorządy i służby. Projekt zwiększa więc zdolność całego obszaru ABPT do ewakuacji ludności, zapewnienia schronienia, prowadzenia działań ratowniczych i logistycznych oraz utrzymania ciągłości podstawowych usług.

W tym sensie PS5 realizuje istotę celu CP5(iv): gotowość cywilną rozumianą jako zdolność terytorium do przygotowania się na zagrożenia, ograniczania ich skutków i sprawnego reagowania w sytuacjach kryzysowych. Zgłoszone przez partnerów przedsięwzięcia, takie jak centra zarządzania kryzysowego, magazyny ochrony ludności czy adaptacja obiektów publicznych do funkcji schronienia, dokładnie odpowiadają temu podejściu.

Okres realizacji

Okres realizacji projektu: 2025–2029.

Potencjalny terytorialny zasięg projektu

Projekt będzie realizowany na obszarze samorządów – członków Stowarzyszenia „Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny”.

Komplementarność z innymi projektami strategicznymi

Najsilniejsza komplementarność PS5 występuje z PS4. Bezpieczeństwo zaopatrzenia w wodę jest jednym z podstawowych elementów ochrony ludności, a PS5 uzupełnia działania wodne o sprzęt do awaryjnej dystrybucji wody, logistykę, miejsca schronienia, magazyny, systemy zasilania i zarządzanie kryzysowe. Projekt jest również komplementarny z PS1 i PS2, ponieważ system ochrony ludności obejmuje nie tylko mieszkańców, ale także osoby czasowo przebywające na obszarze turystycznym. W odniesieniu do PS3 sprzęt ratowniczy, monitoring i zwiększona zdolność reagowania mogą ograniczać skutki awarii, pożarów i innych zdarzeń dla środowiska. PS5 pełni więc funkcję horyzontalnego zabezpieczenia efektów pozostałych projektów – zwiększa zdolność utrzymania ich funkcji także w warunkach sytuacji nadzwyczajnych.

Projekt zintegrowany

PS5 jest projektem zintegrowanym w szczególnie silnym stopniu, ponieważ ochrona ludności, ewakuacja, reagowanie kryzysowe i utrzymywanie ciągłości podstawowych usług z natury przekraczają granice administracyjne pojedynczych gmin. Zagrożenia naturalne, pożary, awarie infrastruktury, przerwy energetyczne, zdarzenia masowe czy sytuacje związane z bezpieczeństwem mogą wymagać jednoczesnego działania kilku samorządów, OSP, służb ratowniczych, podmiotów ochrony zdrowia i administracji.

Projekt odpowiada definicji projektu zintegrowanego: wpisuje się w cele rozwoju obszaru funkcjonalnego, oddziałuje na więcej niż jedną gminę, wynika bezpośrednio z diagnozy oraz został osadzony w części kierunkowej poprzez Cel strategiczny 3.

Poszczególne przedsięwzięcia – centra zarządzania kryzysowego, magazyny zasobów, miejsca schronienia, obiekty OSP, sprzęt ratowniczy, pojazdy, urządzenia logistyczne, drony, środki łączności, systemy cyberbezpieczeństwa czy magazyny energii – będą realizowane w różnych lokalizacjach, lecz tworzą elementy jednego systemu odporności i reagowania kryzysowego ABPT. Sprzęt i infrastruktura znajdujące się w jednej JST mogą być wykorzystywane podczas zdarzeń na obszarze sąsiednim, a centra i magazyny mogą pełnić funkcje ponadlokalne. Szczególne

znaczenie ma możliwość współpracy służb i jednostek OSP oraz wzajemnego wsparcia w sytuacjach przekraczających zdolności pojedynczego samorządu.

Wspólnym rezultatem nie jest więc liczba pojedynczych zakupów czy zmodernizowanych budynków, ale wzrost gotowości cywilnej i zdolności całego partnerstwa do ochrony mieszkańców, prowadzenia ewakuacji, zapewniania dostaw podstawowych zasobów oraz utrzymywania funkcjonowania infrastruktury krytycznej. Tym samym spełniony zostaje warunek wspólnego rezultatu lub produktu końcowego obejmującego mieszkańców wielu gmin.

PS5 łączy wymiar infrastrukturalny, społeczny, organizacyjny, cyfrowy i energetyczny. Zwiększa dostępność usług publicznych w sytuacji kryzysowej, realnie wpływa na bezpieczeństwo i jakość życia, wykorzystuje inteligentne systemy zarządzania i rozwiązania cyberbezpieczeństwa oraz zwiększa niezależność energetyczną dzięki magazynom energii, OZE i zasilaniu awaryjnemu. Infrastruktura podwójnego zastosowania pozwala ponadto łączyć codzienne funkcje społeczne z funkcją ochronną uruchamianą w przypadku zagrożenia.

W efekcie projekt spełnia nie tylko formalne przesłanki zintegrowania, ale również kilka dodatkowych założeń/kryteriów właściwych dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych: poprawia dostępność usług publicznych, zwiększa jakość życia i bezpieczeństwo, opiera się na inteligentnym zarządzaniu oraz wspiera odporność energetyczną i klimatyczną obszaru.

4. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii

4.1. Zasady realizacji strategii

System wdrażania strategii będzie przebiegał zgodnie z szeregiem reguł wynikających z liczby zaangażowanych partnerów i interesariuszy, ważności strategii dla rozwoju obszaru ABPT, wymagań potencjalnych grantodawców. Zasady systemu realizacji strategii wynikają także z przekonania gospodarzy strategii (Partnerstwa - Stowarzyszenie "Augustowsko-Biebrzański Park Turystyczny") o ich istotności dla uzyskania dobrych efektów współpracy. Do tych zasad należą: partnerstwo, koordynacja, subsydiarność, integracja i koncentracja, zrównoważony rozwój, równość i niedyskryminacja oraz cyfryzacja.

Pierwszą z zasad, wpisaną w misję rozwoju partnerstwa ABPT, leżącą u podstaw tworzenia strategii jest **partnerstwo**, które oznacza współdział, współdecydowanie i współodpowiedzialność różnych podmiotów za strategię i jej efekty na każdym z etapów współpracy. Ważność tej zasady uwidoczniła się w systemie partycypacji społecznej, udziale różnych podmiotów na etapie tworzenia dokumentu, w strukturze zarządzania wdrażaniem oraz na etapie ewaluacji.

Udział wielu podmiotów we wdrażaniu strategii wymaga dobrej **koordynacji** zaplanowanych działań przez partnerstwo i dobrze rozpisanych ról poszczególnych partnerów i interesariuszy. Ważność tej zasady uwidoczniła się w strukturze zarządzania wdrażaniem strategii.

Kolejną istotną zasadą realizacji zaplanowanych projektów i zadań jest **subsydiarność**. Zapewnia wydatkowanie środków publicznych na możliwie najniższym poziomie administracyjnym i wykonawczym, z jednoczesnym zapewnieniem wysokiej efektywności. Zasada subsydiarności ma szczególne odzwierciedlenie w podziale projektów strategicznych na zadania i podzadania, umożliwiającym zaprojektowanie oraz wykonanie przedsięwzięć inwestycyjnych i nieinwestycyjnych bezpośrednio przez samorządy i innych partnerów.

Zapisy strategii oraz system wdrażania szczególne role przypisują **integracji** celów, posiadanych zasobów i endogenicznych potencjałów oraz potrzeb rozwojowych. Takie podejście prowadzi także do **koncentracji** interwencji w obszarach, gdzie są

największe problemy i/lub największe szanse rozwojowe. Cele strategii są zgodne z celami rozwoju kraju i województwa, wzmacniając rozwój regionu w obszarach, w których także władze regionalne i centralne zaplanowały stosowne interwencje.

Obszar realizacji strategii należy do przyrodniczych unikatów w skali europejskiej. Wykorzystanie tych potencjałów musi odbywać się zgodnie z zasadą **zrównoważonego rozwoju**, która pozwala budować przewagi konkurencyjne na bazie zasobów przyrody, pod warunkiem, że zagwarantowano przyszłym pokoleniom co najmniej takiej jakości środowisko, z jakiego korzystają obecne pokolenia.

Etap wdrażania strategii musi uwzględniać **równość i niedyskryminację** grup społecznych i osób pod żadnym względem, w szczególności: rasy, płci, orientacji seksualnej, pochodzenia etnicznego, religii, światopoglądu, wieku, statusu społecznego lub materialnego.

Rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych ułatwia współpracę i zarządzanie, umożliwia poprawę jakości życia w wielu obszarach, rozszerza dostęp do efektów projektów inwestycyjnych i społecznych. W ramach realizacji strategii planuje się **cyfryzację** procesów zarządczych, współpracy i wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w ramach planowanych zadań inwestycyjnych.

4.2. System wdrażania

W rozdziale zaprezentowano ogólny opis systemu wdrażania strategii. Uwzględniono doświadczenie samorządów – partnerów oraz inne rozwiązania funkcjonujące w kraju. Szczegółowe zasady organizacyjne wdrażania Strategii będą określone, stosownie do potrzeb, w uchwałach właściwych organów Stowarzyszenia, regulaminach oraz uchwałach Zarządu powołujących zespoły i grupy robocze, zgodnie ze Statutem Stowarzyszenia.

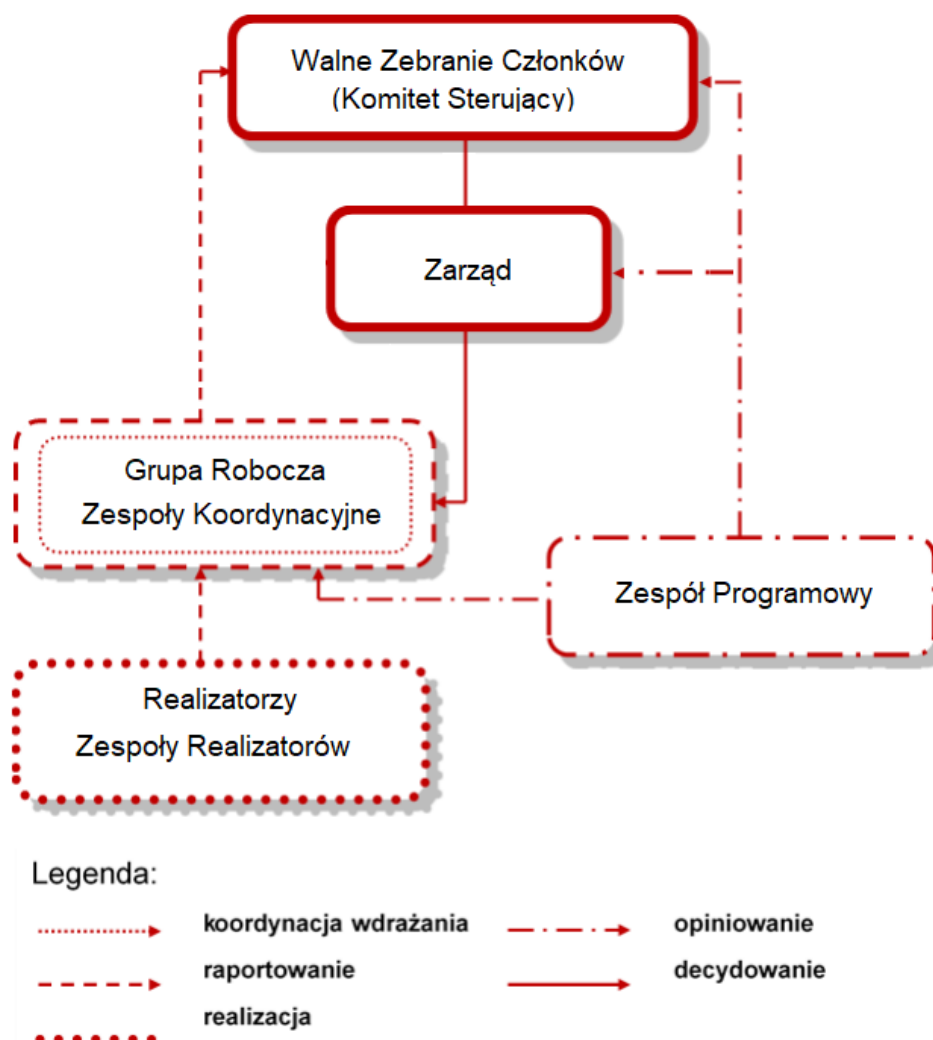
Partnerstwo posiada formę prawną stowarzyszenia, tym samym działa w oparciu o ustalony statut. W statutowej strukturze zarządzania Stowarzyszeniem, a tym samym w strukturze zarządzania strategią wyróżniamy szereg elementów.

Walne Zebranie Członków

Podstawowym organem decyzyjnym wdrażania strategii będzie Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia (**pełniące funkcje Komitetu Sterującego**), w skład którego wejdą każdorazowo wójtowie, burmistrzowie i starostowie jednostek samorządu

terytorialnego należących do Stowarzyszenia pełniący w danym czasie swoje funkcje lub ich pełnomocnicy.

Ryc. 18. Schemat wdrażania strategii

Źródło: Opracowanie własne

Do zadań Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia (pełniącego funkcje Komitetu Sterującego) w zakresie procedur obowiązujących podczas realizacji strategii należy:

- nadzór nad wdrażaniem, monitoringiem oraz ewaluacją strategii,
- inicjowanie i zatwierdzanie zmian zapisów strategii,
- podejmowanie kluczowych decyzji dotyczących wdrażania strategii, w szczególności w sprawach należących zgodnie ze Statutem do kompetencji

WZC, w tym dotyczących dokumentów strategicznych, budżetu i zasadniczych decyzji majątkowych.

Zarząd Stowarzyszenia

Zarząd jest wybierany przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Zgodnie ze statutem do kompetencji zarządu należy kierowanie bieżącymi sprawami Stowarzyszenia.

Do zadań Zarządu w zakresie procedur obowiązujących podczas realizacji strategii należy:

- realizacja wytycznych Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia w zakresie nadzoru nad wdrażaniem, monitoringiem oraz ewaluacją strategii, przedkładanie w tym zakresie sprawozdań,
- inicjowanie zmian zapisów strategii,
- podejmowanie bieżących decyzji dotyczących wykorzystania zasobów niezbędnych do wdrażania strategii, w granicach Statutu, budżetu oraz uchwał Walnego Zebrania Członków,
- tworzenie i wybór członków Grupy Roboczej,
- tworzenie i wybór członków Zespołów Koordynacyjnych,
- wspieranie pracy Grupy Roboczej,
- lobbing na rzecz realizacji strategii na poziomie krajowym i regionalnym.

Komisja Rewizyjna

Komisja Rewizyjna wykonuje zadania kontrolne wynikające ze Statutu Stowarzyszenia. W zakresie związanym z realizacją Strategii jej rola obejmuje kontrolę bieżącej działalności Stowarzyszenia w zakresie wdrażania Strategii, w granicach kompetencji określonych Statutem. Komisja Rewizyjna nie uczestniczy w bieżącym zarządzaniu projektami.

Biuro Stowarzyszenia

Biuro Stowarzyszenia zapewnia obsługę administracyjną i organizacyjną procesu wdrażania Strategii. Do jego zadań należy w szczególności obsługa prac organów i zespołów Stowarzyszenia, wsparcie przygotowania i realizacji projektów i przedsięwzięć oraz działań związanych z pozyskiwaniem zewnętrznych źródeł finansowania. Pracą Biura kieruje Dyrektor Biura, a nadzór nad jego działalnością sprawuje Zarząd Stowarzyszenia.

Grupa Robocza

Grupa Robocza może być powołana przez Zarząd Stowarzyszenia jako operacyjny zespół wspierający wdrażanie Strategii.

Do zadań Grupy Roboczej należy:

- koordynacja realizacji projektów, podprojektów, zadań lub podzadań ujętych w strategii,
- raportowanie postępów ich realizacji oraz rozpoznanego ryzyka,
- prowadzenie prac analitycznych oraz przygotowywanie projektów aktualizacji diagnozy i strategii,
- przygotowanie posiedzeń Komitetu Sterującego oraz Zespołu Programowego,
- promocja i informacja dotycząca wdrażania strategii,
- inne czynności operacyjne.

W ramach Stowarzyszenia mogą być powoływane **Zespoły Koordynacyjne**. W skład tych Zespołów będą wchodzić reprezentanci partnerów, liderów projektów, a także interesariuszy i innych osób wg bieżącego zapotrzebowania. Do zadań Zespołów Koordynacyjnych będzie należeć:

- doradztwo operacyjne interesariuszy dla Realizatorów,
- koordynacja realizacji projektów, podprojektów, zadań lub podzadań ujętych w strategii,
- rozpoznanie szczególnych uwarunkowań i przygotowanie rozwiązań ważnych dla strategii lub projektu/ grupy zadań, np. aspekty partnerstwa publiczno-prywatnego, pozyskiwania środków zewnętrznych, promocji, zarządzania, aspektów prawa wodnego, itp.

Szczególną rolą **Zespołów Koordynacyjnych** będzie doradzanie i opiniowanie konkretnych rozwiązań technicznych i organizacyjnych w realizacji projektów i zadań. Zespoły Koordynacyjne będą miały istotne znaczenie w partycypacji społecznej na etapie wdrażania.

Realizatorzy

Realizatorami projektów, podprojektów, zadań i podzadań w ramach strategii będą samorządy, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy i inne podmioty. Realizatorzy będą mogli realizować projekty, podprojekty, zadania lub grupy zadań wspólnie (jako **Zespoły Realizatorów**) lub osobno, w zależności od potrzeb. Typowym przykładem Zespołu Realizatorów będą np. dwa samorządy realizujące wspólnie

jakieś zadanie. Realizatorzy korzystają ze wsparcia Zespołów Koordynacyjnych oraz raportują im wykonanie zadań.

Zespół Programowy

Zarząd może powołać Zespół Programowy, w którego skład wchodzić powinni przedstawiciele z co najmniej następujących grup interesariuszy: biznesu, organizacji pozarządowych, władz samorządowych, organów i instytucji o szczególnym znaczeniu dla realizacji strategii z obszarów zarządzania wodami, parkami narodowymi, lasami i turystyką.

Zespół Programowy pełni funkcję doradczą i opiniotwórczą. Skład Zespołu Programowego powinien zapewniać szeroką partycypację społeczną na wysokim poziomie decyzyjnym.

Zmiana strategii

Procedura zmiany strategii ma na celu dostosowanie zapisów dokumentu do zmian zachodzących w otoczeniu lub wynikających z dynamiki realizacji strategii.

Propozycję zmian dokumentu może zgłosić:

- Prezes Stowarzyszenia w jego imieniu,
- Koordynator Grupy Roboczej w imieniu Grupy Roboczej,
- każdy członek Walnego Zebrania Członków (Komitetu Sterującego).

Decyzję o zmianie strategii podejmuje Walne Zebranie Członków.

5. System monitoringu i oceny skuteczności realizacji strategii

Monitorowanie wdrażania strategii to co do zasady obserwowanie w czasie rzeczywistym procesu realizacji projektów i powstawania w ich ramach produktów. Monitorowanie polega na systematycznym zbieraniu i przetwarzaniu danych opisujących postęp realizacji projektów strategicznych i skupia się przede wszystkim na terminowości realizacji zadań i osiągania produktów w zaplanowanych terminach. Tak rozumiany monitoring spełnia także rolę systemu wczesnego ostrzegania o ewentualnych nieprawidłowościach.

Na potrzeby tego procesu określono wskaźniki rezultatów strategicznych będące miernikami celów strategicznych i podstawą oceny strategii, a także wskaźniki produktów i rezultatów bezpośrednich odnoszące się do projektów strategicznych, będące jednym z elementów monitoringu.

5.1. Wskaźniki realizacji strategii

Jako punkt wyjścia dla działań w zakresie monitorowania i oceny realizacji strategii przyjęto następujące wskaźniki realizacji celów strategii.

Tabela 16. Wskaźniki realizacji strategii wg celów

Cele strategiczne	Wskaźnik	Źródło	Wartość bazowa (2025 r.)	Wartość docelowa (2034 r.)
Cel 1. Rozwój atrakcyjności turystycznej i rozpoznawalności obszaru ABPT (TUR)	Liczba całorocznych miejsc noclegowych na obszarze ABPT [szt.]	BDL GUS	3150	4000
	Liczba podmiotów Sekcja I dział 55 PKD [szt.]	BDL GUS	173	250
Cel 2. Ochrona zasobów przyrodniczych i bioróżnorodności obszaru ABPT (BIO)	Liczba obiektów infrastruktury na cele ukierunkowania ruchu turystycznego albo edukacji przyrodniczej [szt.]	Dokumentacja techniczna, protokoły odbioru	-	12
	Zielona infrastruktura objęta wsparciem do celów innych niż przystosowanie się do zmian klimatu [ha]	Dokumentacja techniczna, protokoły odbioru	-	1,025
Cel 3. Wzmocnienie odporności i bezpieczeństwa obszaru ABPT (BEZP)	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej [%]	BDL GUS	81,6	85,0
	Awarie sieci wodociągowej [szt.]	BDL GUS	417	350
	Straty wody [dm ³ /tys. mieszkańców]	BDL GUS	10,35	9,00
	Pojemność zbudowanych lub odnowionych schronów [osoby]	Dokumentacja techniczna, protokoły odbioru	-	310

Źródło: Opracowanie własne

5.2. Wskaźniki produktów i rezultatów projektów strategicznych

Wskaźniki produktów i rezultatów realizacji poszczególnych projektów strategicznych zostały określone na podstawie analizy planowanych zadań w ramach tych projektów.

Wskaźniki dobierano korzystając z doświadczeń poprzedniego i aktualnego okresu programowania funduszy unijnych, wskaźników dedykowanych monitorowaniu interwencji w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Społecznego Plus na lata 2021 – 2027 oraz

Monitora Rozwoju Lokalnego i GUS. Sformułowano także własne wskaźniki uwzględniając specyfikę proponowanych projektów.

W przypadku projektów nr 3, 4, i 5, gdzie są zaplanowane dedykowane środki programu Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027 zaproponowano wskaźniki zgodne z Programem.

Tabela 17. Wskaźniki realizacji projektów strategicznych

Projekt strategiczny	Wskaźnik	Źródło	Wartość bazowa (2025 r.)	Wartość docelowa (2029 r.)	Wartość docelowa (2034 r.)
Projekt strategiczny nr 1. Rozwój oferty turystycznej ABPT	Długość utworzonych/ odnowionych szlaków turystycznych [km]	Dokumentacja techniczna, protokoły odbioru	-	15,0	30,0
	Liczba wybudowanych/ wyremontowanych obiektów aktywnej infrastruktury wodnej [szt.]	Dokumentacja techniczna, protokoły odbioru	-	5,0	30,0
	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem [szt.]	Dokumentacja techniczna, protokoły odbioru	-	10,0	20,0
	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem [osoby]	Raporty gmin, sprawozdania jednostek organizacyjnych i zarządców obiektów	-	6 000	50 000
Projekt strategiczny nr 2. Zarządzanie i promocja turystycznego obszaru ABPT	Liczba utworzonych zintegrowanych produktów/pakietów turystycznych [szt.]	Dane własne ABPT i JST	-	2	5
	Liczba podmiotów włączonych do wspólnego systemu informacji i promocji [szt.]	Dane własne ABPT i JST	-	10	25
	Liczba utworzonych wspólnych narzędzi informacyjno-promocyjnych [szt.]	Dane własne ABPT i JST	-	1	3

Projekt strategiczny	Wskaźnik	Źródło	Wartość bazowa (2025 r.)	Wartość docelowa (2029 r.)	Wartość docelowa (2034 r.)
	Liczba użytkowników wspólnego systemu/portalu turystycznego [szt.]	Dane własne ABPT i JST	-	0	20
Projekt strategiczny nr 3. Ochrona bioróżnorodności na obszarze ABPT	Liczba obiektów infrastruktury na cele ukierunkowania ruchu turystycznego albo edukacji przyrodniczej [szt.]	Dokumentacja techniczna, protokoły odbioru	-	12	12
	Zielona infrastruktura objęta wsparciem do celów innych niż przystosowanie się do zmian klimatu [ha]	Dokumentacja techniczna, protokoły odbioru	-	1,025	1,025
	Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury [osoby]	Analiza geolokalizacyjna	-	6000	6000
Projekt strategiczny nr 4. Błękitna infrastruktura – Zintegrowany System Odporności Wodnej	Długość nowych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych [km]	Dokumentacja techniczna, protokoły odbioru	-	7,865	7,865
	Liczba zmodernizowanych lub nowych urządzeń zaopatrzenia w wodę [szt.]	Dokumentacja techniczna, protokoły odbioru	-	3	3
Projekt strategiczny nr 5. Bezpieczne Regiony – Infrastruktura i Sprzęt dla Ochrony Ludności Partnerstwa ABPT	Liczba jednostek administracji objętych planami zarządzania kryzysowego / infrastrukturą reagowania [szt.]	Dokumentacja techniczna, protokoły odbioru	-	6	6
	Pojemność zbudowanych lub odnowionych schronów [osoby]	Dokumentacja techniczna, protokoły odbioru	-	310	310
	Infrastruktura dostosowana do wymogów mobilności wojskowej [szt.]	Dokumentacja techniczna, protokoły odbioru	-	1	1

Źródło: Opracowanie własne

5.3. Monitorowanie procesu wdrażania strategii

Podstawowy monitoring realizacji strategii będzie odbywał się każdego roku poprzez:

- opis stanu realizacji zaplanowanych projektów z podaniem informacji o rzeczowym i finansowym postępie, możliwościach finansowania projektów, problemach i pojawiających się ryzykach organizacyjnych i technicznych w realizacji projektów,
- wykazanie zrealizowanych wskaźników produktu i rezultatu poszczególnych projektów strategicznych.

Do procesu monitorowania zakłada się powołanie Zespołu Monitorującego. Zespół Monitorujący będzie powoływany przez Komitet Sterujący najpóźniej w pierwszym miesiącu każdego roku w celu opracowania raportu z monitoringu za rok ubiegły. Raport z realizacji zadań za rok poprzedni powinien powstać do końca czerwca roku następnego.

Organem dokonującym oceny osiągania założonych wskaźników jest Komitet Sterujący.

5.4. Ewaluacja stopnia osiągnięcia celów strategicznych

Ewaluacja skuteczności wdrażania strategii będzie dotyczyła jej wpływu na różne aspekty życia na obszarze partnerstwa, a więc wymiaru społecznego, gospodarczego i środowiskowo-przestrzennego.

Ewaluacja odpowie m.in. na pytanie, w jakim stopniu realizowana strategia rozwiązuje problemy obszaru partnerstwa i jego mieszkańców. Innymi z badanych aspektów realizacji strategii mogą być m.in. stopień partycypacji społeczności, a także system wdrażania strategii. O ile zajdzie taka potrzeba możliwa będzie realizacja badań ewaluacyjnych na poziomie poszczególnych projektów strategicznych/zadań wchodzących w ich zakres.

Przyjęto perspektywę oceny strategii w roku 2029 (wg stanu na 2028) i 2035 (wg stanu na 2034). Zaproponowane wskaźniki lub dane do ich wyliczenia będą dostępne bezpłatnie i publicznie w bazach danych GUS lub w źródłach wewnętrznych (Stowarzyszenia i JST). Dostępność do danych sprawia, że ewaluacja

nie powinna być czasochłonna i będzie dość łatwa w realizacji. Zasadniczo przewiduje się następujące etapy ewaluacji strategii.

Ewaluacja mid-term, która pozwoli ocenić poziom realizacji wskaźników wyznaczonych na potrzeby procesu monitorowania strategii, a także określi czynniki, które mają wpływ na realizację projektów strategicznych w nich przewidzianych. Przedmiotem ewaluacji może być też spójność wdrażania strategii terytorialnej z innymi planami rozwojowymi obszaru partnerstwa. Ewaluacja mid-term powinna zostać wykonana do końca 2029 roku.

Ewaluacja ex-post – realizowana po zakończeniu okresu wdrażania strategii terytorialnej. Podsumuje ona efekty realizowanych projektów strategicznych/zadań w nich przewidzianych i ułatwi podejmowanie decyzji w zakresie dalszych kierunków rozwoju obszaru partnerstwa. Ewaluacja ex-post powinna zostać wykonana do końca 2035 roku.

Za koordynację procesu ewaluacji odpowiadać będzie Komitet Sterujący, zaś w jego ramach wyodrębniony w strukturze Zespół Ewaluacyjny. Zakres badania (m.in. zakres tematyczny, kryteria ewaluacji, pytania badawcze) będzie wypracowywany przy udziale całego Komitetu Sterującego i Zespołu Programowego Partnerstwa. Również wnioski z badań ewaluacyjnych powinny być dyskutowane na forum Komitetu Sterującego i Zespołu Programowego Partnerstwa.

6. Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

6.1. Partycypacja społeczna na etapie przygotowywania strategii

W trakcie procesu włączania (współdecydowania) mieszkańców i innych interesariuszy w prace nad opracowywaniem strategii wykorzystano różnorodne formy partycypacji społecznej, których zastosowanie spełniło wymóg skuteczności i adekwatności w kontekście aktywnego uczestnictwa szerokiej liczby odbiorców.

Proces przygotowania pierwotnej Strategii rozpoczął się w 2020 r. i obejmował szeroki proces diagnostyczny i partycypacyjny realizowany w ramach projektu CWD. W 2026 r. dokument został poddany aktualizacji, obejmującej w szczególności skład partnerstwa, diagnozę, system celów oraz katalog projektów strategicznych.

Na etapie pierwotnego przygotowania dokumentu przeprowadzono zestaw badań społecznych dedykowanych badaniu opinii trzech kluczowych kategorii mieszkańców gmin partnerstwa:

- badanie opinii oraz planów życiowych młodzieży, w badaniu wzięło udział 418 uczniów,
- otwarte i upublicznione badanie opinii mieszkańców gmin obszaru partnerstwa, w badaniu wzięło udział 1534 mieszkańców obszaru,
- badanie opinii lokalnych liderów (administracji, gospodarki, sektora społecznego, opinii) w badaniu wzięło udział 64 liderów z obszaru partnerstwa.

Wyniki w/w badań, przedstawione propozycje projektów i kierunków rozwoju zostały uwzględnione w diagnozie i strategii. Wśród lokalnych liderów byli reprezentanci głównych grup interesariuszy, w tym podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji.

W ramach prac badawczych przeprowadzono także zestaw badań samorządów:

- badania samorządów w zakresie bilansu usług społecznych i komercyjnych,

- badania samorządów w zakresie przedsiębiorczości,
- badania zasobów i produktów na obszarze partnerstwa.

Badania przeprowadzono wśród wszystkich samorządów – partnerów.

W ramach prac przeprowadzono także liczne spotkania i debaty:

- Spotkania i debaty członków Grupy Roboczej i Rady Partnerstwa (powołanych w ramach projektu CWD). Od grudnia 2020 roku do końca września 2021 roku przedstawiciele samorządów spotykali się z powodu pandemii COVID-19, głównie w formule zdalnej, w celu omawiania poszczególnych wyników badań, analizy danych, dyskusji o przyszłości i kierunkach rozwoju partnerstwa. Spotkania odbywały się ze zróżnicowaną frekwencją. Przeprowadzono w tym czasie ok. 30 spotkań, średnio w każdym spotkaniu uczestniczyło ok. 25 przedstawicieli partnerów oraz zaproszonych gości.
- Wywiady grupowe i warsztaty. W czasie trwania prac nad diagnozą i strategią przeprowadzono kilkanaście wywiadów grupowych i warsztatów, w formule zdalnej i stacjonarnie, z wybranymi członkami Grupy Roboczej i Rady Partnerstwa oraz liderami społecznymi.

W okresie od czerwca 2021 do września 2021 przeprowadzono dwa duże spotkania członków Grupy Roboczej i Rady Partnerstwa (powołanych w ramach projektu CWD) oraz zaproszonych gości – interesariuszy, w celu prezentacji projektów strategicznych. W spotkaniach uczestniczyło ok. 100 osób. Spotkania odbywały się z udziałem mediów lokalnych i regionalnych.

W spotkaniach, warsztatach i badaniach brali udział reprezentanci wielu głównych interesariuszy, takich jak: Biebrzański Park Narodowy, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, Podlaska Regionalna Organizacja Turystyczna, wspólnoty wyznaniowe, Lokalna Grupa Działania Fundusz Biebrzański, Lokalna Grupa Działania Szlak Tatarski, Lokalna Grupa Działania Kanał Augustowski, związki i stowarzyszenia przedsiębiorców, w tym w szczególności turystycznych oraz inni.

Informacje dotyczące badań, zaproszenia do udziału w konsultacjach, badaniach i spotkaniach były dystrybuowane poprzez media lokalne i regionalne, strony internetowe i konta społecznościowe samorządów, wójtów, burmistrzów oraz zaangażowanych interesariuszy.

6.2. Partycypacja społeczna na etapie realizacji strategii

Partycypacja społeczna na etapie wdrażania strategii będzie zapewniona poprzez udział reprezentantów głównych grup interesariuszy w składzie Zespołu Programowego oraz Grupy Roboczej (Zespołów Koordynacyjnych).

W skład Zespołu Programowego wejdą przedstawiciele z co najmniej następujących grup interesariuszy: biznesu, organizacji pozarządowych, władz samorządowych, organów i instytucji o szczególnym znaczeniu dla realizacji strategii z obszarów zarządzania wodami, parkami narodowymi, lasami i turystyką.

Na etapie wdrażania, stosownie do charakteru realizowanych projektów, mogą być powoływane Zespoły Koordynacyjne m.in. w obszarach turystyki i promocji, ochrony przyrody i bioróżnorodności, gospodarki wodnej i odporności infrastruktury oraz bezpieczeństwa i ochrony ludności. Zapewni to udział w planowaniu zadań reprezentantów beneficjentów końcowych, podniesie jakość projektów i zapewni szeroką partycypację na etapie wdrażania.

Do Zespołów Koordynacyjnych będą powoływane osoby wg bieżących potrzeb i wg rodzajów zadań, w tym podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji.

6.3. Partycypacja społeczna na etapie oceny efektów strategii

Niezbędnym elementem zarządzania procesem wdrażania strategii jest także zaplanowanie udziału społecznego na etapie oceny skuteczności wdrażania strategii. Zaplanowano ewaluację on-going, mid-term i ex-post. Ewaluacja on-going będzie prowadzona na bieżąco przez Komitet Sterujący.

Na potrzeby wykonania ewaluacji mid-term oraz ex-post (odpowiednio: rok 2029 i 2035) zakłada się powołanie Zespołu Ewaluacyjnego, w skład którego powinien wejść co najmniej jeden przedstawiciel z następujących grup interesariuszy: biznesu, organizacji pozarządowych, władz samorządowych, organów i instytucji o szczególnym znaczeniu dla realizacji strategii z obszarów zarządzania: wodami, lasami i turystyką, ochrony ludności i zarządzania kryzysowego, OSP/służb ratowniczych, infrastruktury komunalnej.

Projekt raportu ewaluacji mid-term i ex-post powinien być publicznie udostępniony i poddany pod dyskusję w ramach otwartej debaty z władzami publicznymi i

partnerami społeczno-gospodarczymi oraz mieszkańcami. Po debacie i uzupełnieniu powinien powstać końcowy raport z ewaluacji i zostać publicznie udostępniony.

W ramach ewaluacji ex-post zakłada się dodatkowo przeprowadzenie podobnego, jak na etapie opracowywania strategii, zestawu badań społecznych, w celu porównania wyników: badanie opinii oraz planów życiowych młodzieży, otwarte i upublicznione badanie opinii mieszkańców gmin obszaru partnerstwa, badanie opinii lokalnych liderów (administracji, gospodarki, sektora społecznego, opinii).

6.4. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Do uzupełnienia po konsultacji z organami: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Białymstoku, Podlaski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Białymstoku.

7. Źródła finansowania

7.1. Ogólne źródła finansowania

Osiągnięcie zaplanowanych w ramach strategii celów wymaga realizacji szeregu zadań inwestycyjnych i projektowych w latach 2025–2035. Wśród planowanych działań inwestycyjnych dominują potrzeby infrastrukturalne, które docelowo będą w większości współfinansowane przez samorządy będące członkami partnerstwa, inne podmioty publiczne i przedsiębiorców.

Większość zaplanowanych w ramach projektów strategicznych zadań będzie realizowana:

- indywidualnie przez przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, samorządy,
- w partnerstwie przez samorządy i organizacje pozarządowe,
- w partnerstwie przez samorządy, a także na podstawie umów w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego.

Partnerstwo nie dysponuje osobnym budżetem na realizację strategii. Na dzień sporządzenia dokumentu określone są dedykowane źródła finansowania tylko dla projektów PS3, PS4 i PS5.

Źródłem finansowania działań zaplanowanych w strategii będą przede wszystkim środki publiczne pochodzące od instytucji różnych szczebli: międzynarodowego, unijnego, rządowego, wojewódzkiego i lokalnego. Osiągnięcie zaplanowanych zamierzeń będzie wymagać także środków prywatnych, poprzez wkład do projektów współfinansowanych ze środków publicznych lub przedsięwzięć w formule partnerstwa publiczno-prywatnego. Istotnym źródłem finansowania realizacji Strategii będą środki unijne i krajowe w ramach perspektywy finansowej 2021-2027, kolejnej oraz krajowe programy wsparcia inwestycyjnego, planując przy tym stosowny wkład własny z budżetu samorządów.

Planowane do wykorzystania środki dotyczą następujących różnych źródeł finansowania:

- środki własne samorządów, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych,
- środki europejskie dostępne w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury,
- inne unijne fundusze, programy, inicjatywy np. norweski mechanizm finansowy, mechanizm finansowy EOG, programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej, Szwajcarski Program Współpracy, FENIKS, inne,
- Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności,
- środki funduszy celowych, np. Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska, PFRON-u, innych,
- granty z Banku Ochrony Środowiska i Banku Gospodarstwa Krajowego,
- środki pochodzące z budżetu państwa,
- środki jednostek organizacyjnych gminy,
- środki sektora prywatnego, w tym w ramach formuły partnerstwa publiczno-prywatnego,
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne zwrotne instrumenty finansowe,
- inne.

Konstrukcja projektów strategicznych sprawia, że najbardziej prawdopodobny jest scenariusz, w którym poszczególni partnerzy lub grupy partnerów będą poszukiwać różnych źródeł finansowania dla poszczególnych zadań lub grup zadań w ramach projektów strategicznych.

7.2. Dedykowane źródła finansowania

Dla projektów nr 3, 4 i 5 istnieją dedykowane źródła finansowania – środki programu Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027. Szacowane koszty w/w projektów strategicznych wynoszą od 8,5 do 13 mln EURO, w tym planowane dofinansowanie – ok. 6 mln EURO.

Tabela 18. Dedykowane szacowane źródła finansowania

Projekt	Szacowany koszt	Źródło finansowania	Wartość dofinansowania [mln EURO]	Wkład własny JST
PS3. Ochrona bioróżnorodności na obszarze ABPT	4,0 - 5,0 mln EUR	EFRR - Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027. W ramach: CP2.VII - Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia.	2,67 mln EUR	1,33 - 2,33 mln EUR
PS4. Błękitna infrastruktura – Zintegrowany System Odporności Wodnej Regionu Augustowsko-Biebrzańskiego	1,5 - 3,0 mln EUR	EFRR - Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027. W ramach: CP2.V - Wspieranie bezpiecznego dostępu do wody, zrównoważonej gospodarki wodnej obejmującej zintegrowane zarządzanie wodą, a także odporności wodnej.	1,05 mln EUR	0,45 - 1,95 mln EUR
PS5. Bezpieczne Regiony – Infrastruktura i Sprzęt dla Ochrony Ludności Partnerstwa ABPT	3,0 - 5,0 mln EUR	EFRR - Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027. W ramach: CP3.III - Rozwój odpornej infrastruktury obronnej, przy priorytetowym traktowaniu infrastruktury podwójnego zastosowania, w tym w celu wspierania mobilności wojskowej w Unii, oraz zwiększanie gotowości cywilnej. W ramach: CP5.IV - Zapewnianie gotowości cywilnej na wszystkich rodzajach terytoriów.	2,28 mln EUR	0,72 - 2,72 mln EUR
RAZEM	8,5 - 13 mln EUR	-	6,00 mln EUR	2,50 – 7,00 mln EUR

Źródło: Opracowanie własne

